

491-99-53

5301-9-187 t. 1881 B.

Ա-44

Գրքի քառասուն հինգերորդ հատված

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՋՈՒԻ:

Յօրինեաց Յովհաննէս Լղիազարեան Սիմէօն Աղայեանց
Պայազխտեցիւ

Ի Հայրապետութեան Տեառն Յօհաննու՝ Աստուածա-
բեալ Կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց:

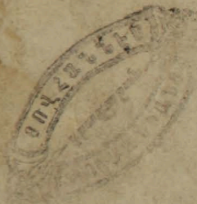
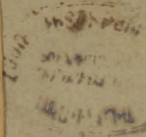
Յառաջնորդութեան Ռուստիարնակ Հայոց՝ Տեառն Կեր-
սեսի՝ Արժանընտիր Արհի Եպիսկոպոսի և Ասպետի Կայ-
սերութեան Ռուսաց:

Ի լոյս էած Առաջ Սարկառազ Գրիգոր Սոսիտեանցն՝
Արքեամբէս և Տանիւս Բարեպաշտ և Հայրենաւոր ասն՝
Գառապարայ Յօհաննէսեան Ըսկէրաւանց:

Ի ՄՈՍԿՈՎ:

Ի Տղմաշիւսի Ճեմարանի Տեալց Լուսարեանց
1839:

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по ошпечананіи предснавлено было въ
Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ.
Москва, 1859 года, Января 27 дня.

Ценсоръ В. Флеровъ.

186

Առ բարեպաշտ և հայրենասէր Վաստաթ Զօհաննէսեան

Շահվերտեանց:

Ով բարեպաշտդ Հայրենասէր.

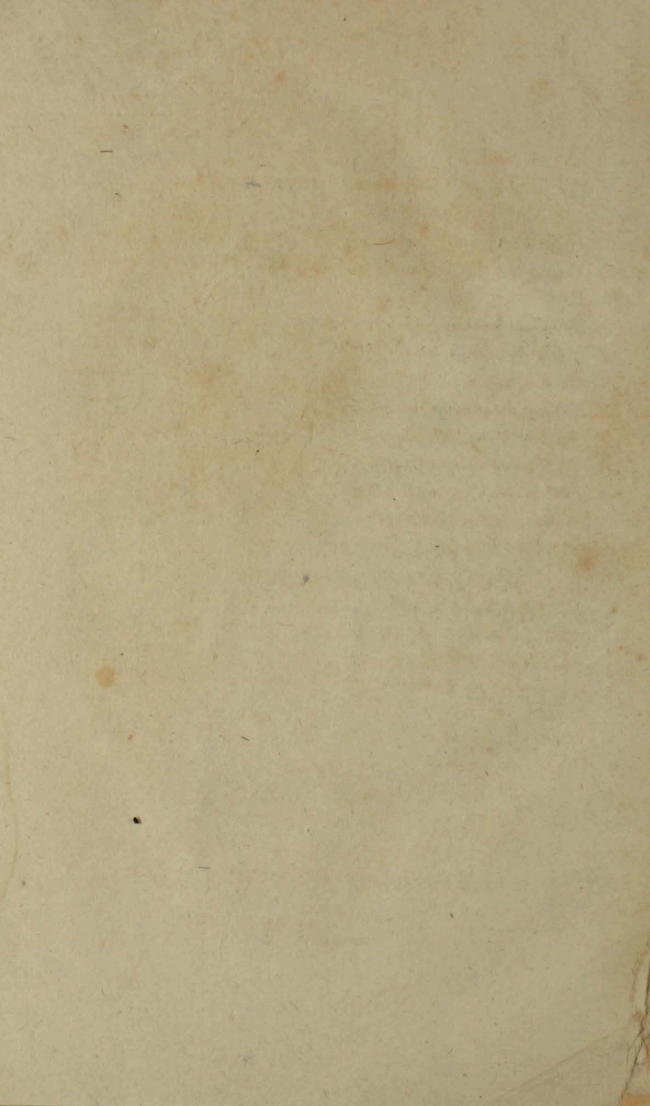
Բանն աւետարանական գիտէ անընդհատ հնչել յունկն իմ, թէ ծառն 'ի պողոյ իւրմէ ճանաչի: Արդ՝ և ես 'ի վաղուց հետէ հաւաստեալ գիտեմ զկախաւազարդ ծառդ՝ մրգաւէտ և քաղցրապտուղ՝ թէ եկեղեցւոյ, թէ հայրենեաց և թէ ազգի: Յաղագս այսորիկ յոյժ տենչալի է ինձ, զի 'ի քաղցր պողոսցդ լինիցի մին և այս փոքրիկ ուսում նական մատեանս, որ և է յինէն յօրինեալ նորոգ՝ յօգուտ ան մանկանց՝ ուսանելեացն զմերս հայրենի բարբառ:

Արկ ուրեմն քաղցրութիւնն Հայրենասէրդ քաջ՝ 'ի վերոյ չնչին նուիրիս զակն բարեհաճութե՛ն առ ընդունել զայս սիրով, որով և զՔօ զազնուամիտ Ազգասիրութեանդ ունիս ցուցանել զնշան և դովաւ թողուլ յաշխարհի զանմահ անուն և զանմուռաց յիշատակ գերապանծ ազգասիրութեանդ:

Քումդ բարեպաշտ Հայրենասիրութեան նուաստագոյն ծառայ՝

Յովհաննէս Եղիազարեան Սեպտեմբ Լիպայեանց:

Ա. հայագրի լեզուագիտութիւն:

Ի շուտաւարդ դարեր մեր, որպէս չափանի է բնական
ներառումը, անհնայն հասարակելու անհնոյն ոգւով շարժանայ գործ-
ծով եւեւ օգտաւէր լինել ազգի եւրոսն եւ հայրենեաց-
եւ զայդ զոյլ անհնէսեան հասարակի պարագայաւ հարկէ:

Սովորն օրինակաւ եւ իս ցանկալով զայդ անհնագովելն
զոյլ յանձնին բերել իմովն արհար զօրութիւն՝ ճեւան ՚ի գործ-
արհն զստալինն յայն արուեստ եւ չափաւ ՚ի չերահանուէց՝
յայնաւ յարժանագով լեզուագիտաց ազգիս յօրինելոց եւ
յարտագայն ազգաց տմանց՝ լցուցն բնական նորանոր հա-
նուստ եւ ան զայն ՚ի հասարակարար ինն ոճով, զոր եւ
ան՝ իստարակաւ ընծայէն բնական լեզուագիտացդ՝ ՚ի
նուէր եւ յօգուս հայագրի ճանհանց:

Սահայն եւ ընդ սին արհանէն անալիս բնական լեզու-
ագիտութիւն, զի էլէն ՚ի սնա ուրեւ ուրեւ գայնն սխալանք,
յորտէ անալիս էն եւ չափագիտ անձնեւ եւս, ներդաստիս
լիջիս եւ հասարակելիս զայն իսկանիսն պարտաւ իմոյն լե-
զուագրի իրարեւան, զոր ՚ի գործ եղն յաւուրս ուս-
ճան իմոյ:

Բայ յայդմանէ՝ ներդաստիս գործիս եւ ընդ այն զրե-
պանս, յորոց էր որ յանձնարարութեանէ մերսն եւ էր որ
յանհագուստեան օգտաւէր գրաւարաց պարագայանս արեւ-
ւոյն սնալ երան՝ լէ՛ ըստ հեղուարութեան եւ լէ՛ ըստ
ուղղութեան արարից եւ բնական, յորոց զհարեւորագոյնսն
ուղղեալ է մեր ՚ի վարձանն ճարտիւն:

ՅԼԵԿ ԳԼԽՈՅ ԸՍՏ ԹՂԹԱՀԱՄԼԵՐԻՆՆԵՐ

Սահման Քերականութիւն և բաժանումն նորին.	9
Եռաջին Մասն Քերականութիւն, որ է բառազննութիւն.	9
Տառք.	10
Վանկ.	10
Բառ.	10
Մասունք բանի.	11
Գլուխ ա. Յաղագս Անուան.	12
Որակ Անուան.	12
Սեռ Անուան.	13
Թիւ Անուան.	14
Հորովք Անուանց.	15
Բաժանումն Հորովոց և կազմութիւն նոցին.	16
Յաղագս փոփոխութեան վերջաւորութեանց հորովոց.	18
Հորովադասութիւնք Անուանց.	19
Գլուխ ք. Յաղագս Գերանուան.	34
Որակ Գերանուանց.	35
Գէմք Գերանուանց.	35
Թիւ և Հորով Գերանուանց.	36
Հորովադասութիւնք Գերանուանց.	36
Գլուխ դ. Յաղագս Բայի.	41
Սեռ բայից.	41
Թիւ բայից.	42
Գէմք բայից.	42
Ժամանակք բայից.	45
Եղանակք բայից.	44
Խոնարհումնք բայից.	44
Լ ճորդութիւնք բայից.	45
Գլուխ զ. Յաղագս Ընդունելութեան.	58
Սեռ ընդունելութեանց.	58
Ժամանակք ընդունելութեանց.	59

Թիւ և Հօլով ընդունելութեանց	59
Հօլովադասութիւնք ընդունելութեանց.	59
Վլուխ ե. Յաղագս Կախադրութեան.	60
Վլուխ դ. Յաղագս Մակբայի.	61
Վլուխ է. Յաղագս Շաղկապի.	62
Վլուխ ը. Յաղագս Միջարկութեան.	63
Երկրորդ Մասն Քերականութեան, որ է Համաձայնութիւն.	64
Վլուխ Ե. Պաշտամունք ենթակայի.	67
Կանոն ան. Ո՛ր բառք լինին ենթակայ.	67
Կանոն բ. Հօլով ենթակայի.	68
Կանոն գ. Վոյութիւն ենթակայի ՚ի նախադասութեան.	69
Վլուխ Ը. Կապակցութիւն բայի ընդ ենթակայի իւրում.	69
Կանոն ան. Թիւ բայի.	70
Կանոն. բ. Վէժ բայի.	71
Կանոն գ. Վոյութիւն բայից ՚ի նախադասութեան.	71
Վլուխ Վ. Պաշտամունք խնդրոց.	72
Կանոն ան. Ո՛ր բառք առնուն զխնդիր.	72
Կանոն բ. Ո՛ր բառք կարեն լինել խնդիր.	73
Կանոն գ. Վոյութիւն խնդրոց ՚ի նախադասութեան.	73
Կանոն դ. Խնդրառութիւն բայից.	73
ան. Հայցական Հօլով.	73
բ. Իացառական Հօլով.	75
գ. Ուղղական Հօլով.	78
դ. Պատմական Հօլով.	79
ե. Պարտական Հօլով.	80
զ. Վործիական Հօլով.	82
է. Տրական Հօլով.	83
ը. Կերպոյական Հօլով.	86
Թ. Երրորդի խնդրառութիւն բայից ոմանց.	87
Ճ. Խնդրառութիւն Հօլովառու նախադրութեանց.	91
Վլուխ Վ. Կապակցութիւն Եծականաց ընդ գոյական.	97
Կանոն ան. Ո՛ր բառք կարեն լինել ածական.	97
Կանոն բ. Համաձայնութիւն ածականաց ը գոյականաց.	98
ան. Օ՛րորդ Համաձայնիւն յառաջադաս ածականք ընդ գոյականաց իւրեանց.	98

ք. Օխորդ համաձայնին վերջադաս ածականք ընդ
 գոյականաց իւրեանց. 99

դ. Օխորդ համաձայնին ցուցական ածականք ընդ գո-
 յականաց իւրեանց. 100

կանոն դ. Հոլովատառ ածականաց. 100

Վլուխ Ե. Պաշտամունք Յատկացուցչի. 102

կանոն ւն. Ո՛ր բառք կարեն լինել յատկացուցիչ և
 յատկանալի. 102

կանոն ք. Հոլով յատկանալոյն և յատկացուցչին. 102

կանոն դ. Հոլովատառ յատկացուցչին. 103

կանոն դ. Վոյուի Յատկացուցչին և Յատկանալոյ. 104

Վլուխ Օ. Պաշտամունք Բացայայտչի. 104

կանոն ւն. Ո՛ր բառք լինին բացայայտիչ և բացայայտելի. 104

կանոն ք. Թիւ բացայայտչին և բացայայտելոյն. . 105

կանոն դ. Հոլով բացայայտչին և բացայայտելոյն. 106

Յաւելուած Լ. Յաղագս Յարաբերական դերանունաց. 106

կանոն ւն. Պաշտօն Յարաբերողաց ՚ի խօսակցութե. 107

կանոն ք. Թիւ Յարաբերողաց. 108

կանոն դ. Հոլով Յարաբերողաց և Յարաբերելոյն. 108

Յաւելուած Լ. Յաղագս Իմորոշական Իերանունաց. 111

Երրորդ Մասն Քերականուէ, որ է Կետադրուի. 115

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՒՆ

ՀԼՅԿԼԿԼՆ ԼԵՁՈՒԻ

Սահման չէրաւանդուելան եւ բաժանուին նորին:

Քերականութիւնն է հրահանգ, որ ուսուցանէ զկանոնս ուղիղ խօսելոյ և գրելոյ:

Քերականութիւնն ուսուցանէ մեզ

in՝ Ձամենայն յատկութիւնս բառից:

ii՝ Ձկանոնս կապակցութեանց բառից ընդ միմեանս՝ առ ՚ի կազմել զանսխալ խօսակցութիւն:

iii՝ Ձիօտակցութիւնն տրոհել ՚ի միմեանց զանազան նշանագծիւք:

Ըստ այսմ՝ քերականութիւնն բաժանի յերիս մասունս՝ այսինքն ՚ի Բառապարտութիւնն, ՚ի Համայնականութիւնն և ՚ի Արտաբարտութիւնն:

Արտաբարտութիւնն, որ է Բառապարտութիւնն:

Բառապարտութիւնն է մասն քերականութիւնն, որ ցուցանէ զծագմունս, զսկզբս խօսութիւնս և զփոփոխմունսս բառից: Իւրաքանչիւր բառ կազմի ՚ի Անկից, իսկ Անկիք՝ ՚ի տառից:

Բարդ, որ է կցեալ ընդ այլում բառի և միով ձայնիւ զերկու ինչ յայտ առնէ. փօ, տանուտէր. մեծամեծ. կատարելագործեմ. մշտակեաց. զօրհանապաղ. հրաշագործ. արծաթապաշտ. ևն.

Բազմաբարդ, որ է բարդեալ ՚ի բազում բառից. փօ, տպագրատուն. մեծամեծարար. հրաշափառապէս. ևն: Երկրորդ՝ ըստ Տեառնի, որ կարէ լինել

Նախաբիւ, որ յառաջոյ և ՚ի վերջոյ չունի զմասնիկ ինչ. փօ, իմաստ. բան. այժմ. իբր. մինչ. ևն.

Բազմաբեւ, որ յառաջոյ ունի զմասնիկ ինչ. փօ, անիմաստ. անբան. տգեղ. տմարդի. ևն.

Ահաբեւ, որ ՚ի վերջոյ ունի զմասնիկ ինչ. փօ, բանեղէն. իմաստուի. այժմեան. իբրև. իբրու. մինչև. իսկ ըստ նշանակուածի բաժանին

՚ի գլխաւորէն համ ՚ի նիւթաւորէն, զոր կարեմք ճանաչել արտաքին զդայարանօք. փօ, մարդ. թռչուն. ծառ. ջուր. այգի. սեղան. ևն.

՚ի վերջեւ, զոր մտօք միայն ճանաչեմք. փօ, սէր. հաւատ. իմաստուածի. օրէնք. ևն.

՚ի շնչաւորէն, որ են ամ կենդանի արարածք. փօ, կին. փեսայ. դպր. արջ. հարան. ևն.

Յանշունչ համ յանկենդան, որպիսի են ամենայն անկենդան արարածք. փօ, տուն. ջուր. հող. ևն:

Մասունք Բանի:

Բոլոր բառք լեզուիս մերոյ բաժանին յութն դասս, որք կոչին Մասունք Բանի (յի մասունք խօսակցուածի) և որ գոն՝ Անուն. Ինքանուն. Բայ. Ընդունանուն. Նախաբարդանուն. Մազբայ. Ապապա. և Միջարդանուն:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԼՁԻՆ:

Յոյակո Անուան:

Անունն է առաջին մասն բանի, որ յայտ առնէ զկոչմունս, զինչուծիս, զորպիսուծիս և զթիւս թմ կենդանեաց, նիւծաւոր և վերացեալ իրաց. քօ, Պետրոս. քար. դառն. երեքեան. եօծն. սէր. ևն:

Անունն ունի զՏինգ պարագայս, որ են՝ Որսի, Սէ, Թի, Հոլի և Հոլիարասու-ի-ն:

Որսի Անուան:

Անունն ըստ որակին՝ բաժանի ՚ի Գոյակոն, յԱծակոն և ՚ի Թոակոն:

Գոյական անունն ցուցանէ զկոչումն և զինչուծի կենդանեաց, նիւծաւոր և աննիւծ իրաց. քօ, Մարիամ. կին. զօրուի. ջուր. տուն. սէր. ծնունդ. գործել. հեղումն. արիւն. ևն:

Գոյականն անունն բաժանի

ա՝ ՚ի Յոյակոն, որ պատշաճի միում իրի. քօ, Երուսաղէմ. Պետրոս. Մոսկով. Տիգրանակերտ. ևն:

բ՝ Յոյակոն, որ պատշաճի միատեսակ անյայտ իրաց. քօ, Անք. եղբայր. կոյս. կին. ևն:

գ՝ ՚ի Հոլակոն, որ զժողովեալ միատեսակ իրս ցուցանէ. քօ, ազգ. անտառ. ժողովուրդ. ևն:

դ՝ ՚ի Հոլակոն, որ պատշաճի բազում այլանըլանակ իրաց. քօ, արմառ. հառ. մայր. կէտ. ևն:

Ըծական անունն ցուցանէ զորպիսուծիս գոյականաց. քօ, բարի կին. քաղցր ջուր. դառնագոյն բանք. հարազատ որդի. ևն:

Ըճական անունն բաժանի

Նախ՝ ՚ի Դրուհան, որ յայտ առնէ զորպիսու թի՛ որ և իցէ առարկայի՝ առանց բաղդատու թի. զօ, սպիտակ. սեաւ. հզօր. մեծ. ևն.

Լըրկորդ՝ ՚ի Բաղդատու, որ զորպիսու թի՛ զոյականայ յայտ առնէ՝ հանդերձ բաղդատու թի և կազմի մասնկուս՝ Գոյն. զօ, սպիտակագոյն. սևագոյն. հզօրագոյն. մեծագոյն. ևն:

Թուական անունն ցուցանէ զթիւ կամ զքանիսու թի՛ գոյականաց. զօ, երեք անձինք. հնգետասան ամիսք. չորրորդ օր. ևն:

Թուական անունն բաժանի

ա՛ ՚ի Բաղդատու. զօ, մի. երկու. երեք. տասն. հինգ. քսան. հազար. ևն.

բ՝ ՚ի Դրուհան, որ ունի ՚ի վերջոյ զմասնիկս՝ բարդ. զօ, երկրորդ. երրորդ. չորրորդ. տասներրորդ. եօթներրորդ. ութներրորդ. ևս և՛ առաջին. նախ. ևն.

գ՝ ՚ի Բաղդատու, որ կազմի մասնկօքս՝ չեան և չին. զօ, երկօքսան. երկօքին. երեքքսան. երեքքին. հնգքքսան. հնգքքին. ևն.

դ՝ ՚ի Դրուհան, որ կազմի մասնկօքս՝ ա՛ն և ե՛ան. զօ, միակ. հնգեակ. երկեակ. քառեակ. տասնեակ. ևն.

ե՛ ՚ի Դրուհան, որ կազմի մասնկօքս՝ պարիկ և կին. զօ, նախկին. երեքկին. քառապատիկ. հնգապատիկ. տասնապատիկ. ևն:

Սեռ և Գոյան:

Ընունն ըստ սեռին՝ բաժանի

ա՛ Յարուհան, որ զարու կենդանիս՝ նշանակէ. զօ, Պիտրոս. հայր. եղբայր. փեսայ. ևն.

բ' Յեզական, որ ղէզ կենդանիա նշանակէ. քօ.
Հախիսիմէ. քոյր. հարսն. ևն.

դ' ՚ի հասարակ, որոյ արուծիւն և իգուծի չեն
յայտնի. քօ, զաւակ. թուչուն. գաղան. ևն.

դ' ՚ի չէզոք, որ չունի՝ ոչ զարուի և ոչ զիգուի,
որպիսի են անշունչ իւրք և վերայեալ բառք. քօ,
ծառ. այգի. հաւատ. սէր. ևն:

Ծանօթ. Թէպէտ սեռն լէզուաց եւրոպացի ազգաց
ումանց իմանի՝ երբեմն ըստ նշանակութե և երբեմն ըստ
վերջաւորութե բառից, սակայն մերոյս լէզուի՝ ըստ նշա-
նակութե միայն, (իմն բաց ՚ի բառից՝ յանգելոց ուհի, որ
պատշաճին միշտ էզ կենդանեաց. զօ, թագուհի. կայսե-
րուհի. ազնուուհի. ևն), որպէս ցուցաւ ՚ի վերոյ:

Թիւ- Անուան:

Անունն ըստ թուոյն՝ բաժանի

ա' Յեզական, որ զմի իր յայտ առնէ. քօ, այգի.
՚ի տետունէ. բազմաւ. ևն.

բ' ՚ի յոգնական, որ զբաղում միատեսակ իրս նշա-
նակէ. քօ, այգիք. ՚ի տեարց. բազմօք. անձամբք. ևն:

Ծանօթ. ՚ի լէզուիս մերում գոն բառք, որք չունելով
ըյոգնական թիւ՝ եզականաւն միայն վարին և վասն որոյ
կոչին Անյոգնական անուանք, որպիսի, են բառքս՝ լոյս,
սէր, ամօթ, երկիւղ, սրտիւ. ևն. ևս և՛ ամենայն յատուկ
անուանք և աներևոյթք, եզերեալքն՝ ել, ալ, ուլ և իլ.
զօ, ասել. գնալ. ընուլ. ծնանիլ. ևն:

Եւ ընդ հակառակն՝ գոն այնպիսի բառք, որք չունելով
զեզական թիւ՝ յոգնականաւն միայն վարին և վասն այսր
կոչին Անեզական անուանք, որպիսի են բառքս, երեսք,
ընթացք, կարծիք, փառք. ևն. ևս և՛ ամենայն բաշխողա-
կան թուակնսք. զօ, երկորբեան, հնգերին. ևն:

Հոլովք Աշուտանց

Հոլովք անուանց են տասն այսօրիկ՝

Ուղղահան, որ յայտ առնէ զառարկայ ինչ՝ անփոփոխ և իմանի հարյմամբքս՝ ո՞, ծառայ. ի՞նչ, այգի.

Սեռահան, որ ցուցանէ գտնականութի ինքեան առարկայի իրիք և իմանի հարց՝ ո՞յր ծառայի. ուրո՞յ, այգւոյ, տան.

Գործահան, որ նշանակէ զառարկայն, որով կատարի գործողութի առարկայի իրիք և իմանի հարց՝ որո՞վ, ծառայիւ. ի՞նչ, այգեաւ.

Պարտահան, որ յայտ առնէ զշրջապատ և զմտկերևոյթ առարկայի իրիք, յորս կատարի գործողութի կամ կրեւութի ինչ և իմանի հարց՝ զորո՞վ, զծառայիւ. զի՞նչ, զայգեաւ, զայգեօք.

Հայցահան, որ նշանակէ զընդունողն ներգործուեառարկայի իրիք և իմանի հարց՝ զո՞ր, զծառայ. զի՞նչ, զայգի, զտուն. ևն.

Բացահան, որ յայտ առնէ զառարկայն, յորմէ ելանէ կամ ծագի իր ինչ և իմանի՝ հարց՝. յորմէ՞, ՚ի ծառայէ. ուստի՞, յայգւոյ.

Պատահան, որ ցուցանէ զառարկայ խօսից և իմանի հարց՝ զորմէ՞, զծառայէ. զմէ՞, զայգւոյ.

Ներգոյահան, որ նշանակէ զմէջն տեղոյ և ժամանակի, յորս կատարի գործողութի ինչ և իմանի հարց՝. յորմամ տեղոջ, յայգւոջ. յորժամ, ՚ի գիշերի. ՚ի թագաւորութն. ևն.

Առահան, որ նշանակէ զհոչումն առ որ և իցէ երկրորդ գիմաւոր անձն. ո՞ր, ո՞վ եղբայր. ո՞յր դու. Քրիստոս. հոգիդ սուրբ. ևն.

Տրահան, որ յայտ առնէ զտեղի մտանելոյ կամ

դիմեցման առարկայի իրիք և իմանի հարց"՝ առ **Ո՛**,
 առ ծառայ. **Ո՛ւմ**, ծառայի. **Ո՛ւր**, յայդի, 'ի տուն:

Ծանօթ. Տրական հօլովն լեզուիս մերոյ ձեանայ կըրկ-
 նակի՝ այսինքն Սիզենահօլով կամ՝ Նախդրիւ, որ յառաջոյ
 ունի զոր և իցէ նախդիր և իմանի հարց"՝ առ **Ո՛**, **Ո՛ւր**. **Չօ**,
 առ հայր. 'ի տուն. **ևն**, և

Վերջահօլով կամ՝ **Մ**ենախդիր, որ չունի 'ի վերայ իւր
 զոր և իցէ նախդիր և իմանի հարց"՝ **Ո՛ւմ**, ծառայի, տան. **ևն**:

Բաժանուի հոլովոյ և հազուեիւնն նոցին:

Հօլովք լեզուիս մերոյ (իմա՛ լը ծագման միայն)
 բաժանին

ա՛ **Թ**րմաբախանս, որ են **Ո**-**զ**ախան, **Ս**եախան,
Գործխան և **Բ**աղաբախան հոլովն.

բ՛ **Թ**աճանդախանս, որք են **Պ**արաբախան, **Հ**այրախան,
Պաճախան, **Տ**րախան, **Ն**երգոյախան և **Ա**ռախան հոլովն.

Ջի յեղական ուղղականէն ելանեն

ա՛ **Ա**ռախան հոլովն՝ կամ յաւելլով յառաջոյ ըզ-
 հարցականս՝ **Ո՛վ** և կամ անփոփոխ մնալով. **Չօ**, **Ո՛վ**
անյր. **հանյր**. տէր իմ. **Ո՛վ** սուրբք. եզբանք. **ևն**.

բ՛ **Ա**ռախան հայրախանս՝ յաւելլով յառաջոյ՝ **չօ** **Չօ**,
 արքայ=զարքայ. բայց յոգնականն կազմի յեղականէն
 դորին՝ զնելով 'ի վերջոյ դորին զտառս՝ **ու** **Չօ**, զար-
 քայ=զարքայս. զտուն=զտունս. **ևն**.

գ՛ **Ա**ռախան ներգոյախանս՝ յերրորդ, 'ի չորրորդ և
 յիններորդ հօլովադասուածիս՝ յաւելլով յառաջոյ
 զտառս՝ **ի** կամ **յ**. **Չօ**, բերան='ի բերան. դործի=
 'ի դործի. **Ա**բրահամ=**յ****Ա**բրահամ. **ևն**.

դ՛ **Ա**ռախան Սիզենահոլով տրականս՝ յաւելլով յա-
 ռաջոյ զտառս՝ 'ի կամ **յ** և **ու**. **Չօ**, 'ի տուն, յա-
 զարակ, առ հայր, առ **Տէր**:

՚ի սեռականէն ելանեն՝

Թ՛ Աւերջահոլով արահանն՝ թէ յեզական և թէ ՚ի յոգնական թիւսն. քօ, տան, տանց. ձեռին, ձեռաց.

Թ՛ Երանն՝ Երբօրոյանն՝ յառաջին, յերկրորդ, ՚ի հինգերորդ, ՚ի վեցերորդ, յեօթներորդ և յութներորդ հոլովադասութիւն՝ յաւելլով յառաջոյ ըզտառս ՚ի կամ յ. քօ, բանդիւն ՚ի բանդի. ադարակիւն յադարակի. ձկանն ՚ի ձկան. ծովունն ՚ի ծովուն. տարերն ՚ի տարեր. եղբօրն ՚ի եղբօր. ևն:

Սակայն յոգնական թիւ դորին յիմ հոլովադասութիւն՝ կազմի ՚ի յոգնակն հայցն՝ փոխելով ըզտառս՝ զ ՚ի ՚ի կամ յ. քօ, զտունսն ՚ի տունս. զթոռսն ՚ի յաթոռս. ևն:

՚ի Գործիականէն ելանէ

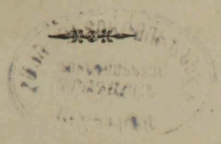
Միայն արահանն՝ յաւելլով յառաջոյ զտառս՝ զ, թէ յեզական և թէ ՚ի յոգնական թիւս. քօ, արքայիւն ՚ի զարքայիւ, զայգիւ. զայգիօք. ևն:

՚ի Բացառականէն կազմի

Միայն Պարսկան հոլովն՝ փոխելով զտառս՝ ՚ի կամ յ. ՚ի զ, թէ ՚ի յոգնական և թէ յեզական թիւս. քօ, ՚ի ծառայէն ՚ի զծառայէ. յարութենէն ՚ի զյարութենէ. յարքայէն ՚ի զարքայէ. ևն:

Ծանօթ. Տառս ՚ի դնի ՚ի վերայ հոլովելի բառին յայնժամ միայն, յորժամ առաջին տառն հոլովելի բառին է բաղաձայն. քօ, ՚ի ծառայէ, ՚ի ծառայի. ևն. իսկ եթէ առաջին տառն նոյն հոլովելի բառին է ձայնաւոր, դնի ՚ի վերայ նսրին տառս՝ յ. քօ, յեկեղեցոյ. յեկեղեցւոյ. յեկեղեցին:

Ծանօթ. Են ևս բազում բառք, որ արտաքոյ ցուցմանս եզերին և զորս ունիմ նշանակել ՚ի ներքոյ իւրաքանչիւր հոլովադասութեան:

Յուրափոխութիւններէ վերջաւորութեց հոլովոց:

տ. Ուղղական հոլովն եթէ ունիցի 'ի միջի վերջին վանկի որ և իցէ անուան՝ զձայնաւոր տառս՝ է և ու՝ 'ի միջի երկուց ձայնաւոր տառից, (որք եթէ դասնիցեն յաջմէ և յահեկէ այնր անուան) յայնժամ 'ի սեռական և յայլ հոլովս սւորտ է 'ի բաց թողուլ զայդոսիկ ձայնաւոր տառսդ՝ 'ի և ու. փօ, գիծ = գծի, 'ի գծէ, զգծէ. թողուլ = թողուց, 'ի թողուց, զթողուց. ակումբ = ակմբի, յակմբէ, յակմբի. խումբ = խմբի, 'ի խմբէ. ևն:

բ. Եթէ ուղղական հոլովն 'ի միջի վերջին վանկի որ և իցէ անուան ունիցի 'ի միասին՝ զայսոսիկ զերկոսին ձայնաւոր տառս՝ էա, յայնժամ 'ի սեռական և յայլ հոլովս սւորտ է զձայնաւոր տառս՝ ա թողուլ 'ի բաց. փօ, ատեան = ատենի. մատեան = մատենի, 'ի մատենէ, մատենից. ահեակ = յահեկէ, յահեկի. յաւիտեան = յաւիտենի, յաւիտենից. ևն:

գ. Եթէ ուղղական հոլովն որ և իցէ անուան ունիցի 'ի վերջոյ վանկս՝ էա, 'ի սեռական և յայլ հոլովս փոխանակ դորին դնի ձայնաւոր տառս՝ է, յորմէ և կողմին նոքին՝ յաւելուլ 'ի վերջոյ զպատշաճականս ինքեան զտառս. փօ, փախտեայ, զփախըտեից, փախտեիւ. վեհաղնեայ = վեհաղնէի. ևն:

դ. Այն ամ անուանք, որք 'ի միջի վերջին վանկի ուղղական հոլովոյն ունին 'ի միասին զայսոսիկ զերկոսին ձայնաւոր տառս՝ ոյ, զինի որոյ հետեւի այլ բաղաձայն տառ, յայնժամ 'ի սեռական և յայլ հոլովս սւորտին փոխել զձայնաւոր տառս է՝ 'ի ու. փօ, դաշոյն = դաշունի, 'ի դաշունէ, դաշունիւ. ողջոյն = ողջունի, յողջունէ, յողջունի, ողջունից. բոյն = բունոյ, 'ի բունոյ. ևն:

Ե. Այն ամենայն ընդհանուր անուանք, որք 'ի միջի վերջին վանկի ուղղական հոլովոյն ունին զձայնաւոր տառս՝ է, 'ի սեռական և յայլ հոլովս նոցին զայդ ձայնաւոր տառք պարտ է փոխել 'ի է (և սակաւ ուրեք 'ի է). փօ, հանդէս=հանդիսի, 'ի հանդիսէ, հանդիսիւ, 'ի հանդիսի. ծէս=ծիսի=ծիսիւ='ի ծիսէ, 'ի ծիսի, ծիսիւք. ևն. աղէտք=աղիտից, (կամ աղետից) աղիտիւք, զաղիտից. ևն:

Զ. Եթէ առաջին տառն ուղղական հոլովոյն որ և իցէ անուան լինիցի ձայնաւորս է, զինի որոց եթէ հետևեսցին բաղաձայն տառքս՝ զ և ն, յայնժամ ձայնաւոր տառս է 'ի սեռական և յայլ հոլովս՝ փոխի 'ի ը. փօ, իղձ=ըղձի, ըղձիւ, յըղձէ, զըղձէ. ինչք=ընչից, յընչից, ընչիւք, զընչից. ևն. ինձ=ընձու, յընձէ. ընձուց. ևն:

Է. Այն ամբ բառք, որոց վերջին վանկն ուղղական հոլովոյն յանգի 'ի է- կամ է, 'ի սեռական և յայլ հոլովս ձայնաւոր տառս՝ է 'ի բաց թողանի. փօ, պատիւ, պատուոյ, պատուով. որդի, որդւոյ, որդւով. հողի, հողւոյ, հողւով. ևն:

Ծանօթ. Օպոստիկ զամ փոփոխութիս տառից վերջաւորութեց հոլովոց՝ հնար է 'ի գործ դնել միայն 'ի սեռական, 'ի գործիական, 'ի պարառական, 'ի բացառական, 'ի սրամական, 'ի ներգոյական (երբ յանգի դա իբր սեռական) և 'ի նախորիւ տրական հոլովսն՝ եզական և յոգնական թուոցն (իմն բաց 'ի յոգնական թուոյն ներգոյականին):

Հոլովադասուելիւնիւք Անուանից:

Հոլովադասուելիւք անուանց են ինն, յորոց 'ի վերայ ութից հոլովին ընդհանուր, հաւական և համաձայն գոյականք և յատուկ անուանք ոմանք. ևս

և հոլովելի ածականք և թուականք, իսկ ՚ի վերայ
իննեւորդին՝ միայն յատուկ անուանք:

Ա. Հոլովադասուելիւն անուանց:

Ե շ = է = ն չ. Յ ո գ ն = է = ն չ:

Ուղ.	բան.	ք = բանք.
Սեռ.	ի = բանի.	ից = բանից.
Գործ.	իւ = բանիւ.	իւք = բանիւք.
Պար.	իւ = զբանիւ.	իւք = զբանիւք.
Հայց.	զբան.	ս = զբանս.
Բաց.	է = ՚ի բանէ.	ից = ՚ի բանից.
Պատ.	է = զբանէ.	ից = զբանից.
Ներ.	ի = ՚ի բանի.	ս = ՚ի բանս.
Տրակ.	ի = բանի,	ից = բանից, ՚ի բանս:
		՚ի բան.

Արդ՝ ըստ այսմ հոլովադասուելեան հոլովին

ի՛ Բաղդաստական ածականք և այլ բառք՝ բար-
դեալք ը մասնկանս՝ Գոյն. փօ, քաղցրագոյն (քաղց-
րագունի). սևագոյն. երկնագոյն. ևն.

ի՛ Այսոքիկ անյոգնական բառքս՝ երկիւզ. խիղճ,
ամենայն. երաշխէպ. և անուանք ամսոցս՝ մարտ. ապ-
րիլ. մայիս. յունիս. յուլիս. որոց յանգ ոչ փոխի. ևն.

ի՛ Անեղականբառքս՝ աղէտք. աղօթք. անցք.
գնացք. դերք. (դրէյ). ելք. ընթացք. խնջոյք.
խօսք. յօնք. վանք. հրաշք. ևն. այլ և թուականքս՝
երեք (երից). չորք. քառք. ևն.

ի՛ Թուական և ածական անուանքս՝ վոց. ութ.
ինն (ըննի, ըննիւ, ինուէք, ինուէց կամ ըննից,
ինամբք). մետասան. երկոտաոան. քսան. երեսուն

Ֆանի) • քառասուն (սնի) • յիսուն (սնի) • վաթսուն (անի) •
 քննսուն • ևն • ևս և՛ բառքս՝ համայն • ոչինչ (ոչընչի) •
 դասստ • պայծա • վարժ • տժգոհ • մեղի • ճշմիրիտ • ևն •

Ի՛ Այն ամբ բառք, որք եզերին՝ այ, էայ, էա,
 ծն, չայն, չն, ցոյց, է, գն, բն, զարդ, էան ևն • զօ,
 ստտանայ, առ օրեայ տրհետ • բազմածին • քաղց-
 րածայն • խաչածե • օրացոյց • մարդարէ • թանկագին •
 հայկաբան • ծաղկազարդ • մատեան • ասեան • յաւի-
 տեան • շնորհազարդ • ևն •

Չ՛ Այլ ևս անթիւ անուանք՝ հոլովեալք ըստ
 այսմ հոլովադասուի, զորս չէ հնար ըստ վերջաւո-
 բուի իմանալ, որպիսի են սովորական բառքս՝ Ախտ •
 աղև • այծ • առիթ • բանդ • բռնչի • բիծ • բօթ •
 գահ • դան • գիծ • գիւտ • գոյժ • գումար • դեն • դշնոյ •
 դրոշմ • դրուատ • զոհ • զրահ • բեմ • թոյն • իժ • իղձ •
 խորխորատ • խումբ • խրախոյս • ծագ • ծէս • համբոյր •
 հանդերձ • հանդէս (դիսի) • հրդեհ • ճառագայթ •
 մարտ • նժոյգ • նիգ • նշոյլ • նպաստ • շղթայ • որոգայթ •
 պատուհաս • ջան • սանձ • սրահ • վարկ • վիճ • (վիճի) •
 ասհմ • փաստ • ևն •

Բ Հոլովադասուիւն Անուանց

Եզերմնս •

Յոգնակնս •

Ուղ •	ազգ •	ք	= ալգք •
Սեռ •	ի = ազգի	այ	= ալգայ •
Գործ •	աւ = ազգաւ	օք	= ազգօք •
Պար •	աւ = զալգաւ	օք	= զալգօք •
Հայց •	զալգ	ս	= զալգս •
Բաց •	է = յալգէ •	այ	= յալգայ •

Պ ստ. է = զաղղէ. աց = զազգաց.
 Ն եր. ի = յաղղի. աց = յաղղս.
 Տ րակ. ի = աղղի, առ աց, ս = աղղաց, առ
 աղղ: սղղս:

Եւ որք՝ ըստ այսմ հոլովաբանութեան հոլովին

ձ՝ Չ ածական, դասական և կրկնական թուականք՝
 յանգեալքն՝ ա՛ն, էա՛ն, պապե՛ն և որք. զօ, միակ.
 երկեակ. քառապատիկ. երկրորդ. երրորդ. ևն.

բ՝ Անյոգնական բառքս՝ երկիր, խաւար, դաշ-
 դան. հորիզոն և անուանք ամսոցս՝ Յունիւար,
 Փետրիւար.

գ՝ Անհղական բառքս՝ ականջք. աղաչանք. ար-
 տասուք (արտասուաց). արհաւիրք. բաղձանք. գոռ-
 անք. դէպք (դիպաց). երեսք. զրկանք. լանջք.
 թշնամանք. խելք. փառք. կառք. կեանք. յանցանք.
 նախատինք (տանայ). վէրք (վիրայ). քիմք. դեք
 (որոյ սեռ՝՝ դից. դիօք).

դ՝ Ածականքս՝ ազահ. անմիտ. բազում. ժիր.
 հզօր. մեծ. ողորմած. չար. պերճ. քաջ. վար-
 թամ. մեծախօս. ևն.

ե՝ Այն ամբ բառք, որք եղերին՝ օղ կամ ող,
 եղ, որք, ա՛ն, էա՛ն, սց, է՛ն, սցո-, էղ, էղէն, է՛ն, էն,
 ու-ն, որան, պէս, էտլ, ու-, սո-, սն, (իմա, միայն
 յայնժամ, յորժամ այդպէս յանգեալ բառն է
 բովանդակ), էր, էր. զօ, գործող. գրող. զօրաւոր. հա-
 ղորդ. հպատակ. որդեակ. հովանոց. ռ ոճիկ. մահա-
 ցու. զօրեղ. հրեղէն. դասակիր. լցուցիչ. ճեմա-
 րան. նաւապետ. գործակալ. լեղու. պատճառ. բա-

ըրբար. պահապան. պաշտպան. գիշեր. նախճիր. ոճիր. հրեշտակ. ևն.

՛ ի Բաց յայդց անուանց՝ այլ ևս բազմաթիւ բառք՝ հոլովեալք ՚ի վերայ այսր հոլովադասուեմ, սրպիսի են սովորական բառքս՝ Ազմուկ. ամ. աշակերտ. ապաւէն (ապաւինի). բլեւռ. բիբ. գանգատ. գաւիթ. գիրկ. գունդ. դագաղ. դարբին. դէմ (շիմի). էգ (իգի). գրոյց. խոզ. ծագ. կարգ. հեթանոս. մէգ (միգի). նաժիշտ. շիրիմ. սազմոս. սարկաւազ. վայր. վէմ (վիմի). վէպ. տագնապ. տատակ. տաւիղ. տէգ (տիգի). ցամաք. փոխարէն (րինի). օրհաս. ևն:

Գ Հոլովադասուելեն Անուանց:

Եզանիս.

Յոգնանիս.

Ուշ.	գործ.	ք	= գործք.
Սեռ.	ոյ = գործոյ.	ոց	= գործոց.
Գործ.	ուլ = գործուլ.	ուլք	= գործուլք.
Պար.	ուլ = զգործուլ.	ուլք	= զգործուլք.
Հայց.	զգործ.	ս	= զգործս.
Բաց.	ոյ = ՚ի գործոյ.	ոց	= ՚ի գործոց.
Պատ.	ոյ = զգործոյ.	ոց	= զգործոց.
Ներ.	՚ի գործ.	ս	= ՚ի գործս.
Տրակ.	ոյ = գործոյ ՚ի գործ:	ոց, ս	= գործոց, ՚ի գործս:

Ասք՝ ըստ այսմ հոլովադասուելեն հոլովին

իմ՝ Անյոգնական բառքս՝ ամօթ. լոյս. հարաւ.

Հիւսիս. եւրոպիա, Ասիա և Իմ աներեւոյթք. զօ,
գործել գրիւ. երթալ. դենուլ. ևն.

Ի՛ Անեղական բառքս՝ անուրջք. արարք. դժոխք.
խորք. կալուածք կոչունք. կուռք (կուոյ). կուրծք.
հետք. ստացուածք, սլահք. սանդուղք. տուրք.
ամուլք. երկաքանչիւր.

Դ՛ Ըծականքս՝ ամուլ. արդար. դեղին. զուտ.
լի. լոկ. ծեր թուխ. հանուր. նոր. ուղիղ. ողջ.
չոր. պիղծ. սուրք. ջերմ. սեաւ (ուոյ). մաքուր.

Դ՛ Ա՛մ՝ բառք՝ յանգեալքն ալին, և, ած, ուր, աղի,
էալ, ին, ուն, ուած ևն. զօ, երկնյին. սոււ, տերւ. լուր.
բլուր. բաբելացի. գրեալ. մարմին. անկողին. դի-
տուն. յօրինուած. հոգի. որդի. շողի. կաշի. ոսկի.

Ե՛ Այլևս բազում բառք, զորս չէ հնար իմա-
նալ ըստ վերջաւորուել նց, որպիսի են սովորա-
կան բառքս՝ աթոռ. ամիս. անօթ. արծաթ. ար-
մատ. արծիւ. աւաղ. արատ. բեհեղ. բերան. բոյն.
բոյս. բուրդ. բուք. գլուխ. դեղ. դիր. դոյն. դո-
րով. դուք. դունա. դարման. դեղ. գուլթ. դաւ.
դի. դրամ. երազ. երգ. երկաթ. թիւ. թուղ. թուէ.
ժողով. իւղ. լուծ. խնամ. խնդիր. խնձոր. խոյ.
խորհուրդ. ծարաւ. ծծումբ. կալ. կաւ. կենցաղ.
կնիք. կշիռ. կռիւ. համար. համբաւ. հանձար.
հատոր. հիւր. հոգ. հոլով. կողմ. ձորձ. մարդ.
մէջ (իջոյ). միրգ. մոմ. մորթ. դանդուր. շունչ.
շուք. ողբ. ոճ. ոյժ. որք. ուս. որջ. որկոր. որս.
ուղեղ (ուղղոյ). ոստ. պատիժ. սեղան. պղինձ. ջրհոր.
սափոր. սէղ (սիղոյ). սկիհ. սուգ. վաստակ. վճիռ.
վուշ. տապ. տիղմ. տունկ. տօթ. ցից. ցուպ. ցո-
րեան. ցօղ. փող. փոյթ. փունջ. փուշ. փոք.
քանքալ. քուն. քուրձ. քօղ. օդ. ևն:

Ծանօթ. Ներգոյական հոլովն բառից ոմանց՝ ՚ի վերայ այսր հոլովադասութեան հոլովելոց յանգի ՚ի զօ, մարմինն ՝ ՚ի մարմնի, անկողինն ՝ յանկողնի. ևն:

Դ Հոլովադասութեան Անոմից:

Եզակիս:

Յոգնակիս:

Ուղ.	ի	=մատանի.	իք	=մատանիք.
Սեռ.	ւոյ	=մատանւոյ.	եաց	=մատանեաց.
Գործ.	եաւ	=մատանեաւ.	եօք	=մատանեօք.
Պար.	եաւ	=զմատանեաւ.	եօք	=զմատանեօք.
Հայց.	ի	=զմատանի.	իս	=զմատանիս.
Բաց.	ւոյ	=՚իմատանւոյ.	եաց	=՚իմատանեաց.
Պատ.	ւոյ	=զմատանւոյ.	եաց	=զմատանեաց.
Ներ.	ի	=՚իմատանի.	իս	=՚իմատանիս.
Տրակ.	ւոյ, ի	=մատանւոյ, ՚ի մատանի.	եաց, իս	=մատանեաց, ՚ի մատանիս.

Արդ՝ ըստ այսմ հոլովադասութեան հոլովին

իմ՝ Այն ամբ բառք, որք յանգինն է (իմա՝ բաց ՚ի բառից՝ նմանապէս եղերելոց է և հոլովելոց ՚ի վերայ երբեք հոլովադասութիւն, զորս տես անդ). որպիսի են բառքս՝ Աղաւնի. ամուրի. բանալի. գինի. երեսայրի. խնամի. լեղի. հովանի. մանկտի. ներքինի. սատասխանի. տամալի. ըսեռնի. առաքինի. նախնի. վայրենի. օտարազգի. հոլանի. ևն.

ք՝ Անեղական բառքս՝ Աւետիբ. ալիբ. չարիբ. բարիբ. վարտիբ. օձիբ. կարծիբ. դաղտնիբ. հայրենիբ. երախտիբ. ընթրիբ. կարիբ. լալիբ. տանիբ. ևն.

Կ՝ Յողնական անուանք՝ եղերեալքն այս կի՛ն էայս՝
 Դօ, միջերկրայք. հայաստանեայք. այգեստանեայք. ևն:

Ծանօթ. Գոն այլ ևս անեզական անուանք՝ եղերեալքն
 այս, որք հոլովին ըստ առաջին հոլովադասուե անուանց. Դօ,
 վանորայք=սեռ՝ վանորէից. գործ՝ վանորէիւք. բաց՝ ՚ի վա-
 նորէից. ևն, այսպէս են և բառքս՝ դաշտորայք. արտորայք:

Ծանօթ. Եզակի ներգոյալանն բառից ոմանց՝ ըստ
 այսմ հոլովադասութեան հոլովելոց՝ յանգի երբեմն. որ-
 Դօ, եկեղեցի=յեկեղեցւոջ. այգի=յայգւոջ. կղզի=՚ի
 կղզւոջ. տեղի=՚ի տեղւոջ. դալարի=՚ի դալարւոջ:

Ե Հոլովադասութեան Արեւմտացի

Եզակիանք.

Յոգնակիանք.

Ուղ.	ձուկն.	ուկք	=ձկուկք.
Սեռ.	ան =ձկան.	անց	=ձկանց.
Գործ.	ամբ =ձկամբ.	ամբք	=ձկամբք.
Պար.	ամբ =զձկամբ.	ամբք	=զձկամբք.
Հայց.	=զձուկն.	ուկս	=զձկուկս
Բաց.	նէ =՚ի ձկանէ.	անց	=՚ի ձկանց.
Պատ.	նէ =զձկանէ.	անց	=զձկանց.
Ներ.	ան =՚ի ձկան.	ուկս	=՚ի ձկուկս
Տրակ.	ան =ձկան,	անց, րուկս	=ձկանց,
	առ ձուկն.		՚ի ձկուկս.

Արեւմտացի ըստ այսմ հոլովադասութեան հոլովին

Ի՛ն Բառք՝ եղերեալքն և. Դօ, աղիղն. խուռն.

Թիկն. կայծակն. շուրթս. որդն. սերմն. քիրտն.
 հիմն. սկիղբն. խոստուճն. հեղուճն. պստառուճն.
 դուռն. կրունկն. բուռն. ևն.

թ՝ Բառք՝ յանգեալքն Թիւն, Թիւն, ուսու. Թո, զո-
 բուրի (սեռ՝ զօրուր. յոգ՝ ուղ զօրուր [Թիւնք]). արիւն
 (սեռ՝ արեան. բաց՝ յարենէ. յոգնակ՝ ուղ՝ արիւնք
 սեռ՝ արեանց. ևն). կորուստ (սեռ՝ կորստեան.
 բաց՝ ՚ի կորստենէ. ևն): Այդպէս են և բառքս՝
 իմաստութիւն. սրբութիւն. սղծուրի. ևն. և ս և՝ ան-
 կիւն. կորիւն. ձիւն. փախուստ. թագուստ. ևն.

ք՝ Բառք՝ եղերեալքն ուն. քօ, շուն (սեռ՝ շան.
 բաց՝ ՚ի շանէ. յոգնակ՝ շունք. ևն). այսպէս են
 և բառքս՝ տուն. դասատուն. անուն (որոյ յոգնա-
 կի ուղղակ՝ լինի անուանք. սեռ՝ անուանց). ևն:

ղ՝ Բառքս՝ աղն, անձն, բեռն, գառն, դաշն, եղն,
 լաշն, զեռն. ևն. որ խոտորին յանգէ սյսր հոլո-
 վադասութեան նախ՝ եղակի սեռականաւն, որ եղե-
 րի Թն. Թօ, աղին. անձին. բեռին. գառին. դաշին.
 եղին. լաշին. լերին. ևն. երկղ՝ եղակի ներգոյա-
 կանաւն և աննախդիր տրականաւ, որք յանգին
 նոյնպէս Թն. Թօ, յաղին. աղին. յանձին, անձին. ՚ի
 բեռին, բեռին. ՚ի դաշին, դաշին. ևն. երրորդ՝
 յոգնակի ուղղականաւ, որ յանգի Թն, հացականաւ,
 նախդրիւ տրականաւ և ներգոյականաւ, որք եղերին
 Թն. Թօ, բեռինք. զբեռինս. ՚ի բեռինս. յաղինս. զա-
 ղինս. անձինք. զանձինս. յանձինս. ևն:

ր՝ Բառքս՝ հարսն, թոռն, մատն, մասն. ևն.
 որք և թէպէտ եղալին թուով համաձայնին ամ հոլո-
 վովք ընդ վերոյ գրեալ բառիցն՝ աղն, անձն. ևն,
 սակայն յոգնակի թուով հոլովին իբրև ձուկն. Թօ,
 հարսին. հարսունք. մասին. մասունք. թոռունք. ևն.

Յ ո գ ն ո է ո ն ք .

- Ուղ . երբ (եղբ) = համերբ . (աստեղբ) .
 Սեռ . երց, երաց (եղաց) = համերց . (աստեղաց) .
 Գործ . երբբ (եղբբ) = համերբբ . (աստեղբբ) .
 Պար . երբբ (եղբբ) = զհամերբբ . (զաստեղբբ) .
 Հայց . երս (եղս) = զհամերս . (զաստեղս) .
 Բաց . երց, երաց (եղաց) = 'ի համերց . (յաստեղաց) .
 Պատ . երց, երաց (եղաց) = զհամերց . (զաստեղաց) .
 Ներ . երս (եղս) = 'ի համերս . (յաստեղս) .
 Տրակ . երց, երս (եղաց, եղս) = համերց, (աստեղաց,
 առ համերս . յաստեղս) :

Եւ արք' ըստ այսմ հոլովարտոսն-էնէն հոլովն

Միայն այն ամենայն անուանք, որք եղերին ղ և ք (իմա՛ քաց 'ի բառից՝ հոլովելոց ըստ եօթներորդ հոլովարտսուլթեան, որք և թէպէտ յանգին ք, բայց ոչ հոլովին 'ի վերայ այսր հոլովադատուլթի, որպէս ունիս տեսանել 'ի տեղևոջ իւրուամ՝) . ոչ, աղբր . ալիւր (սեռ՛ ալեր : յոգ՛ ալիւրբ) . աղբիւր . աղտիւր . դուստր . ուստր . եզր . լիտր . կայսր . սակր . ոսկր . սանտր . վագր . տարր . անդղ . արկղ . ետղ . բանակետղ . ոստղ . սիկղ . շիգղ . ևն :

Է հոլովարտոսն-էնէն Արտաւնց :

Եղանէնք .

Յոգնանէնք :

Ուղ .	ծով .	բ	=ծովբ .
Սեռ .	ու=ծովու .	ուց	=ծովուց .
Գործ .	ու=ծովու .	ուբ	=ծովուբ .

Պար.	ու==զծովու.	ուք	==զծովուք.
Հայց.	զծով.	ս	==զծովս.
Բաց.	է ==ի ծովէ.	ուց	==ի ծովուց.
Պատ.	է ==զծովէ.	ուց	==զծովուց.
Ներ.	ու==ի ծովու.	ս	==ի ծովս.
Տրակ.	ու==ծովու, ՚ի ծով.	ուց, ս	==ծովուց, ՚ի ծովս:

Արդ՝ բոս այս հոլովագրութեան հոլովին

փ՝ Բառքս՝ բարձր (սեռ՝ բարձու. բաց՝ ՚ի բարձուէ. յոգնակ՝ բարձունք. սեռ՝ բարձանց. ևն.)
 Թանձր. ծանր. մանր. փոքր. քաղցր. ևս և՛ ծաղր. ասր, մեղր. ևն. (որք յամ՝ հոլովս ոչ ընդունին զաղաձայն տառս՝ ն) փօ, քաղցու, ՚ի քաղցուէ. քաղցու. ծաղու ՚ի ծաղուէ. ծաղուք. ևն:

բ՝ Անուանք, որք եղերին աւ. փօ, կաքաւ. նաւ. ագաւ. սակաւ. Թաւ. ևն.

գ՝ Անեղական բառքս՝ վարք. բարք. պարտք. բովք. ևն. ևս և՛ բաշխողական Թուականք և այլ բառք՝ եզերեալքն չեան, որք և Թէպէտ միշտ հոլովին ըստ յոգնակի Թուոյն այսր հոլովագրասութի, սակայն խոտորին ՚ի սմանէ նախ՝ հայցական, ներգոյական և նախդրիւ տրական հոլովովք, որք յանդին՝ էին կամ էեան. փօ, զամենեօին. զամենեսան. յերկոսին. յերկոսեան. ՚ի բոլորեօին կամ ՚ի բոլորեսան. ևն. երկդ՝ Ֆիացեալ հոլովովքն, որք ՚ի վերջին վանկս իւրեանց ընդունին բաղաձայն տառս՝ ն. փօ, ամենեցունց, յամենեցունց. զերկոցունց. ևն.

դ՝ Բառքս՝ Աղուէս (աղուխու). այգ. առաւօտ. առիւծ. արև. արջ. գանձ. գրաստ. դաս. դար. զարդ. դէն (զինու). զօր. Ժամ. ինձ. խաղ. խրատ.

ճախ. կով. ձագ. ճաշ. մոդ. նախանձ. նկար. շա-
բաթ, սևրբաթ. պահ. սքսր. սով. վարձ. վնաս.
վրէժ (վրիժու). ցուլ. քէն (քինու). քաղց. ևն:

Ը Հոլովադասոտ-Լեւն Լնո-տնց:

Եղակնիչ.

Յոգնակնիչ:

Ուղ.	այր = մայր.	արբ	= մարբ.
Սեռ.	օր = մօր.	արց	= մարց.
Գործ.	արբ = մարբ.	արբբ	= մարբբ.
Պար.	արբ = զմարբ.	արբբբ	= զմարբբբ.
Հայց.	այր = զմայր.	արս	= զմարս.
Ինայ.	օրէ = ՚ի մօրէ.	արց	= ՚ի մարց.
Պատ.	օրէ = զմօրէ.	արց	= զմարց.
Ներ.	օր = ՚ի մօր.	արս	= ՚ի մարս.
Տրակ. օր, այր = մօր, առ մյր.		արց, արս = մարց, առ մարս:	

Ը ոտ այսճ հոլովադասոտ-Լեւն հոլովն

Միայն բառքս՝ հայր. եղբայր և այլ բառք, որք
ընդ գոյին են կապակցեալ, որպիսի են՝ կնքահայր.
կնքամայր. տիրամայր. Ըծամայր ևն:

Թ Հոլովադասոտ-Լեւն Լնո-տնց:

Եղակնիչ:

Ուղ.	հայկ.
Սեռ.	այ = հայկայ.
Գործ.	աւ = հայկաւ.

Պար. աւ = զհայկաւ.
 Հայց. = զհայկ.
 Բայց. այ = 'ի հայկայ.
 Պատ. սյ = զհայկայ.
 Ներ. = 'ի հայկ.
 Տրակ. այ = հայկայ, առ հայկ:

Արդ՝ ըստ այսմ հռչակագրութեան հռչակին

ա՛ Մ. յն ամենայն յատուկ անուանք, որք եղերին էս, է, ս, ոս, էլ. ևն. քօ, Արիստակէս (կեայ). Գտ- յիանէ (եայ). Եւրոպոս (պայ). Ուիմպոս (պեայ). Աբէլ (աբելայ). Բէլ (բելայ). ևն.

բ՛ Այլևս յատուկ անուանք, զորո չէ հնար իմա- նալ յանգիւ. քօ, Անակ. Անահիտ. Նարեկ. շու- շան. Պապ. Տիգրան. Արշակ. ևն:

Ծանօթ. 'ի լեզուի մերում գոն այլևս բազում յա- տուկ անուանք, որք հօլովին 'ի վերայ այլոց հօլովադա- սուէր անուանց. քօ, Բրիստոս. Մատթէոս. Ղ, ուկաս. ևն:

Արդու-ղի Հռչակումնք Անուանց ոմանց

ա. Բառս Գիւղ կամ Գեօղ այսպէս հօլովի (ուղ՝ Գիւղ. սեռ՝ Գեղջ. գործ՝ Գիւղիւ. բաց՝ 'ի Գեղջե. ներ՝ 'ի Գեղջ) իսկ ընդ յոգնակի թուոյն հօլովի 'ի վերայ առաջին հօլովադասուէր անուանց:

բ. Բառս՝ Հին այսպէս հօլովի (եղակ՝ ուղ՝ Հին. սեռ՝ Հինջ. գործ՝ Հինաւ. կմ՝ Հանամէ. բաց՝ 'ի Հինջե. ներ՝ 'ի Հինջ. յոգնակ՝ ուղ՝ Հանայք, սեռ՝ Հանանց. գործ՝ Հանամէք. հայց՝ զՀանայս. ևն):

գ. Բառս քոյր այսպէս հօլովի (եղակ՝ ուղ՝ քոյր

սեռ՝ չեմ, գործ՝ չեմ, բայ՝ ՚ի չեմ, ներ՝ ՚ի չեմ, յոգնակ ուղ՝ չորս, սեռ՝ չեմ. ևն):

դ. Բառս օր այսպէս հոլովի (եղակ՝ ուղ՝ օր, սեռ՝ առաջ, գործ՝ առաջ, բայ՝ յօրէ, ներ՝ յառաջ, յոգնակ՝ ուղ՝ առաջ, սեռ՝ առաջ ևն):

ե. Բառս՝ այս այսպէս հոլովի (եղակ՝ ուղ՝ այս, սեռ՝ առաջ, գործ՝ առաջ, բայ՝ յառաջ, ներ՝ յառաջ. յոգնակ՝ ուղ՝ առաջ, սեռ՝ առաջ, հայց՝ զառաջ. ևն):

զ. Բառս՝ առաջ այսպէս հոլովի. (եղակ՝ ուղ՝ Տէր, սեռ՝ առաջ, գործ՝ առաջ. բայ՝ ՚ի առաջ. ևն. յոգնակ՝ ուղ՝ առաջ, սեռ՝ առաջ, գործ՝ առաջ. բայ՝ ՚ի առաջ. ևն):

է. Բառս՝ առաջ այսպէս հոլովի. (եղակ՝ ուղ՝ առաջ, սեռ՝ առաջ, գործ՝ առաջ. բայ՝ ՚ի առաջ կամ ՚ի առաջ, ներ՝ ՚ի առաջ. ևն):

ը. Այն ամբ բառք, որք եղբրին ունի՝ յեղակի թիւն հոլովին ՚ի վերայ հինգերորդ հոլովադասուի, իսկ ՚ի յոգնական թիւն՝ ՚ի վերայ երրորդ հոլովադասութիւն անուանց. զօ, ճանաչում = ճանաչում, ճանաչում, ՚ի ճանաչում, ՚ի ճանաչում. ճանաչում = ճանաչում, ճանաչում, ՚ի ճանաչում, ՚ի ճանաչում. այսպէս հոլովին և նմանայանք բառք՝ սեռում, սեռում ևն:

թ. Բառք՝ ճանաչում և իտրհում՝ յեղակի թիւն հոլովին՝ երբեք ըստ հինգերորդ և երբեք ըստ երրորդ հոլովադասութեց անուանց, բայց ՚ի յոգնակի թիւն հոլովին միշտ ըստ երրորդ հոլովադասութիւն անուանց. զօ, ճանաչում = ճանաչում. ճանաչում. իտրհում = իտրհում, իտրհում. ճանաչում, ճանաչում. իտրհում, իտրհում.

դէմք. Ժողովուրդք = Ժողովրդոց, Ժողովրդովք. Խորհուրդք = Խորհրդոց, դովք. ևն:

Ժ. Բառս՝ Տահ թէպէտ հոլովի ՚ի վերայ հինգերորդ հոլովադասուէր անուանց, սակայն սեռական գործիական և ՚ի դոցանէ կազմեալ հոլովքն՝ եզերին երբեմն լը վեցերորդ հոլովադասութի. օ, Տահ = Տահու, Տահու, ՚ի Տահու. ևն:

Ժն. Բացառական հոլովն թուական բառիս մէջ որ հոլովի ՚ի վերայ երրորդ հոլովադասուէր յեղակի թիւն միայն և թէպէտ պարտի եզերիլ ոչ, բայց բազմիցս յանգի ոջէ. իսկ ներգոյականն և վերջահոլով տրական՝ ո-ճ. օ, մի = ՚ի միոջէ, ՚ի միո-ճ. միո-ճ. ևն:

Ժբ. Ներգոյական և աննախդիր Տրական հոլովքն դասական թուականաց և բառիցս՝ այլ, յեմէն, ներքին, միջին. ևն, որք հոլովին ՚ի վերայ երրորդ հոլովադէ՛, եզերին ո-ճ. օ, յերկրորդո-ճ ժամու. յաւուրն յեմնու-ճ. ակնկալցուք այլու-ճ. աուր այլու-ճ:

Ժգ. Յողնակի ուղղականն բառիցս՝ պարէրազ և սարէրազ, որք հոլովին ՚ի վերայ երկրորդ հոլովադասութի, եզերին ո-նչ. օ, պարէրազո-նչ, սարէրազո-նչ. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Յառաջ Դէրանուան:

Դերանունն է երկրորդ մասն բանի, որ դնի ՚ի խօսս փոխանակ անուանց և բանից:

Դերանունն բաժանի յետի տեսակս՝ այսինքն

ձ՝ Յէակնն, որ են սորին՝ ես. դու. ինքն. իւր. իրերաց և միմեանց.

բ՝ ՚ի Յոյակնն, որ են՝ սա, դա, նա. այս, այդ, այն. սոյն, դոյն, նոյն.

գ՝ ՚ի Սասոյակնն, որ են՝ իմ. քո. մեր. ձեր. իւր. իմային. քոյին. ձերոյին. իւրային.

դ՝ ՚ի Յարաբէրակնն, որ են՝ Ո և Որ.

ե՝ ՚ի Դիտորշակնն, որ են այսօրքիկ երեքին տառքս՝ Ս. Դ. Ն.

զ՝ ՚ի Հարցակնն, որ են՝ ո. ով. ո՞ր. ինչ. զի՞նչ. ո՞րպիսի. զի՞նչպիսի.

է՝ Յանորոշ, որ են՝ ո՞ր. ո՞ր. ի՞նչ. ի՞նչ. այս. պիսի. սոյնպիսի. ամէն. ամենեքեան. բոլորեքեան. բոլորեքին. ողջոյն. իւրաքանչիւր. երկաքանչիւր. ևն:

Պարագայք դերանուանոյդ են հինգ այսօրքիկ՝ Որակն. Դէճ. Թիւ. Հուր և Հուրաբար-Թիւն.

Որակն Դէբանուանոց:

Դերանուանք ըստ որակին բաժանին

ա՝ ՚ի Գոյակնն, որ են բոլոր էականք, յարաբերականք և ՚ի ցուցականաց՝ Սա, Դա, Նա. և յանորոշ դերանուանոց ամենեքեան, ամենեքին. բոլորեքեան, բոլորեքին.

բ՝ Յաճակնն, որ են ամենայն մնացեալ դերանուանք:

Դէճ. Դէբանուանոց:

Դերանուանք ըստ դիմաց բաժանին

ա՝ Յաստիւն դէմն. ո, ես. յինէն. մեք. մեզ. ՚ի մեծ. առ մեզ. ՚ի մեզ. Ս. ևն.

բ' Յերբորդ դէֆն. քօ, դու. 'ի քէն. դուք. ձեղ.
'ի ձէնջ. Գ. ևն.

գ' Յերբորդ դէֆն. քօ, նա. 'ի նմանէ. նոքա. նո-
յա. 'ի նոցանէ. Ն. ևն:

Թիւ և Հոլով Դերմանուանց

Են հանգոյն թուոց և հոլովոց անուանց:

Հոլովադասուիւնիւնք Դերմանուանց:

Դերանուանք ունին զհինգ հոլովադասուիւնս:

Ա Հոլովադասուիւնիւնք Լսանի Դերմանուանց:

Ելանիւնք.

Յոգնանիւնք:

Ուղ.	ես.	մեք.
Սեռ.	իմ.	մեր.
Գործ.	ինև.	մօք.
Պար.	զինև.	զմօք.
Հայց.	զիս.	զմեզ.
Բաց.	յինէն.	'ի մէնջ.
Պատ.	զինէն.	զմէնջ.
Ներ.	յիս.	'ի մեզ.
Տրակ.	ինձ. առիս.	մեզ, առ մեզ:

Ելանիւնք.

Յոգնանիւնք:

Ուղ.	դու.	դուք.
Սեռ.	քո.	ձեր.
Գործ.	քև.	ձոք.

Պար.	զքև.	զձեօք.
Հայց.	զքեզ.	զձեզ.
Բաց.	ի քէն.	ի ձէնջ.
Պատ.	զքէն.	զձէնջ.
Ներ.	ի քեզ.	ի ձեզ.
Տրակ.	քեզ, առ քեզ.	ձեզ, առ ձեզ:

Իշական դերանուանքս՝ է-բ, էն՝ն հոլովին լը հինգե-
րորդ հոլովադասութեան անուանց, սակայն խոտո-
րին ՚ի նմանէ յոգնակի ուղղակի՝ հոլովովն, որ եզերի
էանք. քօ, է-բէանք. էն՝նէանք. և եզակի բացառակա-
նաւն՝ դերանունս է-բ, որ յանգի քօ. քօ, յէ-բքօ.
զէ-բքօ:

Իսկ դերանունս՝ էբէբայ հոլովի ՚ի վերայ երկրորդ
հոլովադասութե յոգնակի թուոյն՝ սկսեալ ՚ի սե-
ռականէն, սակայն խոտորի ՚ի նմանէ հայցականաւն,
ներգոյականաւ և սկզբնահոլով տրականաւ, որք ե-
զերին էարս. և քօքանցն՝ ՚ի վերայ հինգերորդ հոլո-
վադասութե յոգնակի թուոյն՝ նոյնպէս սկսեալ ՚ի
սեռականէն:

Բ Հոլովադասութեան Գոյական Դերանունք:

	Եզականք.	Յոգնականք:
Ուղ.	Սա.	սօքա.
Սեռ.	սորա.	սօցա.
Գործ.	սովաւ.	սօքօք.
Պար.	զսովաւ.	զսօքօք.
Հայց.	զսա.	զսօսա.
Բաց.	ի սմանէ.	ի սօցանէ.

Պատ. զամանէ. զսոցանէ.
 Ներդ. ՚ի ամա, ՚ի սա. սոցա, առ սոսա.
 Տրակ. ամա, առ սա. ՚ի սոսա:

Այսպէս հոլովին և ցուցականքս՝ դա, նա:

Եւսկանիչ.

Յոգնականիչ:

Ուղ. այս. այսք, այսքիկ.
 Սեռ. այսր, այսորիկ.
 Գործ. այսու, այսուիկ.
 Պար. զայսու, զայսուիկ. զայսորիւք, զայսորիմքք.
 Հայց. զայս. զայստօիկ.
 Բաց. յայսմ, յայսմանէ. յայսց, յայսցանէ.
 Պատ. զայսմ, զայսմանէ. զայսոց, զայսոցանէ.
 Ներ. յայսմ, յայսմիկ. յայստօիկ.
 Տրակ. այսմ, այսմիկ, առ այսց, այսոցիկ, առ այս-
 այստ սոսիկ:

Այսպէս հոլովին և դերանուանքս՝ այդ, այն.

Եւսկանիչ.

Յոգնականիչ:

Ուղ. Սոյն. սոքին.
 Սեռ. սորին.
 Գործ. սովին.
 Պար. զսովին.
 Հայց. զսոյն.
 Բաց. ոչ ունի. ՚ի սոցունց.
 Պատ. ոչ ունի. զսոցունց.
 Ներ. ՚ի սմին, ՚ի սոյն. ՚ի սոյնս, ՚ի սոսին.
 Տրակ. սմին, ՚ի սոյն. սոցին, ՚ի սոյնս:

Այսպէս հոլովին և դերանուանքս՝ դոյն, նոյն:

Գ Հոլովադասու-Լեւնէք Ստացական և Յարաբերական
Դերանուանց:

Ստացական Դերանուանք և Յարաբերականս՝
Որ հոլովին ՚ի վերայ երրորդ հոլովադասուածի, սա-
կայն զանազանին ՚ի նմանէ նախ՝ բացառական և
պատմական հոլովովք եզակի թուոյն, որ եզերին Գ.
իւ, յիւրմէ, զիւրմէ, յորմէ, զքումմէ, ևն.

Երկրորդ՝ վերջահոլով արականաւն և ներդոյա-
կանաւ եզակի թուոյն, որ եզերին «ւճ. իւ, քում,
որում. յորում. ՚ի քում. ձերում. իմում. յի-
մում. ՚ի ձերում. յիմում. ևն:

Դ Հոլովադասու-Լեւնէք Հարցական Դերանուանց

	Եզանէնք.	Եզանէնքէ
Ուղ.	Ո՞ր.	Ի՞նչ.
Սեռ.	Ո՞րք.	Է՞ր.
Գործ.	չո՞նի.	Ի՞նչ.
Պար.	չո՞նի.	զի՞նչ.
Հայց.	զի՞նչ.	զի՞նչ.
Բաց.	յի՞նչմէ.	առ իմէ՞.
Պատ.	զի՞նչմէ.	զի՞նչ.
Ներ.	չո՞նի.	յի՞նչ.
Տրակ.	ո՞ւմ, առ ո՞ւր.	ի՞մ, յի՞մ:

Իսկ հարցականքս՝ ճիշտի, զի նշակիսի հոլովին ՚ի
վերայ չորրորդ հոլովադասուածի անուանց:

Ե Հոլովադասուելիւնք Աշորոշ Դերանուանց:

Եղականք.		Յոգնականք.	Եղականք:
Ուղ.	Ո՞ն.	ումանք.	Ոք.
Սեռ.	ուրուհի.	ումանց.	ուրուք.
Գործ.	ումամբ.	ումամբք.	չուհի.
Պար.	զումամբ.	զումամբք.	չուհի.
Հայց.	զոն.	զումանս.	զոք.
Բաց.	յումիհի.	յումանց.	յումիք.
Պատ.	զումիհի.	զումանց.	զումիք.
Ներ.	յումիհի.	յումանս.	յումիք.
Տրակ.	ումիհի, առ ոն.	ումանց, առ ումանս.	յումիք, առ ոք:

Եղականք.		Եղականք:
Ուղ.	ի՞ն.	իք.
Սեռ.	ոչ ուհի.	իբիք.
Գործ.	ոչ ուհի.	իւիք.
Պար.	ոչ ուհի.	զիւիք.
Հայց.	զի՞ն.	զիք.
Բաց.	յիմիհի.	յիմիք.
Պատ.	զիմիհի.	զիմիք.
Ներ.	չուհի.	յիմիք.
Տրակ.	յի՞ն.	իմիք, յիք:

Իսկ ՚ի մնացեալ յանորոշ դերանուանց՝ բառքս՝
 մէն, մենայն հոլովին ՚ի վերայ առաջին հոլովադա-
 սուլթի անուանց. և Ամենէսին, մենէսեան, Բոլորէսեան
 կամ չին՝ հոլովին ՚ի վերայ եօթներորդ հոլովա-
 դասուլթի, և եզերեալքն պիտի ՚ի վերայ չորրորդ հո-

լուլադասուլթե անուանց. քօ, այսպիսի=այսպիսուոյ, յայսպիսուոյ, այսպիսեալ, այսպիսիք, այսպիսեաց, այսպիսեօք. սոյնպիսի=սոյնպիսուոյ, սոյնպիսեալ. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ:

Յառաջ Բայն:

Բայն է երրորդ մասն բանի, որ թուուլ, դիմաւ, ժամանակաւ և եղանակաւ՝ ցուցանէ զգործելն, զկրելն և զլինելն կենդանեայ և իրաց. քօ, ասեմ. գրիմ. գոմ. ևն:

Պարագայք բայից են եօթն այտքիկ՝ Սէ, Թիւ, Դէճ, Ժամանակ, Եղանակ, Խոնարհճոնիք և Լծորդոնիւն:

Սէ Բայն:

Բայն լսեալին բաժանի յեօթն տեսակս՝ այսինքն ւ՝ Ի ներգործական, որ ցուցանէ զգործողութիւն ինչ՝ ելերեալ Ի վերայ այլոց իրաց կամ կենդանեաց. քօ, ուտեմ զհաց. շինեաց զտուն. սիրէ նա զեղբայր իւր. ևն.

բ՝ Ի կրաւորական, որ ցուցանէ զկրելուլթիւն ինչ՝ ընկալեալ յայլմէ. քօ, շինեցաւ յինէն. առաքեցար Ի հօրէ. գրեցաւ Ի մէնջ. ևն.

գ՝ Ի Հասարակ, որ առանց փոփոխելոյ զվերջաւորութիւն լս ներգործական և կրաւորական սեւիցն՝ յայտ առնէ՝ երբեմն զներգործութիւ և երբեմն զկրելուլթիւ. քօ, ծնաւ Յիսուս Ի կուսէն Մարիամայ. կոյսն Մարիամ ծնաւ զՅիսուս. ևն.

դ՛ Յանցողականս, որք նշանակեն զպատճառն գործողութի առարկայի իրիք և եղերին՝ ուսանէ՛մ, ուսանէ՛մ և սոսանէ՛մ. զօ, կորուսանեմ. հանգուցանեմ. ուրախացուցանեմ. զուարճացուցանեմ. ևն.

Ե՛ ՚ի Չհղօքականս, որոց նշանակեալ գործողութիինն սէ եղերի ՚ի վերայ այլոց իրաց կամ կենդանեաց. զօ, ննջեմ. երթամ. մտանեմ. ևն.

զ՛ Յէականս, որք ցուցանեն զգոյութիւն կամ զլինելութի առարկայի իրիք և են այսօքիկ չորեքինս՝ է՛մ, գո՛մ, էլսնէ՛մ և լինէ՛մ:

Ծանօթ. Կական բայք վարին ՚ի խօսս երբեմն նշանակութիւն չհղօքական բայից:

Թիւ Բայից:

Բայք ըստ թուոյն բաժանին

ա՛ Յեզական, որ զմի գործողութի յայտ առնէ. զօ, ննջեցաւ. դնայից. ասէ. ևն.

բ՛ Յօգնական, որ զբազում գործողութիս նշանակէ. զօ, ննջեցան. գնացուք. ասեմք. ևն:

Դէ՛մ: Բայից:

Բայք ըստ դիմաց բաժանին

ա՛ Յառաջին դէմն. զօ, գրեմ. գրեմք. գրեաք. գրեցի. գրեցաք. ևն.

բ՛ Յերկրորդ դէմն. զօ, գրես. գրէք. գրելիք. գրեցիր. գրեցիք. գրեսցես. ևն.

գ՛ Յերրորդ դէմն. զօ, գրէ. գրել. գրելք. գրելն. գրեաց. գրեցին. գրեսցէ. ևն.

Ժամանակի Բայեր

Բայք լը ժամանակին բաժանին

ա՛ ՚ի Նէրէ՛ս, որ ցուցանէ զժամանակն, յո-
րում իսկ կատարի գործողութի կամ կրելութի
ինչ. փօ, լսեմ. լսես. լսէ. լսեմք. լսէք. լսեն. ևն.

բ՛ Եստէ՛ս, որ յայտ առնէ զանյայտ ժամանակ
աւարտեալ գործոց կամ կրից աւարկայի իրիք և
եւանէ ՚ի ներկայ ժամանակէն՝ յաւելլով ՚ի վերջոյ
երրորդ դիմաւոր ներգործական բայից՝ զճայնաւոր
տառս՝ է, իսկ կրաւորական բայից զտառս՝ է ՚ի
բաց թողլով և ՚զնելով ՚ի տեղի նորին զվանկս՝
էն. փօ, գրէ=գրէի. լուանայ=լուանայի. զենու=
զենուի. գործի=գործիի. լնանի=լնանիի. ևն.

գ՛ ՚ի Աստի՛ւ, որ նշանակէ զանցեալ ժամա-
նակ աւարտեալ գործոց կամ կրից աւարկայի իրիք.
փօ, գործեցի. լուացաք. հեղի. դրեցին. ևն.

դ՛ Եստէ՛նի պարզ, որ ցուցանէ զապագայ ժա-
մանակ գործողութի իրիք և եւանէ ՚ի կատարեալ
ժամանակէն առաջին ամ դիմաւոր բայից՝ յաւել-
լով ՚ի ներքոյ նորին զտառս՝ ց. փօ, գրեցի=գրե-
ցից. լուացի=լուացից. զենի=զենից. ևն.

ե՛ Եստէ՛նի Բարբա՛ր, որ յայտ առնէ զանորոշ
ապագայ ժամանակ գործողութի իրիք և եւանէ ՚ի
ներկայ ժամանակէն ամ ներգործական բայից՝ ար-
կանելով ՚ի միջի վերջին վանկի առաջին դիմաւոր
բայից ներկայ ժամանակին առաջին լծորդութի՝
զվանկս էց, երկրորդ լծորդութի՝ զվանկս արց, իսկ
երրորդ լծորդութի՝ զվանկս ուց. փօ, գրեմ=գրե-
ցեմ. երթամ=երթայցեմ. զենում=զենուցում:

Ծանօթ. Ի զ Կանոնէ ծագման ժամանակաց բայից ՚ի բաց առնին բայքս՝ էրբևմ ի Կատարեալ ժամանակս լինին՝ չորայ, ետու, իսկ յապառնին՝ երթայց, տաց:

Ծանօթ. Են և այլ բառք՝ ՚ի բայից ելեալք, որք ՚ի վարիլն ՚ի խօսս՝ թէպէտ ունին զըզրութիւն բայի, բայց վասն ոչ ունելոյ զղէմս և դեղանակս և ոմանք զժամանակս՝ գործածին ՚ի խօսակցութիս իբր անուսն և վասն որոյ կոչին Բայանուանք, որք են յանգեալքն էլ, էլ, ալ, ուլ, օղ, էալ, լի, լող. փօ, կապել. կապիլ. գնալ. զգենուլ. գրօղ. գրեալ. գրելի. գրելոց:

Յայդց յանգից չորեքկինս՝ էլ, էլ, ալ, ուլ, որք ելանեն յառաջին դիմաւոր բայէ ներկայ ժամանակին՝ զվերջին տառ նորին ճ փոխելով ՚ի շ, կոչին անէրուայթ (յոմանց՝ Կէրթայ) և հոլովին ըստ երրորդ հոլովադասութեանուանց՝ յեղակի թիւն միայն, իսկ ամ մնացեալ յանգքն՝ կոչին ընդունելութի, որպէս ցուցցի ՚ի տեղւոջ իւրում:

Եղանակի Բայից:

Եղանակք բայից են երկու՝ այսինքն

Ահհանակն, որ են Ներկայ, Անկատար, Կատարեալ, Ապառնի պարզ և Ապառնի բաղադրեալ ժամանակքն. և Հրահայանն, որ են Հրամայական և երբեմն Ապառնի պարզ ժամանակքն. փօ, եկ. մի գար. մի լիցի. մի տար. մի տացին. մի եկեսցէ. ևն:

Խոնարհման Բայից:

Բայք ըստ խոնարհման բաժանին

ամ ՚ի Անհանուոր, որ յամ ժամանակս ունին զսեփական վերջաւորութիս. փօ, գրեմ. գործեմ. առաքեմ. գնամ. արգելում. ևն.

բ' ՚ի Ձրբոս-ըն, որք ՚ի զանազան ժամանակս
սակաւ ինչ խոտորին ՚ի նմանութի կանոնաւոր բա-
յից. քօ, ստեմ. ածեմ. մածուցանեմ. ևն.

գ' ՚ի Դիմար-ըն, որ են էական բայքս՝ էճ, էլու-
նիճ, յորժամ դռքին երրորդ դիմաւ վարին ՚ի խօսս
ընդ որ և իցէ վերացեալ անուան. քօ, պարտ է.
արժան է. հարկ է. կամք են. օրէն է. անկ է. ևն.

դ' ՚ի Պահար-ըն, որ ՚ի կատարեալ և յայլ
ժամանակս ամենեւիմբ այլազգ յանգին. քօ, ուտեմ-
կերի. կեր, մի ուտեր. տամ, ետու. տո՛ւր, մի տար. ևն:

Լծորդո-թի-նչ Բայից:

Ամենայն բայք (իմն բաց յէականաց, զորս ու-
նիմ դենել յառաջ քան զայլս) լծորդին ՚ի վերայ
երից պատկերաց, յորոց առաջինն եղերի էճ երկ-
րորդն՝ աճ, իսկ երրորդն՝ ուճ:

Լծորդո-թի-նչ հակոն Բայից:

Եզականչ.

Յոգնականչ:

Ներկայ.	իմ, ես, է.	եմք, էք, են:
Անկատար.	էի, էիր, էր.	էաք, էիք, էին:
Կատարեալ.	" շ	" - ն ի:
Ապառնի պարզ.	եսցէ.	. . . . :
Ապ' . բ' . իցեմ, իցես, իցէ.		իցեմք, իցէք, ցեն:
Հրամայական.	. . եր.	էք, երուք. . .

Եզականչ.

Յոգնականչ:

Ներկայ.	գոմ, գոս, գոյ.	գոմք, գոյք, գոն:
Անկատար.	. . գոյր.	. . . գոյին:

Կատարեալ.   ր շ ր ւ ր ի :
 Ապառնի պարզ.   ր շ ր ւ ր ի :
 Ապառնի բաղ՝ գուցէ. գուցեն :
 Հրամայական.   ր շ ր ւ ր ի :

Եղանակնք.

Յոգնակնք :

Ներկայ. եղանիմ, իս, ի.	եղանիմք, իք, ին :
Անկ՝. եղանէի, էիր, էր.	եղանէաք, էիք, էին :
Կատ՝. եղէ, եղեր, եղև.	եղաք, եղէք, եղերն :
Ապ՝. պ՝. եղէց, եղցիս, ցի.	եղցուք, ջիք, ցին :
Ա՝. բ՝. եղանիցիմ, ցիս, ցի.	եղանիցիմք, ջիք, ցին :
Հրամ՝. . մի եղանիր.	եղերուք, մի եղանիք :

Եղանակնք.

Յոգնակնք :

Ներկայ. լինիմ, իս, ի.	լինիմք, իք, ին :
Անկատ՝. լինէի, էիր, էր.	լինէաք, լինէիք, էին :
Կատարեալ. ր շ ր ւ ր ի :	
Ապ՝. պ՝. լիցիմ, ցիս, ցի.	լիցիմք, լիջիք, ցին :
Ա՝. բ՝. լինիցիմ, ցիս, ցի.	լինիցիմք, ջիք, ցին :
Հրամ՝. լեր, մի լինիր.	լերուք, մի լինիք :

Առաջին պատկեր լծորդութեան բայից:

Բայք ըստ սահմանական եղանակի:

Ա ը մ ա ո ը մ է մ ն չ:

Ե ղ մ է մ ն չ:

Յ ո գ ն մ է մ ն չ:

Ն է ը է մ յ:

ա.	գրեմ,	գրեմք,
բ.	գրես,	գրեք,
գ.	գրի.	գրին:

Ա ն է մ ո մ ն ը:

ա.	գրէի,	գրէաք,
բ.	գրէիր,	գրէիք,
գ.	գրելու (գրէր).	գրէին:

Ա մ ո մ ն ը է մ ը:

ա.	գրեցայ,	գրեցաք,
բ.	գրեցար,	գրեցայք,
գ.	գրեցաւ.	գրեցան:

Ա ո մ ն է մ ն ը ո մ ն ը:

ա.	գրեսցայց,	գրեսցուք,
բ.	գրեսցիս,	գրեսցիք,
գ.	գրեսցի.	գրեսցին:

Ա ո մ ն է մ ն ը է մ ը է մ ը:

ա.	գրիցեմ,	գրիցեմք,
բ.	գրիցես,	գրիցիք,
գ.	գրիցի.	գրիցին:

Ն ը մ ճ մ յ մ է մ ն:

բ.	գրեաց, մի գրիր.	գրեցարուք, մի գրիք:
----	-----------------	---------------------

Արդ՝ Ը ներգործիան պատկերի այս շորդորո-է բռնարհին

Ի՞նչ Ամենայն կանոնաւոր ներգործական բայք՝ եղերեալքն է՛՛. զօ, դործեմ. առաքեմ. կոչեմ. քարողեմ. կապեմ. բժշկեմ. ազատեմ. ատեմ. խաբեմ. փրկեմ. խնդրեմ. խրատեմ. յորդորեմ. ևն.

Բ՝ Ամենայն չհղաքական բայք՝ յանգեալքն է՛՛, որպիսի են՝ տիրեմ. իշխեմ. սաստեմ. դիմեմ. կանխեմ. աղաղակեմ. նաւեմ. ևն.

Գ՝ Անցողական և այլ ի՞նչ զարտուղի բայք՝ եղերեալքն ա՛նէ՛՛, որք ՚ի կատարեալ ժամանակս ՚ի բաց թողուն զայդ վանկդ և փոխանակ դորին առնուն զտառս՝ ի. զօ, զարթուցանեմ=զարթուցի. մեռուցանեմ=մեռուցի. գտանեմ=գտի. հատանեմ=հատի. մտանեմ=մտի. զատանեմ=զատի. տեսանեմ=տեսի. կորուսանեմ=կորուսի. հարկանեմ=հարի. անիծանեմ=անիծի. բեկանեմ=բեկի. ևն.

Դ՝ Չարտուղի բայք՝ եղերեալքն է՛՛, որք ՚ի կատարեալ և ՚ի հրամայական ժամանակսն այլադգ եղերին, որպիսի են բայքս՝ Ածեմ=կատար՝ ածի. հրամ՝ ած, մի ածեր, ածէք, մի ածէք. բերեմ=բերի, բերեր, եբեր կամ բեր, բեր, մի բերէր, բերէք, մի բերէք. գիտեմ=գիտացի, ցեր, տաց. գիտեմ, մի գիտեր. մերկեմ=մերկացի, մերկացեր, ցաւ. մերկես, մի մերկեր. հանեմ=հանի, հաներ, եհան կամ հան. հան, մի հաներ, հանէք, մի հանէք. ասեմ=ասացի, ցեր, ասաց. ասեմ, մի ասեր, ասացէք, մի ասէք. կարեմ=կարացի, ցեր. կարաց. կարացի, մի կարեր:

Ե՝ Պակասաւոր բայք, որք ՚ի կատարեալ և ՚ի հրամայական ժամանակսն այլադգ վերջաւորին, որպիսի են բայքս՝ Առնեմ=կատար՝ արարի, արարեր,

արար. հրամ" արս, մի առներ, արարէք, մի առնէք. Ղնեմ = եղի, եղեր, եղ. եղաք, եղիք, եղին. զիւր մի զներ, զիք մի զնէք. Ուտեմ = կերի, կերեր, եկեր կամ կեր. կերաք, կերայք, կերան. կեր, մի ուտեր, կերայք, մի ուտէք. Ղանաչեմ = ծանեայ, ծանեար, ծանեաւ, ծանեաք, ծանեայք, ծանեան. ծանիր, մի ճանաչեր. ծաներուք, մի ճանաչէք. Մեղանչեմ = մեղայ, մեղար, մեղաւ. մեղիր, մի մեղանչեր. Յառնեմ = յարեայ. արի, մի յառներ, արիք, մի յառնէք. Լսեմ = լուայ, լուար, լուաւ. լուր, մի լսեր, լուարուք, մի լսէք. Ըմպեմ = արբի, արբեր, էարբ կմ' արբ, արբաք, արբիք, արբին. արբ, մի ըմպեր, արբէք, մի ըմպէք. Ունիմ = կալայ. կալ, մի ուներ կալարուք, մի ունիք. Ընդունիմ = ընկալայ. ևն:

Ծանօթ: Առ իմանալ զյանգս այլոց ժամանակաց այդց զարտուղի և սրակասաւոր բայից՝ տես զժամանակս բայից յերես 43:

Ինչ ըստ հրահրանիս պատկերի այսք լծորդութեան խոնարհին

տ՝ Արաւորական սեռք ամենայն վերոյգրեալ բայից. քօ, կոչիմ. առնիմ. վանիմ. անիծանիմ. ևն.

ք՝ Ասնոնաւոր հասարակ և չհզոքական բայք՝ կզերեալքն իճ, որպիսի են՝ դաւանիմ. խորհիմ. խօսիմ, ողորմիմ. համարիմ. շահիմ. տուժիմ. տպաւինիմ. վշտագնիմ. խոնարհիմ. խոտորիմ. հրճուիմ. հրաժարիմ. մոլորիմ. խաւարիմ. յօժարիմ. թաւամիմ. աճիմ. տրտմիմ. ևն.

դ՝ Չհզոքական բայք՝ յանգեալքն չիճ, որք ՚ի կատարեալ ժամանակսն ՚ի բաց թողուն զայդ

Ա պ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ պ ՝ ՝ ՝ ՝

ւն.	բայից,	բացողք,
բ.	բացցես,	բացջիք.
գ.	բացցէ.	բացցեն:

Ա պ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ Բ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝

ւն.	բանայեմ,	բանայեմք,
բ.	բանայցես,	բանայցէք,
գ.	բանայցէ.	բանայցեն:

Հ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝

բ.	բայց, մի բանար.	բացէք, մի բանայք:
----	-----------------	-------------------

Երկրորդ պատկեր լծորդութեան բայից:

Բայք ըստ Սահմանական եղանակի:

Ա ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝

Եղևիմք.

Յոգևիմք:

Ն է ՝ ՝ ՝ ՝ ՝

ւն.	բանիմ,	բանիմք,
բ.	բանիս,	բանիք,
գ.	բանի.	բանին:

Ա ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝ ՝

ւն.	բանայի,	բանայաք,
բ.	բանայիր,	բանայիք,
գ.	բանիւր.	բանային:

եկայ. կեցից, կեցցես կամ ցջիր, կեցցէ. ևն. կեանց,
մի կեար, կեցէք, մի կեայք:

Ինչ ըստ հրատարակման «եռի» այսք լծորդու-Է Խոհարհէն

ւ՛՛ Արաւորական սեռք՝ վերոյգրեալ բայիցդ. (որք
եթէ ունիցին). զօ, բառնին. համբարձայ. ևն.

բ՛՛ Այն ամենայն չէղոքական բայք, որք եղերին
անս կամ քնս (իմնս բաց ՚ի բայէս շուսնս, որ
՚ի վերայ ներգործական սեռի ևս լծորդի). որպիսի
են բայքս՝ Յղանամ. զղջանամ. բռնանամ. միա-
նամ. մերձենամ. ծերանամ. թուլանամ. թանձ-
րանամ. խոտանամ. զգաստանամ. զարմանամ. ևն.

գ՛՛ Ներգործականք ոմանք՝ ըստ այդց բայից եղե-
րեալք, որք յամ ժամանակս թէպէտ լծորդին ըստ
կրաւորական սեռի այսր լծորդութեան, սակայն
խոտորին ՚ի դմանէ ազառնի բաղադրեալ ժամա-
նակաւն, որ եղերի այցէն. զօ, գողանամ = գողանայցեմ.
խոստանամ. ուրանամ. մերկանամ. գիտենամ. ստա-
նամ. անգիտանամ. ևն.

դ՛՛ Պակասաւոր բայքս՝ Դառնամ, կատար՝ դար-
ձայ. հրամ՝՝ դարձ, մի դառնար, դարձարուք, մի
դառնայք. Լքթամ. կատար՝՝ չոքայ. ապառ՝՝ ս՛՛
երթայց, երթիցես. ևն. երթ, մի երթար, երթայք,
մի երթայք:

Արժողոգ պատկեր լծորդութեան բայից:

Բայք ըստ սահմանական եղանակի:

Ն է ը Գ ո ը Ծ ու Է ու Ն ու Է:

Եւսակահի:

Յոգնակահի:

Ն է ը Է ու Ե:

ա.	զենում,	զենումք,
բ.	զենուս,	զենուք,
գ.	զենու.	զենուն:

Ա Է ու Է ու Է ու Է:

ա.	զենուի,	զենուաք,
բ.	զենուիր,	զենուիք,
գ.	զենուր.	զենուին:

Ա ու Է ու Է ու Է:

ա.	զենի,	զենաք,
բ.	զենիր,	զենիք,
գ.	եզեն (զէն).	զենին:

Ա ու Է ու Է ու Է:

ա.	զենից,	զենցուք,
բ.	զենցես,	զենջիք,
գ.	զենցէ.	զենցեն:

Ա ու Է ու Է ու Է:

ա.	զենուցում,	զենուցումք,
բ.	զենուցուս,	զենուցուք.
գ.	զենուցու.	զենուցուն:

Ն է ը Է ու Է ու Է:

ա.	զեն, մի զենուր.	զենէք, մի զենուր:
----	-----------------	-------------------

Երրորդ պատկեր լծորդութեան բայից՝

Բայք ըստ սահմանական եղանակի

Ա ը ւ ւ ո ը ւ չ ւ ն ւ :

Ե չ ւ չ ւ ն ւ :

Յ ո ճ ւ ո ճ ւ ն ւ :

Ն է ը չ ւ յ :

ւն.	զենանիմ,	զենանիմք,
բն.	զենանիս,	զենանիք,
գն.	զենանի.	զենանին:

Ա չ ւ չ ւ ո չ ւ ո չ ւ :

ւն.	զենանէի,	զենանէաք,
բն.	զենանէիր,	զենանէիք,
գն.	զենանիւր.	զենանէին:

Ա ւ ո ո ո ը է ո ը :

ւն.	զենայ,	զենաք,
բն.	զենար,	զենայք,
գն.	զենաւ.	զենան:

Ա չ ւ ո ո ո ն ի ո չ ւ ո չ ւ :

ւն.	զենայց,	զենցուք,
բն.	զենցիս,	զենջիք,
գն.	զենցի.	զենցին:

Ա չ ւ ո ո ո ն ի Է ո չ ւ ո չ ւ է ո չ ւ :

ւն.	զենանիցիմ,	զենանիցիմք,
բն.	զենանիցիս,	զենանիջիք,
գն.	զենանիցի.	զենանիցին:

Ն ը ո ո յ ո չ ւ ո չ ւ :

բն.	զենիր, մի զենանիր.	զենարուք, մի զենանիք.
-----	--------------------	-----------------------

Արդ՝ ըստ ներգործական սեռի այսը լծորդուէ խոնարհին

տ՝ կանոնաւոր ներգործական բայք՝ եղերեալքն ու՛՛՛՛՛, որ ՚ի կատարեալ ժամանակս ՚ի բաց թողանի. զօ, Յաւելում. Առաւելում. թողում. հերձում. կիզում. արգելում. լիզում. ցելում. ևն.

ք՝ Չարտուղի բայքս, որ ՚ի կատարեալ և յայլ ժամանակս օակլ ինչ այլազգ յանգին, որպիսի են՝ Առնում. կատար՝ առի, առեր, հառ կամ առ. հրամ՝ առ, մի առնուր. առէք, մի առնուք. ընկենում = ընկեցի, ցեր, կէց. ընկեա՛, մի ընկենուր. ընկեցէք, մի ընկենուք. թքնում = թքի, թքեր, եթուք ևն. թուք, մի թքնուր. թքէք, մի թքնուք. լնում = լցի, լցեր, ելից կամ լից. լից, մի լնուր. լցէք, մի լնուք. խնում = խցի, խցեր, եխից կամ խից. խից, մի խնուր. խցէք, մի խնուք:

Իսկ ըստ կրաւորական սեռի այսը լծորդուէ խոնարհին

տ՝ Ամ կրաւորակնք վերոյդատել բայից, որք եթէ ունիցին. զօ, թողանիմ. արգելանիմ. ընանիմ. ևն.

ք՝ Այլ ամենայն բայք՝ եղերեալքն՝ անի՛՛՛՛, զոր ՚ի կատարեալ ժամանակս ՚ի բաց թողուն և փոխանակ դորին առնուն զվանկս այ. զօ, բուսանիմ = բուսայ. ագանիմ. ուսանիմ. սկսանիմ. անկանիմ. զիջանիմ. մեռանիմ. շիջանիմ. սնանիմ. ծնանիմ. ջեռանիմ. սվաճանիմ. վարկանիմ. ևն.

Ծանօթ. ՚ի բաց առնին յոյզց բայից՝ երկոքին բայքս՝ դաւանի՛՛՛՛՛ և խոսսովանի՛՛՛՛՛, որք լծորդին ՚ի վերայ կրաւորական սեռի առաջին լծորդութեան բայից:

Գ՛ Այսօրիկ զարտուղի բայքս, որք թէպէտ եղե-
 րին ու՛հ, բայց լծորդին ըստ կրաւորական սեռի
 այսր լծորդուէր. Գ՞օ, Չ գենում = զգեցայ. զգեցիր,
 մի զգենուր. Լ՛ն. ընթեռնում = ընթերցայ. ընթեր-
 ցիր, մի ընթեռնուր. Լ՛ն. զատնում = զատայ. զա-
 տիր, մի զատնուր. ընկլնում = ընկլայ. ընկլջիր, մի
 ընկլնուր. հեղձնում = հեղձայ. Լ՛ն. ևս և ցասնում =
 ցասեայ. քաղցնում = քաղցեայ. պակնում = պակեայ.
 ոստնում = ոստեայ. յենում = յեցայ. ցածնում =
 ցածեայ. երդնում = երդուայ. Լ՛ն:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ:

Յառաջս ընդունելու լեւոն:

Ընդունելու իբ կոչին ՚ի բայից ելեալ բառք՝ օղ,
 էալ, լի, լոց եղբերեալքն, որք ունելով զգորուի բայի՝
 վարին ՚ի խօսս իբր ածական անուն. Գ՞օ, գործող,
 գործեալ, գործելի, գործելոց:

Պարագայք ընդունելու իբ են հինգ այսօրիկ՝ Սէո,
 Ժամանակ, թիւ, շուրջ և շուրջարտոտ-լեւոն:

Սէո ընդունելու լեւոն:

Սեռն ընդունելութից է հանգոյն սեռի բայից.
 զի դոքին միշտ ունին զնշանակութիւն այնպիսի բա-
 յի, յորմէ ելանեն ինքեանք. Գ՞օ, գրեմ = գրող, գրեալ.
 գրիմ = գրեցեալ. զարհուրիմ = զարհուրեալ, զար-
 հուրելի. նստիմ = նստող, նստեալ. Լ՛ն:

Ժամանակի Ընդունելութեց:

Ընդունելութիւնք ունին զերիս ժամանակս՝ ցի
 ան՝ զՆեղիս, որ է ոչ կամ ոչ եղերեալն. զօ, գործ-
 ծող. առաքող. ահայուցանող. ևն.

Բ՝ զԼիպեալ, (յոմանց կոչեցեալ Կրօնի), որ է
 էալ յանգեալն. զօ, գործեալ. առաքեալ. հասուցեալ.

Գ՝ զԼիպեալ, որ են վերջաւորեալքն լի, լոյ. զօ,
 գործելի, գործելոց, առաքելի, առաքելոց. ևն:

Թիւ Ի Հոլով Ընդունելութեց:

Են նման թուոց և հոլովոց անուանց. զի դոքին
 ևս ունին զերկուս թիւս՝ ցի զեզական և զյոգնա-
 կան և զտասն հոլովս:

Հոլովաբանութեան Ընդունելութեց:

Ընդունելութիւնք ունին զերիս հոլովադասու-
 թիւնս, քանզի

օչ կամ ոչ եղերեալն հոլովի ՚ի վերայ երկու հոլու-
 վադասուի անուանց. զօ, գործող, ի, աւ, աց, օք. ևն.

էալ վերջաւորեալն հոլովի ըստ երրորդ պատկերի
 հոլովադասութիւն անուանց. զօ, գրեալ = գրելոյ, գրե-
 լով, գրելովք, ՚ի գրելոյ. ևն.

Ե՛ յանգեալն՝ ՚ի վերայ չորրորդ հոլովադասուի
 անուանց. զօ, գրելի, լոյ, լեաւ, գրելիք, լեաց,
 լեօք, ՚ի գրելեաց. ևն.

Իսկ լոյ վերջաւորեալն ոչ հոլովի, զի է բառ ան-
 հոլովելի և սակաւ ուրեք նախդրաւ վարի ՚ի խօսս.
 զօ, հոգին սուրբ պատմեսցէ ձեզ զգալոցն. ևն:

Ծանօթ. Կախնիք մեր վասն քաղցրութեան տեղոյ բազում անգամ զընդունելութեամբ եզերեալ զնեն ՚ի խօսս փոխանակ օչ եզերելոյ. բարի արարէք ասէլեաց ձերոց (քի ատեցողաց). զոր խոստացաւ «Իբէլեաց իւրոց. ևն:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

Յառաջ «Նախադրութեան»:

Նախադրութիւն է հինգերորդ մասն բանի, որ յայտ առնէ զվերաբերութիւն բառից առ միմեանս:

Նախադրութիւն բաժանի ՚ի հոլովաւոր նախադրութիւն և ՚ի հոլովաւոր նախադրութեան:

Հոլովաւոր նախադրութիւն են սորին, ՚ի, յ, աս, ց, զ, ք, քի, աս, ՚ի, քս, ևն, որք կազմեն զանազան հոլովս, իսկ Հոլովաւոր նախադրութիւն են եօթն այսորիկ ան՝ Աւանդակ, քօ, առաւելքան, քան, աւելի, աւելի քան, գեր ՚ի վերոյ:

Բ՝ Պատճառակէս, որք վարին սեռական հոլովով. քօ, վասն, սակս, յաղագս, աղագաւ, առ. ևն.

Գ՝ Այրորակէս քօ, և, հանդերձ, զինի, զհետ.

Դ՝ Չառակէս. քօ, բաց, զատ, մեկուսի, քաւ. (զորքին վարին բացառական հոլովով).

Ե՝ Նմանակէս. քօ, իբր, իբրու, իբրև, որպէս, պէս, զօրէն, հանգոյն, նման. ևն.

Վ՝ Ժամանակէս. քօ, զինի, զհետ, յառաջքան, յետ, յետոյ, մինչ, մինչև. ևն.

Զ՝ Տեղակէս. քօ, արտաքոյ, առաջի, հանդէպ, դէմ յանդիման, շուրջ, ՚ի ներքոյ. ևն:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ:

Յո՛ւր Կ՛արձակ:

Մակբայն է վեցերորդ մասն բանի, որ յայտ առնէ զպէտպէս հանգամանս բայի:

Մակբայն բաժանի

ա՛ ՚ի Տէղահան. ա՛օ, աստ, անդ, աստի, անտի. ՚ի հեռուստ, ՚ի բացուստ, ուրեք, ուրանօր. ևն.

բ՛ ՚ի Ժամանակահան. ա՛օ, այսօր, այժմ, փուլթով, փուլթանակի, վաղվաղակի, նոյնժամայն. ՚ի հերուն հետէ. ևն.

գ՛ ՚ի Թուահան. ա՛օ, երկիցս, բիւրիցս, անգամ, միանգամ, քանիցս, բաղմիցս, միւսանգամ, կրկին, դարձեալ. ևն.

դ՛ ՚ի Հարցահան. ա՛օ, վասն է՞ր, ընդէ՞ր, հի՞մ, ի՞բր, է՞ր. ևն.

ե՛ ՚ի Ստորահան. ա՛օ, այն, ամէն, անշուշտ, յիրաւի, գրեթէ, գոգցես, արդարև, օն և օն, հաւաստի. ևն.

զ՛ ՚ի Բացահան. ա՛օ, ամենևին մի, ամենևին ո՛չ, չ, ո՛չ բնաւ, մի բնաւ, չև ևս, ո՛չ երբեք. ևն.

է՛ ՚ի Ցուցահան. ա՛օ, ահա, ահաւասիկ, ահաւազիկ, ահաւանիկ. ևն.

ը՛ ՚ի Քահահան. ա՛օ, այօչալի, այօքան, ՚ի միասին, առանձին, բողբոլի, յոյժ, յաւէտ, յաճախ. ևն.

թ՛ ՚ի Որահան. ա՛օ, այսպէս, այդպէս, լուրջայն, բարևոք, ՚ի զուր, հարկաւ, հեշտեաւ, դիւրին. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ:

Յառաժ Ըստ հարկի:

Շաղկապն է եօթներորդ մասն բանի, որ կապակ-
ցէ ընդ իրեարս զբառս և զբանս:

Շաղկապն բաժանի

ա՛ յԱրհմարտահանն. ա՞օ, թէ և, թէպէտ, ոչ միայն,
ոչ թէ, ոչ եթէ, թէ ևն.

բ՛ ՚ի Բաղնահանն. ա՞օ, այլ, այլև, և ևս, ևս
և, նա և, դարձեալ. ևն.

գ՛ ՚ի Բաղնահանն. ա՞օ, բայց, միայն թէ, իսկ,
բայց եթէ, եթէ ոչ, միայն, սակայն. ևն.

դ՛ ՚ի Սղնահանն. ա՞օ, արդ, իսկ արդ, բայց
արդ, և արդ, ապաքէն. ևն.

ե՛ ՚ի Մահաբանն. ա՞օ, ուրեմ, ապա ուրեմ,
ամին իրի, ուստի. ևն.

զ՛ ՚ի Մեհանն. ա՞օ, այսինքն, զօրօրինակ, օրի-
նակ իմ. ևն.

է՛ ՚ի Բաղնահանն. ա՞օ, այնզի, առաւել ևս,
մանաւանդ, մինչ զի, զի, զի և, ևն.

ը՛ ՚ի Պարտահանն. ա՞օ, քանզի, վասն զի, զի,
որովհետև, որպէս զի, փոխանակ զի. ևն.

թ՛ ՚ի Արհանն. ա՞օ, գէթ, գոնէ, գոնեա. ևն.

ժ՛ ՚ի Տրահանն. ա՞օ, կամ, կամ թէ, թէ, եթէ. ևն.

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ:

Յոռագո Միջարկութիւնք:

Միջարկութիւնն է ութերորդ մասն բանի, որ յայտ առնէ զկիրոս և զգաճմունս հոգւոյ:

Միջարկութիւն բաժանի

ա՛ յԼատիկոսն. ա՛, վա՛յ, աւա՛ղ, եղո՛ւկ, վա՛յ, աղէ՛տ, ո՛հ, ո՛հ թէ. ևն.

բ՛ յԵրֆիճակոսն. ա՛, ա՛յ, է՞հ, վա՛հ, վա՛շ. ևն.

գ՛ յԶարմայակոսն. ա՛, բա՛բէ, ո՛, ո՛վ, ո՛վ թէ. ևն.

դ՛ յԼիւնակոսն. ա՛, երա՛նի, երա՛նի թէ, իցէ՛ թէ. ևն.

ե՛ յԻսնակոսն. ա՛, ո՛հ, վա՛շ, վա՛շ վա՛շ. ևն.

զ՛ յԹորորակոսն. ա՛, ա՛ղէ, ա՛ծ, բե՛ր. ևն.

է՛ յՍարմակոսն. ա՛, ա՛յ, ա՛յի, ո՛վ, տի. ևն:

ՎԵՒՆԸՆ ԸՌԸՅԻՆ ՄԸՍԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԸՄՆ

Քերականութեան,

որ է

Համաձայնութիւն:

Համաձայնութիւնն է մասն քերականութե, որ պարունակէ յինքեան զկանոնս կապակցութեանց բառից ընդ միմեանս՝ առ ՚ի կազմել զուղիղ խօսակցութիւն:

Ամենայն կատարելամիտ բան՝ կազմեալ ՚ի քանի մի բառից՝ յայտ առնէ զիմաստ կամ զդատողութի ինչ. զօ, Աստուած է երկայնամիտ. մարդս է մահկանացու. Յօհաննէս մկրտեաց զՅիսուս. ևն:

Այսպիսի իմաստ՝ արտայայտեալ բառիւք՝ ընդ միմեանս քերականական կանոնօք կապակցելովք՝ կուզի հախարասութիւն, որ սահմանի այսպէս.

Նախադասութիւն է համառօտ խօսակցութի՝ բաղկացեալ ՚ի քանի մի բառից, որ պարունակէ յինքեան զմի իմաստ. զօ, Աշխարհս այս օտեղծաւ յԱստուծոյ. ազուան է թուչուն. տեսի զքեզ. ևն:

Իւրաքանչիւր նախադասութի կազմի յԱնդամոց, որ են վեց այտքիկ՝ Ենթակայ, Բայ, Խնդիր, Ածական, Յարկացուցիչ և Բացայայտիչ:

Յայդց անդամոց երկուքս այտքիկ՝ Ենթակայ և Բայ, (առանց որոց չէ հնար կազմել վնախադասութի)

կոչին Քլիստոս որ անբաժնի անխորտակ է, իսկ Տնացեալ չորեքինն, (առանց որոց Տնար է կազմել զիրև իցէ նախադասութիւն. 40, Աստուած մարդացաւ. արեգակն խաւարեցիւ. ևն) կոչին էրէրորդոհան անբաժնի անխորտակ էնն:

Անթակայ կոչի առարկայն, զորմէ խօսք է ՚ի նախադասութեան:

Բայ ասի բառն, որ թուով, դիմաւ, ժամանակաւ և եղանակաւ ցուցանէ զգործս, զկիրս և զլինելութիւն ենթակային:

Խնդիր կամ խնդրեալ կոչի բառն, որ կախեալ գոլով զբայէն՝ ըստ պահանջման նորին՝ դնի յիրև իցէ հօլով՝ առ ՚ի լրացուցանել զլիմաստ նախադասութեան:

Ածական կոչի բառն, որ հարցմամբս ո՞րպէն՞ յայտ առնէ զորպիսութիւն առարկայի իրիք:

Յատկացուցիչ ասի սեռական հօլովով եղեալ բառն, որ հարցմամբս ո՞րք, որո՞յ՝ իւրացուցանէ ինքեան զայլ բառ. 40, երկինք պատմեն զվարս (զորոյ փառս) Աստուծոյ. ևն:

Ծանօթ. Սեռական հօլովով բառն կոչի յառիպոցնէ, իսկ միւսն, որ յատկանայ նմին, կոչի յառիպոցնէ:

Բացայայտիչ կոչի բառն, որ մեկնէ զնշանակութիւնն յայտ և անորոշ բառի իրիք. 40, դարձոց Աբրահամ զեղբայր իւր՝ զԻսակ. կոչեաց զէրէց զորդի իւր՝ Չեռու. ևն:

Ծանօթ. Բառն, որ մեկին առնէ և պարզ զայլ անյայտ անուն, կոչի Բացայայտիչ, իսկ միւսն, որ մեկին նուաւ, կոչի Բացայայտէչ:

Ծանօթ. Յատկացուցիչն և բացայայտիչ զանազանին ՚ի միմեանց

Թ՛ Ա՛ՅՆՈՒԼ, զի յատկացուցիչն դնի սեռական հո-
լովով, իսկ բացայայտիչն չ բացայայտելոյն կարէ
դնիլ յամենայն հոլովս:

Թ՛ Ա՛ՅՆՈՒԼ, զի յատկացուցիչն յայտ առնէ զսեփա-
կանութի բառի իրիք, իսկ բացայայտիչն ցուցանէ
զմեկնութի ընդհանուր և անորոշ անուան իրիք:

Նախադասուին ըստ այլևայլ կազմուե՛ բաժանի
նախ՝ ըստ չափիութեան Գլխաւոր անբաժնոց նախա-
դասութե, որ կարէ լինել

Թ՛ Պարզ, որ կազմի ՚ի մի բայէ և ՚ի մի ենթա-
կայէ. օ, Քս յարեաւ. եկին թագաւորք մեր. ևն:

Թ՛ Բարդ, որ կազմի ՚ի քանի մի բայից կամ ՚ի
քանի մի ենթակայից. օ, իսկ արին Ա արդան հա-
մայն զօրօքն իւրովք՝ խաղայր գնայր յառաջ. Պետ-
րոս և Յօհաննէս ելանէին ՚ի տաճարէն. ևն.

Երկրք՝ Ըստ հասակիցութե Բարդ և Կարգաւորութեց,
որ կարէ լինել

Թ՛ Գլխաւոր կամ անհախ, որ չունելով զայլմէ
զկախուսին՝ որոշապէս յայտ առնէ զիմաստ ինչ. օ,
հայրն քո հատուցէ քեզ յայտնապէս. մի լինիցիք
որպէս կեղծաւորքն. օրհնեսցուք զՔրիստոս. փրկեա
զանձինս ՚ի փորձանաց դիւաց. ևն.

Թ՛ Ախ, որ ցուցանէ զայլմէ զկախուսին և կազմի՝
կամ յարաբերական դերանուամբք, կամ ընդունե-
լուքք, կամ շաղկապօք և կամ մակբայիւք ոմամբք.
օ, հայրն քո, որ պեսնէ ՚ի ծածուկ, հատուցէ քեզ
յայտնապէս. յորժամ յառջեւ հայցէք, մի լինիցիք որ-
պէս կեղծաւորքն. ոչ եկի լուծանել զօրէնս, այլ
լնուլ. օրհնեսցուք զյարուցեալն ՚ի մեռելոց՝ զՔրիս-
տոս. փրկեա զանձինս ՚ի փորձանաց՝ ՚ի խաւարէ շրջոյ
դիւաց. ևն.

գ. Ներածական, որ անկանի 'ի մէջ խօսակցութիւն
'ի հաստատութիւն քանին. զօ, նահապետն մեր Հայկ,
որպէս պատմէ ի որեւէ պիտի, յաղթեաց Բելայ. Փըրկիչն
մեր Յիսուս Քրիստոս, որպէս պատմէ աւետարանիչն
Յօհաննէս, լուաց զոտս աշակերտաց իւրոց. ևն:

Համաձայնութիւն ըստ վեցեքին անդամոց նա-
խադատութիւն քաժանի 'ի վեց գլուխս և յերկուս
յուելուածս, որք են՝

Գլուխ ւ. Պաշտամունք Ենթակայի:

Գլուխ ք. Կապակցութիւն Բայի ընդ ենթակայի
իւրում:

Գլուխ գ. Պաշտամունք խնդրոց:

Գլուխ դ. Կապակցութիւն ամականաց ընդ գո-
յականաց իւրեանց:

Գլուխ ե. Պաշտամունք Յատկացուցիչ:

Գլուխ զ. Պաշտամունք Բացայայտիչ:

Յաւելուած ւ. Յաղագս յարաբերական դերա-
նուանց:

Յաւելուած ք. Յաղագս դիմորոշական դերա-
նուանց:

Գ Լ ՈՒ Խ ԱՌԱՋ ԻՆ:

Պաշտամունք ենթակայի:

Կանոն ւ. Որք Բարձր լինին էնթակայ.

ւ՝ Գոյական անուանք և գոյական դերանուանք.
զօ, որեւէ պիտի խաւարեցաւ. է՝ եկի. ևն.

բ' Ածական և Թուական անուանք, ածական
դերանուանք, ընդունելու թիւնք՝ 'ի զօրուք ունելն
զգոյականս իւրեանց, որք բաց 'ի դերանուանց՝ բազ-
միցս առնուն յիւրեանց վերայ զգիմորոշող տառ. փօ,
Խոստանիսն բարեաց ոչ պատահէ. գայ զօրագոյնն
զինի իմ. Տին 'ի ձէնջ է սատանայ. հինգն 'ի նոցանէ
յիմարք էին. Բասթառոյն է սատանայ. Տեւեալն կեն-
դանացաւ. այն է այն այրն. ևն.

գ' Ուղղական դրադէմն առանց դիմորոշող տա-
ռի՝ երբ դիմաւոր էական բայից յայնժամ, երբ
էական բայն ունի զսեռական հոլովով բառ, որ
համարի յատկացուցիչ դրադիմն. փօ, գրեալ է
իմ. ասացեալ է մեր. պատուիրեալ է նրմեզ՝ ևն.

դ' Ուղղական աներեւոյթ. դիմազուրկ և այլ բա-
յից՝ երբ դիմաւ եղելոց. փօ, ինձ պարտ է 'ի
քէն Տիրան. անլուայ ձեռօք ուսէլ ոչ պղծէ
զմարդ. քեզ անկ է զնա ժառանգել. ևն.

ե' Միջարկուիքս՝ երանի՛, լա՛յ, եղո՛ւհ, ուսո՛ւ, ո՛վ,
լա՛ւ լա՛ւ. ևն՝ երբ դիմաւոր բայից. փօ, երանի՛
աղքատաց. լա՛յ է նոցա. եղո՛ւհ թշուառացելոյս. ո՛վ
մեծի անպատում ցնծուիս. լա՛ւ լա՛ւ անձանց մե-
րոց. զի ընկուզաք զնա. ևն.

Կանոն Բ. Հոլով Ենթակայէ:

Նախադասուին եթէ բայիւ է պարզ, (յի եթէ
կազմեալ է 'ի մի բայէ) ենթակայ նորին դնի
ուղղանէն հոլովով. փօ, Ած սիրէ զանմեզս. Մով-
սէս և Եղիա մարգարէ էին. ևն.

Իսկ եթէ նախադասուին բայիւ է բարդ (յի եթէ
կազմեալ է 'ի բազում բայից), յայնժամ զմին 'ի դի-

մաւոր բայից պնդու է թողուլ լինման, իսկ զմնացելուն՝
 փոխել յուղղակիան դրսեւէ՛մ կամ ՚ի գործնական դերբայ-
 յայտալիսի դէպք զենթակայն հնար է դնել՝ և ուղղա-
 կան հոլովով, որ համարի ենթակայ դրման որ բային՝ և
 սեռական հոլովով, որ համարի յարկացուցիչ ուղղակի՛
 դրսեւիսին համ գործնական դերբային. իսկ վասն դի-
 մաւոր բային որոնելի է ենթակայ զմին ՚ի դերա-
 նուանց միայն յայնժամ, երբ ենթակայն դնի սե-
 րական հոլովով և համարի յատկացուցիչ դրա-
 դիմին կմ՝ դերբային. օր, և ելեալ ճառայսն ՚ի
 ճանապարհ՝ թողովեցին զամենեսին. թողեալ Յի
 զթողուլուրդսն՝ եկն (նա) ՚ի տուն. զհին մարդն
 նորոգելով՝ Փրկէն՝ գայ ՚ի մկրտութիւն այսօր. և
 տեսեալ Յի՛ զհաւատս նոցա՝ ասէ (նա). իջանե-
 լով չո ՚ի դժոխս՝ յաղթեցեր մահու հզօր զօրու-
 թեամբ. ևն:

Աստուծո՛ւ օրհնութիւնք Ենթակայն ՚ի նախադասուէ՛ք:

Իմաստ որ և իցէ նախադասուել թէ է պարզիմաց,
 ենթակայ նորին (մանաւանդ թէ իցէ յէական
 դերանուանց) դնի զօրուք. օր, գնացէք, աշակերտե-
 ցէք զամենայն հեթանոսս և մկրտեցէք զնոսս յա-
 նուն հօր և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ (դուք). ևն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Աստուծո՛ւ ինչն Բայն ընդ Ենթակայն իւրուհօ:

Բայն կարէ համաձայնիլ ընդ ենթակայի իւրուամ
 թուով և Դրման:

Կանոն 3. Թիւ Բայնի:

Թիւ բային կախեալ կայ զենթակայէ՝ այսինքն
 Եթէ ենթակայն է թիւ երեալ ելալ՝ Թիւն ըստ
 նորին դնի եզական թուով. 40, Յօհաննէս մկրտեաց
 զՅիսուս. Ճշմարտութիւնն ազատեսցէ զձեզ. ևն.

Իսկ եթէ ենթակայն է Բողոք կամ յոգնական,
 բայ նորին դնի յոգնական թուով. 40, Գլխի և
 արբեցուցի ապականեն զարս իմաստունս. երկինք
 պատմեն գիտուս Ը. Ե. ևն.

Բողոքոց 1. Եւ ընդ հակառակն եզական թուա-
 կան անուանք՝ սկսեալ յերկուց, բաշխողական թուա-
 կանք և բառս «Տէնայն» (երբ կցի լէ հաւաքական անու-
 անց) ՚ի լինելն ենթակայ՝ առնուն զբայս յոգնա-
 կան թուով. 40, Հինգն ՚ի նոցանէ յիմարք էին.
 «Տէնայն» «թեան» կապեցին զՅիսուս և տարան մատ-
 նեցին Պիղատոսի. էրչոյնն կացին առաջի թա-
 գաւորին. ևն:

2. Յորժամ ՚ի միում նախադասութե գտանին
 բազում ենթակայք՝ քան զբայս իւրեանց եղեալք
 յետադաս և եթէ առաջին ենթակայ նորին է ե-
 ղական, բայն դնի եզական թուով. 40, կոչեցաւ
 Յիսուս և աշակերտք նր ՚ի հարսանիսն. զի բար-
 ձաւ թագաւոր և քահանայ, խորհրդական և ուսու-
 ցող. իշխեա մեզ դու և որդիք քո և որդիք որդ-
 ւոց քոյ. ևն:

3. Յորժամ ենթակայք են բազում և կապակ-
 ցեալ ընդ միմեանս շաղկապօքս՝ և, հմ, որք և ՚ի
 մէջ իւրաքանչիւր ենթակայի եթէ կրկնեսցին,
 յայնժամ բայն դնի եզական թուով. 40, խիստն

և յանդուգն և հպարտն՝ ժանտ կոչի. կամ նա և
կամ եղբայր նորա դալոց է. ևն.

Ամեն է. Դէճ Բայի:

Ենթակայ նախադասութեան եթէ է մի, բայ
նորին դնի այնու դիմաւ, որով եղեալ է ենթա-
կայն. զօ, մեք ասացաք. դա եկն. ես գրեցի. նոքա
ննջեն. այսօր ցնծայ եկեղեցի հայաստանեաց. ևն:

Ծանօթ. Այսպէս համաձայնի բայն ընդ իւրում
ենթակայի դիմաւ և յայնժամ, յորժամ ենթակայն
է բազում և երբեք դիմաւ եղեալ. զօ, երկինք և
երկիր անցցեն. զգաստուի և իմաստուի պիտոյ են
մեզ. անիծեալ լիցի գործն և գործելին. ևն:

Որև իցէ նախադասուի եթէ ունիցի զբազում
ենթակայս՝ առաջին, երկր և երբեք դիմօք եղիլս,
յայնժամ բայ նոցին դնի յոգնակի թուով՝ յա-
ռաջին դէմ. զօ, էս, դու եւ իմ Բաղճուիլ աշակերտե-
ցուս Ածային սուրբ գրոց. էս, դու եւ մենայն ժողո-
վուրդն վկայ է՛ս բանից և գործոց քոց. ևն:

Ծանօթ. Այսպէս վարի բայն ը ենթակայի իւրում
դիմաւ և յայնժամ, երբ առաջին դիմաւ ենթա-
կայն դնի՝ կամ ընդ երկր դիմաւ ենթակայի միայն
և կամ՝ ընդ երբեք. զօ, էս և դու մի է՛ս. էս և
դու իմ աշակերտս զտէր. ևն:

Իսկ եթէ նախադասուին ունի զենթակայս՝ երկր
և երբեք դիմօք եղեալս, բայ նոցին դնի երկրորդ
դէմ. զօ, ընդէ՞ր Տեանիս դուս և ժողովուրդ քո.
յորժամ դու և նա միայն իցէք. հաւասարե՛ն բանի
նորա դու և եղբայր քո. ևն:

Ամեն գ. Գոյուի Բայի ՚ի նախադասուի:

Յիւրաքանչիւր նախադասութեան զբայն պարտ

է դնել ներգործութիւնս, զի իմաստ նորին պարզ և իմանալի լիցի. քօ, Քս յարեալ ՚ի մեռելոց. նք քարոզեցին. դոքա ասեն. ևն:

Սակայն ՚ի վսեմ և ՚ի խրթին գրուածս բայք (մանաւանդ հականք ՚ի նէրհայ ժամանակս) միան զօրութիւնս. և այս գործածութիւն յաճախ պատահի ՚ի կախ նախադատութիւնս՝ կազմեալս ՚ի շաղկապից, յորս զմի և նոյն բայն պարտ լինի կրկնել. քօ, մեք՝ կաւ և դու՝ ստեղծիչ մեր և գործք ձեռաց քոց՝ մեք ամենքին. թէպէտ և ամենքին գայթակղեսցին ՚ի քէն, բայց ես՝ ոչ. ես ոչ վքեզ, այլ զնա ատեմ. դու ՚ի նմանէ և ոչ նա ՚ի քէն հատու. և զլինչ արդեօք առ սյս՝ գթածն Յիսուս. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ:

Պաշտամունք խնգրոց:

Կանոն Թ. Ո՞ր Բարձր աստուծոյն զնորից.

Թ՛ Ա՞մ գիմաւոր բայք և բառք՝ ՚ի բայից ելեալք, որպիսի են աներևոյթ, ընդունելութիւնք՝ օղ, է՞ւլ, լէ, լոց եղերեալքն և գործողական անուանք, որք յանգլին ունի, իչ ևն. քօ, պարգեւումն, պարգեւիչ.

Թ՛ Դրական և բաղդատական ածականք, թուական անուանք և անորոշ դերանուանքս՝ ո՞ն. ոչ.

Թ՛ Հոլովառու նախադրութիւնք:

Ամեն Բ. Ո՞ր Բարեւ հարէն շնորհք.

ձ' Գոյական անուանք և գոյական դերանուանք.
 փօ, կոչեա զհայր քո, լուայ 'ի քէն. ևն.

Բ' Ածական և թուական անուանք և ընդունել-
 լուիք՝ 'ի վարիլն փննկ գոյականաց, որք և յիւ-
 րեանց վերայ առնուն զըմբորոշող տառ. փօ, ընկա-
 լաւ վէրս յերակտազիւտ բժշկելոցն. ապէ Ած
 զգրպարտախօսն. առաքեաց զմին 'ի զօրաց իւրոց. ևն.

Գ' Ածական դերանուանք. փօ, տեսիք զայս. ոչ
 զոր սիրէ Ած, բայց զայն. ևն:

Ամեն Գ. Գոյութիւն ինքնուրոյ 'ի նախադասուէ:

Թէպէտ պարտ է զիւրաքանչիւր խնդիր ըստ պա-
 հանջման խնդրողին դնել 'ի նախադասուէ ներգոր-
 ծուք, սակայն բաղում ուրեք, յորում չիք պատ-
 ճառ շիտթուէ և կասկածանաց, խնդիրն դնի զօ-
 րուք. փօ, յելանելն գիւրն՝ խօսեցաւ համրն. զոր
 ինչ գիտեմք՝ խօսիմք. ցանկութիւն իմաստուէր՝
 տանի յարքայուէ, ասաց նց Յս՝ եկայք զկնի իմ. ևն:

Ամեն Դ. Խնդրասուիւն Բայց:

Ա. Հայցական Հոլով:

Չհայցական հոլով պահանջեն բայք, որք հարց-
 մամբքս՝ զո՞, զի՞նչ ցուցանեն զներգործութիւն. փօ,
 տեսին նք (զո՞) զեղ. մի մուանար (զի՞նչ) զօրէն իմ:

Արդ՝ Հայաստան հոլովն պատշաճի

Նախ՝ Ներգործական և անցողական բայից և բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց, որպիսի են աներև պթբ, գործողական անուանք և ընդունելութիբ՝ ՚ի նշանակելն գներգործուի. քօ, եկեր ղհայ. զգեցն ինձ զհանդերձ փրկուի. լսել զբան Ա. յ. մերկացիլ յինքենէ զԱ. ճային սուրբ զհոգին. փոփոխամբ զմիմեանս՝ կալցին գործ և իշխանուի. ողորմելով տօնողացս զյիշատակ սոցա. գեղիքն ընդունիչ զցօղն երկնային. ևն.

Երկր՝ Ամենայն բայից՝ ՚ի ցուցանելն զգործողութիւն ինչ՝ կատարեալ յընթացս բոլոր ժամանակի. քօ, եղև ջրհեղեղ զքառասուն տիւ և զքառասուն գիշեր. զգիշերն ողջոյն կայր յաղօթս. զամենայն աւուրս կենաց իմոց ոչ դադարեցայց գովել զքեզ. ևն.

Երրդ՝ Հասարակ բայից՝ ՚ի վարիլն ներգործական մտօք. քօ, Աննայ ծնաւ զՍամուէլ. շահեցայ զքսան և հինգ լումայս. ևն.

Չրրդ՝ Չէզոքական բայից ոմանց՝ փխնկ ներգործականաց եգելոց. քօ, աղօթել յերկնից զփրկուի (ի սնդրել). ՚ի բամբասանաց խնայեցէք զլեզուս ձեր. ամենեցուն սպասաւորէ հաւատս ևն.

Հինգերդ՝ Բայից ոմանց փխնկ գործիական հոլովոց, զոր ունիս տեսանել ՚ի տեղուջ իւրում. քօ, զսէր յաւիտենական սիրեցի զքեզ. ուրախացան զխնդուի մեծ. ևն.

Վեցեր՝ Չէզոքական բայից՝ ցուցանողաց զճանապարհ, (որ տրակ՝ հոլովով ևս բացատրի). քօ, չոքաւ զճանապարհ. անցեալ ստպարէզս բաղումս:

Ծանօթ. 1. Ներգործական և անցողական բայք ՚ի ցու-

ցանեւն զբարձունս մասին 'ի բողոքէն՝ փխնկ հայցականի պահանջեն բացառական հոլովով խնդիր. զօ, առ 'ի պողոյ նորա և եկեր. ճաշակեցաք 'ի բարուէց քոց՝ Տէր արբո ինձ 'ի ջրոյդ՝ զօրք նոցա առ 'ի չգոյէ հացի ուտէին 'ի փշրանաց՝ կուտելոց 'ի դաշտի անդ. ևն:

Ծանօթ. 2. 'Ի ներդործական և յանցողական բայից ելեալ բառք բազմիցս առնուն փխնկ հայցականի զսեռական հոլով. զօ, սկիզբն արար շինելոյ եկեղեցեաց. դու ես ընդունող հոգւոց մերոց. Տէր ընդունելի իմ է. ճաշակմամբ [մեղաց՝ ճաշեցի զմահ. արարիչ երկնի և երկրի. պարգևիչ բարեաց ևն:

Ծանօթ. 3. Հայցական հոլովն իմանի նախդրաւս զ, զոր պարտ է դնել 'ի վերայ յատուկ անուանց, դերանուանց և 'ի վերայ բառից, որք ունին զածական, զյատկացուցիչ կամ զբացայայտիչ և կամ զըլմնորոշող տառ. և զոր պարտ է ոչ դնել 'ի վերայ աներևութից և անուանց, որք չունին 'ի վերոյսացեալ բառից. զօ, կուրաց բազմաց շնորհեաց Յիսուս տեսանել. գոհուի և փառաբանութիւն մատուցանեմք քեզ. Թագաւորեաց ամս վեց. կուտեցան տարի մի. ևն:

Ծանօթ. 4. Յոգնակի հայցականն բազմիցս ոչ փոխէ զվերջին ք տառս յօգ՝ ուղղականին. զօ. իսկ կանայք երանելեացն... համօրէն համարել ես ոչ կարեմ. ողբք ինձ կարդացէք. ունէին գլուխք, որով սատակէին զանիրաւս ևն:

Բ. Բացառական հոլով:

Զբացառական հոլով պահանջեն այնպիսի բայք, որք հարցմամբքս՝ յո-ճմէ, անսի՞ ցուցանեն զառարկայն կամ զտեղի, յորմէ ելանէ կրելու[թիւն կամ գործողութիւն ինչ. զօ, տուաւ ինձ իշխանութիւն (յուամէ) 'ի հօրէ իճմէ. լոյս ծագեցաւ (ուստի՞) յերհնից. առաքեցաւ դեսպան (յուամէ) 'ի Բագաւորէն:

Արդ՝ Բացատրական հոլովն պատշաճի

Նախ՝ Ամենայն կրաւորական բայից և բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց՝ ՚ի ցուցանելն զկրելուի ինչ. փօ, գեղեցիկ դատիմք ՚ի ձէնջ. առաքեալն ՚ի հօրէ՛ Յս. ՚ի մարդկանէ գովիմ. ևն.

Երկր՝ Ամբ բայից, որք յայտ առնեն զառարկայն կամ զտեղին, յորմէ ելանէ իր ինչ. փօ, էջ յերկնից հուր. ընկալայ ՚ի քէն զպատուէր. եհան զնս ՚ի քաղաքէ անտի. ևն.

Երրորդ՝ Ներգործական և անցողական բայից՝ ՚ի ցուցանելն զբարձուի մասին ՚ի բոլոր իրէ. փօ, մի ուտիցես ՚ի պողոց ծառոյդ. որ արբուցեր յանմահական բաժակէդ սրբոց քոց առաքելոց. ճաշակեցաք ՚ի բարութեանց քոց. ևն.

Չորրորդ՝ Ըստ այսմ նշանակուի դրական և բաղդատական ածականաց, թուական անուանց, անորոշ դերանուանցս՝ ոհ, ոչ և այլոց բառից՝ մասնական նշանակուի եղելոց. փօ, բազումք ՚ի հեթանոսաց մկրտէին. ծայրագոյնն ՚ի նոցանէ գուն գործէր հաւան առնել զթագաւորն. առաքեաց զերկուս յաշակերտաց իւրոց. հինգն ՚ի նոցանէ յիմարք էին. այրոմն ՚ի փարիսեցոց անտի եկն առ Յս ՚ի գիշերի.

Հինգերորդ՝ Բայից, որք յայտ առնեն զպատճառն գործողուն կամ կրելուի առարկայի իրիք. փօ, ՚ի բազմուէ ամբոխին ոչ կարէին մտանել ՚ի ներքստակուլին չհաւատային նմա ՚ի խնդուէն. ոչ կարէին ձգել զուռկան ՚ի բազմութենէ ձկանցն. եգիտ զնոսա ՚ի քուն ՚ի տրամութենէ. ևն.

Աեցերորդ՝ Բայից, որք յայտ առնեն զսկիզբն ժամանակի. փօ, ապա յայնմ օրէ խորհուրդ արարին,

իմոյ (ԿՄ ՚ի հողմոյ). կատարեսցին ան՝ դրեալքն մարգարէիւք. լցան հարսանիքն բազմականօք. ևն:

Ծանօթ. 2. Ի կրաւորական բայից բղխեալ բառք, որպիսի են ընդդէմէն լուծիւնք, աներևոյթք, բաղդատական և դրական ածականք, թուական և մասնական բառք՝ բնամանգամ փխնկ բացառականի՝ առնուն զսեռական հոլով. զօ, ոչ ոք կարէ քակել զմարդկան հաստատեալ կոտակ վեհագոյն սերովբէից. տաց քեզ երկուս հազարս երկվարաց. զնաց երբեմն ոմն սրբոց հարցն առ նա. Ա՛ճ է խոստովանելի ան՝ երկրի. ես եմ տրուսն առաքելոց. ևն:

Ծանօթ. 3. Փոխանակ բացառականի բազմիցս դնի վերջահոլով տրական. զօ, և ինձ ինչ ոչ սլակասեսցի (ԿՄ յինէն). զգոյշ լերուք նմա. ևն:

Ծանօթ. 4. Բացառական հոլովն իմանի նախդրաւս է, որ բազում ուրեք ոչ դնի ՚ի վերայ բացառականին յայն ժամ, երբ զկնի նորին հետեի այլ սկզբնահոլով տրականաւ բառ. զօ, մի փոխիցիք տանէ ՚ի տուն (ԿՄ ՚ի տանէ). զամենայն տիեզերս կրօնէ ՚ի կրօնս փոխեսցին. զողորմունի քո՝ Տէր՝ պատմեցից ազգէ մինչև յազգ. ևն:

Գ. Ուղղական Հոլով:

Ձուղղական հոլով պահանջեն այնպիսի բայք, որք յայտ առնեն զարարչին հանգամանս կամ զվիճակ առարկայի իրիք. զօ, «էս եմ ես և Գեղեղնի՛ դստերք երուսողէմի. ես կայի ՚ի նմանէ Լուսուոր ՚ի վերայ լերին Սիօնի. ևն:

Արդ՝ Ուղղական Հոլովն պարզած:

Նախ՝ Ա՛մ՝ բայից, որք յայտ առնեն զարտաքին հանգամանս կամ զվիճակ առարկայի իրիք. զօ,

որդի բարձրելոյ կոչեսցի. զոր ունիմք բարեխօս վս անձանց մերոց. ևն.

Երկր՝ Կախան բայից. զօ, ոչ է ծառայ մեծ քան զտէր իւր. ես եմ տրուպն առաքելոց. ևն.

Երրորդ՝ Դիմազուրկ բայից. զօ, պարտ է ինձ ՚ի քէն մկրտիլ. քեզ վայել է փառք և իշխանութի և պատիւ. նմ՝ արժան է զինչս նր վայելել. ևն.

Չրթոր՝ Ամենայն բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց, որպիսի են աներևոյթք, ընդունելութիք և գործողական անուանք. զօ, ուրացաւ Մովսէս կոչել զինքն որդի դստերն Փարաւօնի. աթոռ քրովբէական երևեալ այսօր Սիմէօն. և զքեզ անձ խոստովանողաց ողորմեա. որ զդաւանումն Պետրոսի զքեզ որդի հօր ԱՅ՝ բարձրելոյ ոչ մերժեցեր. ևն:

Ծանօթ. Կախան բայք երբեմն փննկ ուղղականի՝ առնուն զսկզբնահոլով տրական. զօ, եղիցին ինձ ՚ի ժողովուրդս, ասէ Տէր ամենակալ. և այն եղև նոցա ՚ի գայթակղութի. ևն:

Դ. Պատմական Հոլով:

Չ պատմական հոլով պահանջեն այնպիսի բայք, որք հարցմամբքս՝ զուճէ՞, զճէ՞ նշանակին դառարկայ խօսից. զօ, հրէայքն չարախօսէին (զումմէ՞) զՔրիստոսէ. ճառէին յունկս զօրաց (զմէ՞) զնահապետութենէ դարուցն առաջնոց. ևն:

Արդ՝ Պատմական Հոլովն պատշաճէ

Նախ՝ Ամենայն բայից՝ ցուցանողաց զառարկայ խօսից. զօ, մի յայանեսցին զնմանէ ումք. դու և ժողովուրդքո գումարեալ էք զԱստուծոյ. հանդերձք մեր աղաղակեն զգործոց մերոց. ևն.

Երկր՝ Բայից, որք նշանակեն՝ դժողո՞ք կամ՝ գանգառ, շնորհակալութիւնն, ամբաստանութիւնն, հոգաբարութիւնն. Գօ, ամենայն ժողովուրդն Բողոք Բարձին զՄովսիսէ. զԲնչ դռքա ամբաստանէն զքէն. ամենեքեան արարչէն զտանուտեալնէն. հոգայր զկրիցն տրամաբար. զԲնչ փոյլէ է քեզ զայդմանէ. գոհանա՞ծ զքէն՝ Տէր. ևն.

Երկր՝ Բայիցս՝ հախել, հապել, Բուռն հարհանել և ունել. Գօ, սպանին՞ զՔրիստոս՝ հախեալ զփոյտէ. կնքէր զերդուսն և հապէր զաւետարանէն. Բուռն էհար զարօշակէ նորա. հալաւ զձեռանէ նորա. ունի զէղջէրաց սեղանոյն. ևն.

Չրկր՝ Բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց. Գօ, ընթերցաք զգիր ամբաստանողացն զէն. գոհացող լինիջիք զԼուսուծոյ. չրկնիջիւն էր զնճանէ ՚ի ժողովուրդսն:

Ծանօթ. 1. Բայք՝ ցուցանողք զառարկայ խօսից երբեմն փոխանակ պատմականի վարին պատճառական նախադրութեամբքս՝ վառն, յաղագս, ՚ի վէրայ, սահն. ևն, տալով սոցա խնդիր ՚ի սեռական հոլովն. Գօ, ընդէ՞ր հայհոյցիմ, վառն որոյ գոհանա՞մն. իօուէր ՚ի վէրայ նորա. հոգացայց վասն ճշտաց իմոց. փոյլն ունել վառն անչէն իւրոյ. ևն:

Ծանօթ. 2. Իսկ բայքս՝ հախել և հապել վարին սկզբնահոլով տրականաւ, որ և եթէ ունիցի զոր և իցէ նախդիր՝ ՚ի բաց թողանի այն և փոխանակ նորին դնի նախդիրս՝ ընդ. Գօ, լաւ է նմա, թէ երկայն իշոյ հախելցէ ընդ պարսնոց իւր. ընդ իւր նաւուցն զպարանոցս նց հապէն. ևն:

Ե. Պարտաւիճան Հոլով:

Չ պարտական հոլով խնդրեն այնպիսի բայք, որք հարցմամբքս՝ պարտ՞ւ, զի՞նչ ցուցանեն զըզտպատն

կամ զմահերևոյթ առարկայի իրիք, ուր կատարի գործողութի կամ կրելուութի ինչ. 40. Սաւուղ և արք նորա պատեցան զԴաւիթ և զարածք նորա. որ էին զնոյն ձորձս. անկաւ արևն զԳլխով Յօնանու, ևն:

Արք. Պարտաւհան հուրն պարշաճ:

Նախ. Ամենայն բայից, որք յայտ առնեն զչրջապատն կամ զմահերևոյթ առարկայի իրիք, որպէս ցուցաւ ՚ի վերոյ.

Երկր. Բայից, որք ցուցանեն զմէջն ժամանակի, յորում կատարի գործողութի ինչ. 40, զհասարակ գիշերաւ ես մտից ՚ի մէջ Եգիպտոսի. ժողովուրդն մեկնէր զհասարակ աւուրք. ևն.

Երրդ. Բայիցս՝ ճիծաղիճ, անհանիճ, զանց սունէճ, յանցանիճ. 40, և տէր ճիծաղեացի զնորք. ահ անկաւ զամենեքումքք. զանց արար զպատուիրանօք թափաւորին. յանցան զօրինօք Տեառն. ևն.

Չորդ. Բառից՝ յայգպեսի բայից ելելոց, որպիսի են աներևոյթք, ընդունելութիք և գործողական անուանք. 40, զօրք մեր հանգեալ էին զքողաքաւ. ևն:

Ծանօթ. Օչրջապատն որ և իցէ առարկայի հնար է բացատրել նախադրութիս շարժ տալով սմա զինդիր պարառական հոլովով. 40, գնայր ջուրն շուրջ գետանով. ևն, իսկ զմահերևոյթն առարկայի իրիք՝ նախադրութիս ՚ի վեր տալով սմին խնդիր սեռական հոլովով. 40, արկին ՚ի վերայ նորա ձորձ. անկաւ ՚ի վերայ պարանոցին. ահ անկաւ ՚ի վերայ նոցա. ևն:

Զ. Գործիական Հոլով:

Գործիական հոլովով խնդիր պահանջին բայք, որք հարյմամբքս՝ որո՞վ, է՞ր՝ ցուցանեն զմիջնորդն գործողութի կամ կրելութի առարկայի իրիք. զօ, վանեաց զնոսա (որո՞վ) զօրօքն իւրով: Ժողովուրդս այս պատուէ զիս (ի՞ր) շքեամքս. ևն:

Եւ որք՝ Գործիական Հոլովն պատշաճի

Նախ՝ Ամենայն բայից՝ ցուցանողաց զմիջնորդն գործոյ իրիք, որպէս ցուցաւ ՚ի վերոյ.

Երկր՝ Ածականաց, որք նշանակեն զյատկանիչ որպիսութի առարկայի իրիք. զօ, գեղեցիկ երեսօք. բարձր հասակաւ. քաղցր ես բանիւք. ևն.

Երրորդ՝ Բայից, որք յայտ առնեն զպատահական ժամանակ ինչ. զօ, եղև այս ամենայն հարիւր ամօք յառաջ քան զՔս. նսեմաւ ՚ի վերայ դիականցն ննջէին. ոչ երևեցաւ աւուրբք բազմօք. ևն.

Չորրորդ՝ Բառից՝ յայդպիսի բայից կազմելոց. զօ, մատամբն իւրեանց ոչ կամին շարժել. ոչ պարծիմ ամենայն իրօք նախատեալս. ևն:

Ծանօթ. ՚ի գրութիս նախնեաց տեսանի, զի բազում ուրեք փոխանակ գործիականի դնի

ա՛) Բացառական հոլով. զօ, ոչխարք ճանաչեն զհովիւս իւրեանց ՚ի ձայնէ նոցա (այսինքն՝ ձայնիւ). ՚ի պտղոց ցորինոց և զինւոց լցուցեր զնոսա. ևն.

բ՝ Սկզբնահոլով տրական. զօ, մկրտեցէք զնոսա յանուն հօր և որդւոց և հոգւոյն սրբոց (այսինքն անուամբ). տասց Տովբիթ զաղօթս զայս ՚ի ցնծութիւն. օրհնեցէք զնա ՚ի ձայն ցնծութեան. ևն.

Պ՝ Ներդրական. Պօ, զարդարեալ 'ի զպետոս լուսավայլս. օրհնեցէք զնա 'ի բանս քաղցունս. ևն.

Ղ՝ Հայցական, երբ արմատ բային կամ այլ նոյննըշանակ բառ պարտի լինել գործիական խնդիր յինքենէ կազմեալ բային. Պօ, տրամեցաւ Յօնան զտրամութի մեծ. կոծեցաւ իսրայէլ զկոծ մեծ. ուրախացան նոքա զխնդութի մեծ. մի ննջեսցուք զքունն զայն, զօր հարբն մեր ննջեցին. ևն:

Լ. Տրական Հոլով

Տրական հոլովով խնդիր պահանջն այնպիսի բայք, որք հարցմամբքս՝ առ ո՞, ո՞ք, ո՞՞ն. ևն, ցուցանեն զառարկայն, յոր գիմէ կամ մտանէ իր ինչ. Պօ, զնաց Յս (նւր) 'ի տուն. առաքեաց պատուէր (առ ճ) առ զօրս իւր. հայր ետ իշխանութի (ո՞ն) որդւոյ իւրո՞ն. զնաց (առ ո՞) առ աշակէրս իւր. գիմէ (ո՞ք) 'ի քաղաքն իսրայելացւոց. ևն:

Տրական հոլովն բաժանի

ա՞ 'ի Աղգնահոլով, որ իմանի հարցմամբքս՝ առ ո՞, ո՞ք. ևն.

բ՝ 'ի վերջահոլով, որ իմանի հարցմամբքս՝ ո՞ն:

Լրիւ՝ սկզբնահոլով արականն պարզաճի

Նախ՝ Ամենայն բայից, որք հարցմամբքս՝ առ ո՞, ո՞ք ցուցանեն զճոռ կամ զբնճն առարկայի իրնք յայլ ինչ. Պօ, կամիմ գալ առ ճեղ. ելի 'ի հօրէ և եղի յաշխարհ. առաքեցար առ ճեղ. ևն.

Երկր՝ Ամենայն բայից և բառից, որք նշանակեն զճոռն կամ զնպասակ գործողութի կամ կրելուի

առարկայի իրիք. զօ, եկն Յս յաշխարհ՝ ՚ի Քրիէլ
 զազգ մարդկանս. զօրուծի Տն էր՝ ՚ի Բժշէլ զնոսա.
 տաց քեզ զհեծանոսս՝ ՚ի ժառանգութիւնս և յիշխա-
 նութիւնս. մատոյց զօրդին իւր՝ ՚ի պատարագ Տն. ևն.

Երբ՝ Բայից, որք յայտ առնեն զնաճարհութիւնս,
 զանարհութիւնս, զնոխարհութիւնս, զյոյն, զլէւրաբէրու-
 թիւնս, զչեռնարհութիւնս, զբաժանութիւնս, զհոյրդութիւնս,
 զբողոքս. զօ, նայեցաւ Յս ՚ի ժողովոյնս և գլխոյս
 ՚ի նոսա. ուրախուծի նոցա դարչաւ ՚ի սոգ. լաւ է
 յուսալ յԱստուած քան ՚ի ճարհիչ. ունէլ զսէր սո-
 Աստուած. ձեռն ՚ի գործ արհանէր. Բաժանեաց զամ
 զօրս յերև գործոս. յարեցաւ ՚ի նոսա. ևն.

Զրբ՝ Բայից ոմանց փոխանակ գործիականի. զօ,
 յանուն որդւոյ իւրոյ շինէ զքաղաք մի. սիրտ իմ
 ուրախ եղև ՚ի տէր. ևն.

Հինգեր՝ Բայից՝ յայդպիսի բայից ելելոց. զօ, գա-
 լուսա Քսի Յերուսաղէմ. ևն:

Ծանօթ. 1. Սկզբնահոլով տրականն իմանի ՚ի կամ յ և
 սո նախորոքս, որք բազմիցս ոչ զնին ՚ի վերայ անե-
 րևութից և այլոց բառից՝ ՚ի նշանակելն զլուծման կամ
 զնպասակ գործողութե և կրելութե առարկայի իրիք. զօ,
 քայ Յիսուս առ Յօհաննէս՝ մկրտիլ ՚ի նմանէ. մատեան
 աշակերտքն՝ ցուցանել նմա զշինուածս տաճարին. մատոյց
 զանձն իւր պատարագ (սյսինքն ՚ի պատարագ). ևն:

Ծանօթ. 2. Յորժամ զկնի սկզբնահոլով տրականին հե-
 տևի այլ բացառական հոլովով բառ, նախդիր տրականին ՚ի
 բաց թողանի. զօ, զկարգեալ ոռծիկ աս յասէ թոշակ առ-
 նէին և տային տանել նոցա. ևն:

Ա Երջահուղի պրահանն պապշածի

Նախ՝ Ներգործական և անյողական բայից, որք իմանին հարցմամբս՝ ո՞ր-ճ. զօ, ես իշխանուլի որդեայ իւրո-ճ. Տապոյց պատարագ Տէառն. իոսպապա- նոյա. ևն.

Երկր՝ Բայից՝ կոչելոյ դիմադուրի, որք յաճախ երրորդ դիմաւ ՚ի դործ ածին. զօ, պա՛րս է ինչ ՚ի քէն մկրտիւ. չեզ անչ է զնա ժառանգիւ. ևն.

Երկր՝ Ամենայն բայից, որք նշանակին զճառա- յո-լիւն, զհնապանդո-լիւն, զաշնհալո-լիւն, զօգնու-լիւն, զանհո-լիւն, անմոտ-լիւն, զսոս, զարժանա-որու-լիւն, զպա- աահո-մն, զհաղապան-լիւն, ժո-ժհալո-լիւն, ներսոյու-լիւն, յայան-լիւն, երեւո-մն, յայելու-լիւն. ևն, զօ, Տառայեցին նոյա եղբարք մեր ամս վեց. ծառայք՝ հնապանք լիբուք քե- րանց ճերոյ. ահն ունիճ՝ միւսանգամ ճնիւրեան. օգնեա՛ ինչ՝ Տէր. նճան լեր հօր չո-ճ. զանհաճ՝ տեսեան քո. զսոսեայ նոյա բաղում իրօք. արժանի եղիցուք արչա- յո-լիւն երկնից. դիմեցան ինչ ՚ի ճանապարհի մարդիկ, զորս իմ երբէք չէր տեսալ. ընդդէճ դարչան Տէառն Աստուծոյ իւրեանց. հաճեճ ին ամենայն պառապանաց հեթանոսաց. ներեա՛ յանցանաց իճոյ. երեւեպա- նճա ՚ի տեսեան. յայս է Տեզ. յայ արս բանաւոր հօպի քում. ևն.

Չրկր՝ Բայիցս՝ ողորճիճ, երկնիւրապանեճ, յաղլեճ, ա- ասընորդեճ, հաղորդեճ, Տեղանչեճ, հաճոյ իւրեճ, պաշա- պանեճ, ստանգանիճ. զօ, ողորճեա ինչ՝ Աստուած. երկնիւ- պապեճ՝ չեզ. ես յաղլեցի՛ աշխարհի, ասաընորդեա՛ Տեզ. հաղորդիւ աստուածային իւրու-լիւնաց. Տեղայ չեզ՝ Տէր. հաճոյ իւրեպա- Տէառն իւրո-ճ բանն. պաշապանեայ իորայելի Տառայի իւրո-ճ. ՚ի ստանգանիւ պառա-իւրա- նին. ևն.

Հինգեր՝ Եփան և այլ բայից փոխանակ սեռա-
կանի. զօ, և եղեն նմա ուստերք և դստերք. գան-
ձեցէք ձեզ գանձս յերկինս. սիրեցէք. զթշնամիս
ձեր և բարի արարէք ատելեաց ձերոց. ևն.

Ահցիր՝ Բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց. զօ,
ցանկութի իմաստութե. պարգևատու ամենեցուն.
ճառայութիւն ազգի. ևն:

Ծանօթ. Առ նախնիս ուրեք ուրեք տեսանի, զի վեր-
ջահոլով տրականն դնի իոխանակ յատկացուցչի, զոր տես-
ցես ՚ի տեղուջ իւրում:

Ը. Ներգոյակն հոլով:

Ձներգոյական հոլով պահանջեն այնպիսի բայք,
որք հարցմամբքս՝ յորո՞ւմ քէդ-ուջ և յոր՞ժամ ցու-
ցանեն զմէջն տեղւոյ և ժամանակի, յորս կատարի
գործողութի կամ կրելութի առարկայի իրիք. զօ,
մանուկ իմ անկեալ կայ ՚ի քան անդամալոյժ. ՚ի Գէ-
շէրէ և ՚ի քո-նջէն զքեզ օրհնեմք և զքէն գոհա-
նամք՝ Տէր Աստուած մեր. ևն:

Արդ՝ Ներգոյակն հոլովն պարզածի

Նախ՝ Ամենայն բայից, որք յայտ առնեն զտեղի
կամ զժամանակ, յորս կատարի գործողութիւն և
կրելութի առարկայի իրիք. զօ, ՚ի թագաւորութե
Հերովդէի ել աշխարհագիր. ՚ի բանդի էի և ե-
կիք առ իս. ևն.

Երկր՝ Բայից՝ ցուցանողաց զվիճակ, յորում գտա-
նի որ և իցէ առարկայ. զօ, այր ոմն նստէր ՚ի մայր-

ժառանգութեան պահանջները ՚ի կանգնելու կրօնաւորութեան մերում. ևն.

Երբեք՝ Գրական և բաղադրատական ածականաց, թուական անուանաց և անորոշ դերանուանաց՝ ո՞ն, ո՞ն, ո՞ն, գերեզմանիկէ ՚ի կանայս. որ կատարելապէսն էր ՚ի նուա. ոչ որ գտաւ յորդիս Արամայ առանց մեղաց. Նոյ տասներորդէ էր ՚ի կարգի նահապետաց. Ենովք եօթներորդէն ՚ի նահապետս՝ փոխեցաւ յերկինս. ևն.

Չրբեք՝ Բայից ոմանց փոխանակ գործիականի. ո՞ն, զարդարեալ ՚ի զգետս լուսափայլս. ևն.

Հինգեր՝ Բառից՝ յայդպիսի բայից ելելոց, որպիսի են աներևոյթք, ընդունելութիք և գործողական անուանք:

Թ. Արտուղի խորհրտուղիէն Բայից ոմանց:

ա. Բայքս՝ հարկանէ՛, զարկանէ՛, լեզնաճէ՛ ըստ կարծեաց նախնի քերականաց մերոց՝ խնդրեն սեռական հոլով հանդերձ զ նախդրաւս, սակայն ըստ կարծեաց իմոց յայտպիսի դէպս սեռական հոլովն է յատկացուցիչ զօրութիւն եղեալ պարառական հոլովով յատկանալոցն, զոր ապացուցանէ զ նախդիր սեռական հոլովով եղեալ բառին. ո՞ն, զի մի երբէք հարցես զսարկ զոմն քո (այսինքն՝ վերեսօք քարի). չորան յետս յետս և զարկան զգեանի (այսինքն՝ վերեսօք գետնի). զաւագուղի թեկն ածէ (այսինքն՝ զպատուով աւագութեան). ևն:

բ. Բայքս՝ առնէ՛, առնէ՛, հարցանէ՛ և երբեմն անյողական բայք վարին երկոքումբք հայցական խընդրովք, յորոց մին համարելի է փոխանակ այլ հոլո-

վոյ եղեալ՝ ըստ նշանակութի բային, քօ, արդ՝ զո՞
առնես դու զէզ (այսինքն ո՞)։ ոմանք զսոս-բէ հոյսն
ասին զամ (այսինքն ամս)։ հարցից և ես զէզ Բան
ֆ (այսինքն ՚ի ձէնջ)։ ուսուցանէր զսոս առակօք
Բաղուս ինչ (այսինքն նոցա)։ ևն։

քօ. Բայքս՝ վիշտէն և շէն վարին՝ երբեմն հայցական,
երբեմն պատմական և երբեմն աննախդիր տրական
հոլովովք։ քօ, զայս վիշտէն աւետարանական բանն. լու-
ւան զԲանն նորա. վիշտէն ես զհօրէ իմէ. լոււան զԲ-
Տանէ հրէայքն. վիշտէն Բաննից իմոց և զործք քօ.
լուր հօր չուս՝ սրդեակ. ևն։

դօ. Բայքս՝ արեւն, իշտէն, Բաբա-արէն, Բարհանս ևն
առնուն երբեմն զվերջահոլով տրական և երբեմն
զսեռական, որ ունի ՚ի վերայ իւր զնախադրութիս՝
՚ի վերայ. քօ, ծառայ իմաստուն արեւոյցէ արեւոյց ան-
Տասոյ. արեւոյց ՚ի վերայ հայոց Տիրան ամս հինգ. իշտէ-
ցէ՛ք չհանց ծովուց. իշտէցին ՚ի վերայ Տեր մակեդոնա-
ցիք ամս բազումս. Բաբա-արէն հայոց Արշակ. Բա-
բա-արէնցո-ցին ՚ի վերայ հայոց զԱրտաշէս. բարկա-
ցաւ Աստուած ուզէ մարդկան, կամ ՚ի վերայ ազգի
մարդկան. մի բարկացիս ինչ՝ եղբայր. ևն։

եօ. Բայքս՝ Գնէն, վաճառէն, ՚ի վաճառ-աս, սակ ար-
հանէն ևն, ՚ի ցուցանելն զԳնն, արժողո-թիւն, զար-
առնուն զխնդիր՝ երբեմն սեռական և երբեմն զոր-
ծիական հոլովովք. քօ, վաճառելին զՅովսէփ հարկ-
բարհանն. Գնելին այնու զապարակն բրախ. ևն։

զօ. Բայքս՝ երանէն և սակ խնդրես երբեմն զվերջա-
հոլով տրական և երբեմն զհայցական հոլովս. քօ,
երանէն սմա ազգ և ազինք. երանէ Դաւիթ զՎաթան
մարդոյ. ստեաց զԵրբո-ն ուխտին. ստեաց իսոսմանց
ի-րոց, զոր ընդիս ուխտեաց ևն։

Է. Ռայքս՝ ղԷաղիճ և պոպոպիճ առնուն երբեքն զսկզբնահոլով տրակրան և երբեքն զպարառական. զօ, զբաղեալ կայր ՚ի Գործս ՏեճաՏեճո. զբաղիլ ղշինոս-ճոճ քաղաքաց. պատաղեալ գոլով ղոսմճԷ. պատաղել ՚ի պաշտամոնո. ևն:

Ը. Ռայս վայելէճ առնու՝ երբեքն զհայցական և երբեքն զնեբրգոյական հոլովս. զօ, Աբրահամ վայելէ ղպոստ արքայութի երկնից. եկայք՝ նղբարք՝ վայելեսցուք ՚ի Բարո-Բէն Աստուծոյ. ևն:

Թ. Ռայս՝ պոպոպիճ, որ պարտի միշտ գործիականաւ կամ սկզբնահոլով տրականաւ վարիլ, բաղում ուրեք խնդրէ զվեբջահոլով տրական. զօ, պարապէր Տիրան որսոց, ո-պելէսոյ և ըմպելէսոյ. զցայդ և զցերեկ առնից պարապելով՝ զաւուրս իւր անցուցանէր. ևն:

Ժ. Ռայքս՝ էրևճ, Գնճ ևն վարին երբեքն հայցականաւ և երբեքն սկզբնահոլով տրականաւ. զօ, շոսա ղճոնապարհ. էրևիցեն ՚ի ճոնապարհ. Գնայր ղճոնապարհս արդարութի. երանեալ է այր, որ ոչ Գնայր ՚ի ճոնապարհս ամբարշտաց. ևն:

ԺԹ. Ռայս էրդոճ՝ ՚ի նշանակելն ղընկեանու և հոչել՝ առնու զհայցական հոլով. զօ, կարգալ ղգիր մարգարէութից. ղՎ ղիս կարգայ. ևն, իսկ ՚ի նշանակելն ղԷոդոճ՝ վարի սկզբնահոլով տրականաւ. զօ, Խորայէլացիք յայնժամ կարգացին ու Տէր. ևն:

ԺՐ. Ռայս ասիճ՝ ՚ի նշանակելն յճել կամ Էրել խնդրէ զհայցական հոլով. զօ, կամիճ, զի տարցուք ղսեղ առ թաղաւոր մեր. ևն, իսկ՝ ՚ի նշանակելն էրել կամ Ժո-ճել՝ առնու զվեբջահոլով տրական. զօ, այնուհետև ոչ կարէին ասիել վաթարո-Բէ և անարգանայ թաղաւորին. մինչև յերբ ասիցէճ պարոսանայ նորա. ևն:

Ժգ. Բայս՝ անպատճառ ՚ի նշանակելն զճանապարհ կամ
 զպէշն՝ վարի՝ կամ հայցականաւ և կամ սկզբնահոլով
 տրականաւ. զօ, և անցեալ Հայկայ աստարէսն Բա-
 զուսն՝ առաց ցգորս իւր. անցաք ընդ ծով և ընդ ցա-
 ճաւ. ևն, իսկ ՚ի ցուցանելն զճէրու-թիւն, զանպա-
 րարու-թիւն օրինաց կամ պատուիրանաց և զճէրու-
 զանպա-թիւն՝ առնու զպարտական հոլով. զօ, Դա-
 լիթ անցեալ էր զաւուրէս. անցաք զօրէնօս քո՝
 Տէ՛ր. անցանել զճաստապէսն արեգական. ևն:

Ժգ. Բայքս՝ զարժանաճ, ուրախանաճ, արարիճ, հաճիճ,
 զհրճաճ, զայրաճիճ ևն առնուն՝ կամ զտրական հո-
 լով, որ կազմի նախադրու-թիւն ընդ և կամ զսեռա-
 կան հոլով, որ կազմի պատճառական նախադրու-թիւն
 ՚ի վերայ, վասն, յապաճ. ևն. զօ, զարմանային ընդ
 վարդապետութի նորա. զարմանային ամենեքեան ՚ի
 վերայ գործոց նորա. ուրախ եմ ընդ կորուստ նո-
 րա. յայնժամ և հրեշտակք ուրախացան ՚ի վերայ
 փրկութիւն անձանց ձերոց. տրտում է անձն իմ վս
 գերութիւն որդւոց իմոց. ես ընդ քեզ հաճեցայ. ևն:

ԺԴ. Բայս՝ հաստաճ ՚ի նշանակելն զընդունելու-թիւն
 վարի հայցական հոլովով. զօ, հաւատամք զհայրն
 Աստուած՝ անեղ, անճին ևն. ՚ի նշանակելն զպատ-
 ճանն՝ առնու զսկզբնահոլով տրական. զօ, հաւա-
 տամք ՚ի թիւ ԼԾ. ևն, իսկ ՚ի նշանակելն զհաստաճան
 վասն որ և իցէ բանի՝ առնու զվերջահոլով տրա-
 կան. զօ, ոչ հաւատամք Բանից քոց. տակաւին չհա-
 ւատային նմա ՚ի խնդութենէ. ևն:

ԺԵ. Բայարձակ թուականք վարին ՚ի խօսս բազ-
 միցս սեռական հոլովով, որ թէ և ըստ պաշտաման
 իւրում պարտ լինիցի դնիլ յայլ հոլով. զօ, ելին
 զհետ նորա հարիւր երեսուն արանց. անկան յիսրա-
 յելացւոց եօթանասուն հազար արանց. ևն:

Ժ. Խնդրաւորութիւն հոլովաւորութեան Նախադրութեան

ա. Առաւելական նախադրութեան՝ առաւել քան, գէր քան, աւելի քան և գէր 'ի վերոյ՝ խնդրեան զհայցական հոլով. օ, զօրացաւ Դաւիթ գէր քան զմեզ Լուսինայ երկրի. զի առաքեցցէ առաւել քան զերկոյսսան փոռնոս հրեշտակաց. գէր 'ի վերոյ քան զքնո-լիւնս. ևն:

բ. Չատական նախադրութեան՝ քայ, հեղոսի, քաւ և ընդհար՝ առնուն զբացառական հոլով, իսկ առանց՝ զսեռական. օ, մի եղիցի քեզ այլ Աճ բաց յինէն. կայր մեկուսի յամբոխէ անտի. քաւ 'ի քէն՝ Տէր. ոչ ինչ ընդհատ գտան յայնցանէ, որ ոչ ճաշակեցին զճ. մարմինն առանց հոգւոյ ոչինչ է. ևն:

գ. Պատճառական նախադրութեան՝ վասն, առ, առհ, յառհ, առհա, առհա, 'ի պէս. ևն պահանջեան զսեռական հոլով. օ, յաղագս քո արարից զամենայն. վասն սիրոյն յատելութի դարձաք. ևն:

Ծանօթ. Ի վսեմ խօսակցութիւն պատճառական նախադրութեան փոխանակ սեռականի երբեմն առնուն զուղղական հոլով, մանաւանդ թէ յորժամ խնդիր դոցին է աներևոյթ. օ, ունիմ 'ի մտի և զՎեփաղիոն վասն ոչ տալ զմեզ բազմաց ծաղրել. վասն ամբիծ և անդատապարտ կալ մեզ առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի զՏէր աղաչեսցուք. ևն:

դ. Ի նմանական նախադրութեան բառքս՝ պէս, զօրէն խնդրեան զսեռական հոլով. օ, քո պէս բերցէ սիրտ անեպեր. զօրէն արբեցելոց դանդաջեն. ևն. նախադրութեան՝ ըստ պարտի առնուլ միշտ զվերջահոլով տրական. օ, արարից զամ ըստ պատուիրանի քում. ևն, սակայն այդ նախադրութիւն բազմացս առնու և զներգոյական հոլով. օ, արա՛ Տէր՝

ըստ հաճոյս կամաց քոյ. ոչ ցանկային ըստ կամս նորա Գնալ. ևն, և երբեմն առնու բացառական հօլով փոխանակ նախադրուածիս՝ զհին. զօ, օր ըստ օրէ բղխէ զբան. ևն:

Կ. Ի ժամանակական նախադրուածեանց՝ յառաջ քան, նախ քան և յետոյ քան առնուն միանգամայն զգործիական և զհայցական հօլովս. զօ, հարիւր ամօք յառաջ քան զԱղէքսանդր Մակեդոնացին. երեսուն ամօք յետոյ քան զՔս. ևն:

Չ. Ի Տեղական նախադրուածեանց՝ որոտոյ, ՚ի ներքոյ, որոտոյ, զորոտոյ, ՚ի վերայ, ՚ի վերջ, ընդ արեւելք ևն՝ խնդրեն զսեռական հօլով. զօ, և ժողովուրդն լամենայն կային արտաքոյ դրան տաճարին. նորա ջեռնուին ՚ի ներքոյ արեգական. կացոյց զՍաւուղ առաջի ամ ժողովրդոց. ՚ի վերայ ձեռաց բարձրեն զքեզ. Քրիստոս ՚ի մէջ մեր յայտնեցաւ. իմաստուն կուսարքն ելին ընդառաջ փեսային. ևն, իսկ նախադրուածիւնքս՝ հանդէպ, դէպ, ՚ի մեջ, դէ՛՛՛ ընդդէ՛՛՛, յանդէ՛՛՛մն, Տօտ, Տեղէ՛՛, հոտ, դէ՛՛ ևն՝ առնուն երբեմն զսկզբնահօլով և երբեմն զվերջահօլով տրական. զօ, հանդէպ երեսաց նորա կայցեն. զէպ արեգական պատահիցէ. երկիր եպագ դէպ յարևելս. յայտնեցաւ ՚ի միջի մերում. յանդիման երկնի և երկրի ել ՚ի ջրոյն. հասանէ մօտ յարքայն. հուպ առ մեզ են. ևն:

Ը. Նախադրուածիւնքս՝ յետոյ, զհին, զհետ, յետ ևն՝ խնդրեն միշտ զսեռական հօլով. զօ, յետ երկոյ աւուրց յառնեմ. եթէ ոք կամի գալ զհին իմ. ժողովուրդք բազումք երթային զհետ նորա. զհին յառուածի Քսի բազումք ՚ի հրէից դարձան ՚ի հաւատս քրիստոնէութեան. ևն:

Ը. Նախադրուած իւնքս՝ շահ և հանդէքն առնուն միշտ զգործիական հոլով. զօ, առ քեզ կամիմ ազանիլ հանդերձ աշակերտօք իմովք. ողւով չափ ջանայ ՚ի կատար ածել. ևն:

Թ. Բառքս՝ զոյժ և խառն վարին վերջահոլով տրականաւ՝ կազմելով նախադրուաւ ընդ. զօ, զոյժ Ը հրամանին վճարեաց. խառն ընդ նմա նուադէք. ևն:

Ժ. Բառքս՝ փոխանակ, փոխարէն, ՚ի հասն, ՚ի անդի, ՚ի ճեռն, ՚ի շնորհս, փոխան ևն՝ առնուն զսեռական հոլով. զօ, փոխանակ բերանոյ գործք նոցա աղաղակեն. սլատուիրէ մեզ առաքեալն՝ մի փոխարէն բամբասանացն բամբասել. ՚ի պարգևի մասին խնդրէք զգլուխ թագաւորին. զքեզ ընտրեցաք ՚ի տեղի նորա. ՚ի ձեռն հաւատոյ լուսաւորեցաւ ազգամարդկան. փոխան բարձ տալոյ՝ զբանդ և զկապանս ետ. ևն:

ժա. Նախադրուած իքս՝ շուրջ և շուրջանակն առնուն զպարառական հոլով. զօ, զօրք Պարսից բանակեալ էին շուրջ զքաղաքաւն. սլատեցին նոքա զնոքօք շուրջանակի. ևն:

ժբ. Նախադրուած իքս՝ մինչև և մինչ եթէ դնիցին ՚ի մէջ երկուց բառից և ցուցանիցեն զտարածուի տեղոյ կամ ժամանակի, յորոյ ընթացս կատարի գործողութի կամ կրելութի ինչ՝ առաջինն յայնց երկուց բառից դնի բացառական հոլովով, իսկ վերջինն՝ սկզբնահոլով տրականաւ. զօ, եղիցի առնուն Տրաւն օրհնեալ յարեւելից մինչև յարեւմտաւ. ՚ի Դաւեթ մինչ ՚ի Քրիստոս հազար ամ է. ևն: Սակայն երբեմն դոքին միայն սկզբնահոլով տրականաւ վարին ՚ի խօսս. զօ, անդ էր Մարիամ մինչև ցլխիճան շերովդէի. եկն մինչև ՚ի արեւն. ևն:

Ծանօթ. Այսքիկ նախադրութիքս հոլովով վարին ՚ի խօսս այսպէս յայնժամ, յորժամ ցուցանեն զոքին զմիջոց կամ զտարածութի տեղոյ կամ ժամանակի գործողութե և կրելութե առարկայի իրիբ, իսկ եթէ ցուցանիցեն զօրութիւն գործոց կամ կրից՝ եղեալ ՚ի խօսս ընդ աներևութից, յայնժամ աներևոյթն դնի յուղղական հոլով. փօ, զարմացան ամենեքին մինչև հօգնէլ ընդ միմեանս և սուել. ժողովեցան բազումք մինչև տեղի ևս ոչ չի՞նէլ ամբօխին. և նւ:

Ժգ. Նախադրութիքս՝ իբր, իբրոս, իբրև, որպէս՝ կարեն առնուլ ամ հոլով. զի դոքին եղեալ ՚ի մէջ երկուց բառից՝ ցուցանեն ՚ի միջի նոյին զնճառութիւն, յորոց մին կոչի նճանեալ և միւսն՝ նճանելի. արդ՝ նմանեալ բառն պարտի դնիլ ՚ի հոլով նմանելոյն. փօ, եղիցին իշխանս նոցա իբրև չեղեալս. խորշի ՚ի ճանապարհոց ճերտի իբրև ՚ի պղծութենէ. իոյս ասց յի՞նէն իբրև ՚ի լեշնամոյ. խաղասցես դու նախա ուրպէս հաւոս. զհօրէ իւրմէ որպէս զսոսեղանիցնէ ու մեզէ խօսելու. և նւ:

Ժդ. Ըստ այսմ վարի և նախադրութիս՝ քան, որ եղեալ ՚ի մէջ երկուց բառից՝ յայտ առնէ ՚ի մէջ նոցին զբաղդատութի, յորոց մին կոչի բաղդատեալ և միւսն՝ բաղդատելի. արդ՝ բաղդատեալ բառն պարտի դնիլ ՚ի հոլով բաղդատելոյն. փօ, առաւել պատուեցաւ Յովնան քան ամ ճարգարէսն. սիրեաց զշաքուսիւն քան զբարութի. զարհուրին վրէպիլ յաստեացս քան յանպիկէնաց. և նւ:

Ծանօթ. Սակայն այդքիկ նմանական և բաղդատական նախադրութիքք սովորաբար վարին հայցական հոլովով. փօ, լերութ միամիտք իբրև զաղանիս. շրջիցիս մերկագոյն քան զսանդիկոտն. և նւ:

Ժե. Նախադրութիս սա յառնուլն զգործիական հոլով՝ նշանակէ

ամ զՆերկայ ժամանակ. փօ, բորոտք էին սա Եղի-

ոէին Տարգարէիւ. զի անրդեւմուտ ՚ի անուն Աստուծոյ
առ Աբիմիւսաւ քահանայապետիւ. ևն.

Բ' ՂԵՂՐ կամ զառնիւնէր տեղւոյ. զօ, շինէ քա-
ղաքս առ Գեորգի Եփրատայ. Ճչէին առ Քերէյմնօք
մեռելոյ. շրջէր Յի առ ծովէյէրէն. ևն.

Գ' ՂԵՂՐ Կարմիր Եփրատ. զօ, զի ամ ոսկի առ Դոմ-
է Երբ սահաւ. մի աւազ. ծանր է անօրէնուին Յու-
դայի առ ուրացուիւն Պետրոսի. զի սչ է յարդն
առ զորէնու. ևն:

Ծանօթ. Նախադրուածին առ ՚ի ցուցանելն Ը-
բաղւաասուծի վարի սահաւ ուրեր փոխանակ գոր-
ծիականի տրական հնչուիւ. զօ, զի սչ է մարմնա-
կան փառքն առ հոգիւն զարմանալիւն. ևն:

Յառնուլն զսեռապոն հոլով նշանակէ

ա' ՂԵՂՐ Կարմիր Եփրատ առարկայի իրիք և դնի
փոխանակ նախադրուածիցս՝ առնիւնէր, առնիւ. զօ,
յորժամ նստի նա առ աղէր (յի) առնիւծեր աղ-
բեր). պապանձեալ առ Դաւիթի (յի) առաջի Դա-
տողին). ննջեցի առ որոյ գաւթին. ևն.

Բ' ՂՊԱՄԱԾԱՐ Գործոց կամ կրից առարկայի իրիք.
զօ, առ վշիւն ոչ բանայ զբերան իւր. առ ինչորհու-
բարձաւ դատաստան նորա. ևն:

Ծանօթ. Այլ նախադրուածիդ ՚ի յայտ առնելն
զպատճառ՝ առնու երբեմն փոխանակ սեռականի՝
զբացառական հոլով. զօ, առ առնիւն լայտառակուի՝
ոչ գայ այսր առ մեզ. առ ՚ի չֆոյէ պատճառի. ևն:

Յառնուլն զսկզբնահոլով տրական՝ ցուցանէ

ա' ՂԻՆՈՒՄ Գործողութիւ առ ու և իցէ կենդանի
արարած. զօ, առաքեցին ՚ի ներքոյ առ Լուսնայի.
գային առ Յոհանէն աշխարհն ամ. ևն.

բ' ՎՆՏՈՒՄԻՆԻՆ՝ ՚ի տեղի բանուիցս՝ իբրև և հոխանակ. զօ, վայ այնոցիկ, որ զանձինս առ իմաստունս ունիցին. առ ոչինչ համարէ զգաւօ. զանձինս առ սրբարու ունին (յի իբրև արդարս). ևն:

Յաւնուէն զաննախդիր տրական՝ նշանակէ

Վէնահոյո-լե-ն որ և իցէ առարկայի. զօ, առ Տեղ ազիր. սո որու՛մ վանս ունեւոց էաք. սո նմա բնակութի կալաք. ևն:

Նախադրութիս ընդ աւնու

ի՛մ զՍեռական հոլով փոխանակ նախադրութիցս՝ հոխանակ և վան, զօ, որդի նորա ժագաւորեաց ընդ նորս (յի փոխանակ նորա). անձն ընդ առնին տուժեսցի (յի փոխանակ անձին). ընդ ամ դատարկ Բանի տայեն պատասխանի (յի վասն ամ դատարկ բանի). ևն.

բ' ՎԳՐԹԻՎԿԱՆ՝ ՚ի նշանակելն զլինելութի առարկայի երիք ՚ի ներքոյ որ և իցէ նիւթաւոր կամ վերացեալ երի. զօ, ննջէր ընդ ծառու: նուաճեաց զնոսա ընդ իշխանու-լե-ն ի-բու: ևն.

գ' ՎՆՆԱԽԴԻՐ ՏՐԱԿԱՆ՝ ՚ի նշանակելն զհոյորդու-լե. զօ, եկեր ընդ նմս. ևն.

դ' ՎՆԵՐԳՅԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ ՚ի յայտ աւնելն զայնսիս ժամանակ, յորում իսկ և իսկ կատարի գործողութի կամ կրելութիւն ինչ. զօ, ընդ էլանել ջրոցն՝ ետես ցելեալ զերկինս. և ընդ սոսուօսս միաշաբաթուոյն գան ՚ի գերեզմանն. ևն.

ե' ՎՆՆԱԽԴԻՐ ՀԱՅԿԱՆԱՎԵՐՁ ՏՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆԱԿ տեղական նախադրութիցս՝ ՚ի զձի, ՚ի վերայ. զօ, և շրջէր Յս ընդ ամ սահմանս Խորայեւացւոց. կախեալ կայր ընդ երկինս և ընդ երկեք (յի ՚ի միջի երկնից և երկրի). տարածեալ էի ընդ երես ջուրց յի զերեսօք կամ ՚ի վերայ երեսաց ջրոց). ևն:

Պատիւ. Ա՛յդ նախադրուածիդ քաղմիցս դնի վո-
խանակ հաշուվատառ նախդրիս՝ Դ կամ յ. ԳՕ,
նստիւ ընդ ԿՁԷ (յի յաջմէ). եւ ընդ հողաց լերին
(յի ՚ի կողայ). նայեցարուք ընդ ԿԿԷՆ և ընդ
ԿԿԷՆ Խոստովանութի մերոյ՝ ընդ Յ՞ Ք՞
(յի նայեցարուք յառաքեալն և ՚ի քահանայապետն
խոստովանութի). ընդ ԼԻ- մտցէ (յի ՚ի թիւ). մտա-
նել ընդ նեղ դուռն (յի ՚ի նեղ դուռն). ևն:

Գոյու-Լի-ն հոլովառու- Նախադրու-Լի-ց:

Թէպէտ զնախադրուածի պարտ է միշտ դնել ՚ի
նախադասութի ներդրածութք, սակայն երբեմն ՚ի
բարդ նախադասութիս մի և նոյն նախադրուի եթէ
հարկ լինի կրկնել՝ յառաջնում միայն դնի այն, իսկ
յերկրորդում՝ նախադասութի՝ դնի զօրութք. ԳՕ,
երկինք և երկիր վասն մարդոյն և մարդն՝ պատուի-
րանին (յի վասն պատուիրանին). զոր ինչ ածեր ՚ի
վերայ մեր և (՚ի վերայ) քաղաքի սրբոյ հարցն մե-
րոյ՝ Երուսաղեմի. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ՝

Աստիակցութիւն Ա՛ծականաց ընդ գոյա-
կանաց իւրեանց:

Ամեն Թ. Ո՞ր Էստի հարէն լինել Ա՛ծական.

Թ՛ Ա՛ծական և թուական անուանք և ածական
դերանուանք.

բ' Ընդունելութիւնք՝ օղ, էալ շի, շոյ եզերեալքն.
 ք' Երբեքն մակբայք. զօ, զսոսի կենցաղս գիշեր
 կոչեաց մարգարէն. ևն.

դ' Գոյական անուանք ըստ նշանակութե միայն.
 զօ, 'ի բաց վարել զգողան ցանկութի. ևն:

Կանոն բ. Համաձայնութիւն ածականաց ընդ գոյականաց իւրեանց:

Ա. Զի՞ցի համաձայնին յառաջագոյն ածականս ընդ
 գոյականաց իւրեանց.

Ածականք եթէ յառաջ դնիցին քան զգոյականս
 իւրեանց՝ առհասարակ ոչ համաձայնին ընդ նոսա՝
 ոչ թուով և ոչ հոլովով, այլ դնին յեղակի թիւ
 ուղղական հոլովով. զօ, իմաստուն հոսանքն մտին
 յառաջատ փեսային պայծառ շարքիւն. սոսի սրբի
 և սքիծ վարդի կեցցուք առաջի Տեառն. ևն:

Բացառ. Եւ ընդ հակառակն՝ յառաջագոյն ածա-
 կանք համաձայնին ընդ գոյականաց իւրեանց

Նախ՝ Երբ 'ի մէջ յառաջագոյն ածականին և
 գոյականի նորին անկանի այլ մասն բանի. զօ, սրե-
 փանայիցն յաղթէր ճառագայլից. սոսի շահանայն ա-
 շակերտեցան Բանից. Աճայնոցն 'ի քեզ շնորհաց. ևն.

Երկր՝ Յորժամ յառաջագոյն ածականն կամ
 գոյական նորին ունին յիւրեանց վերայ գլխմորոշող
 տառ. զօ, խնդրեսցուք 'ի ճարտարներէն Աստուծոյ.
 Էառ մարմին 'ի սրբոյ հոսն Մարիամայ. ևն.

Երրդ՝ Յորժամ յառաջագոյն ածականն է՝ կամ
 'ի միավանկ ածականացս՝ մեծ, փոքր, նոր, լոյս, մեծ,

այլ. Լէն, կամ 'ի ստացական գերանուանց կամ 'ի ցուցականացս՝ ույն, գոյն, նոյն կամ 'ի բաշխողական և կամ 'ի բացարձակ թուականացս՝ Տ, էրէն, էրէս և շորս. զօ, գնաց 'ի վերայ նորա Տեժա- պատերազ-Տաւ. եկից առ քեզ. փոքո- ղօքօ. լոհով Բանիւ- զայս յայտնէ. յայլու՛մ ժամանակի զմնացեալսն լուիցես. գրեցի առ ձեզ իճով չեռամբ. 'ի քո՛մ ահա՛ն զգերանդ ոչ տեսանես. ու՛մին Բանիւ- պատուիրէ մեզ առաքեալն. ու՛ն օրինակի. էրէոքո՛մէք ուրի՛ւ կաղայցէ. 'ի բերանոյ էրէո-ց և էրից զհայնց հաստատեցոյի ամբ բան. Ժողովեսցէ զընտրեալս իւր 'ի շորից հողճոց. Լէն:

Ծանօթ. Միավանկ ածականք 'ի վարիլն ընդ յոգնական գոյականաց՝ 'ի նախագասիլն՝ համաձայնին ընդ նոսին միայն հոլովով, այլ թուով՝ ոչ. զօ, զբազումս 'ի նոցանէ Տեժա- չաքչաքանօք վատթարէր. յաղթեաց Յովնաթան զօրաց այլազեաց փոքո- ղօք. բայց յորժամ չեբով հմօք առաջնորդ և զօրավար կացուցիք զիս. Լէն:

Բ. Զ իմօրդ համաչայնին զէրջարաս ածականք ընդ Գոյահանաց ի-բեանց.

Ածականք (բաց 'ի մակբայից և 'ի գոյական անուանց, որք երբեմն նշանակուի իբր ածական վարին 'ի խօսս) եթէ յետոյ դնիցին քան զգոյականս՝ պարտին համաձայնիլ լէ նոսին՝ թէ թուով և թէ հոլովով. զօ, պատժեաց Աճ զՓարաւօն պապօք ՏեժաՏեժօք և չաքօք. պիղծ են առաջի Տն շքեռանք սուրբ. Լէն:

Ծանօթ. Եւ ընդհակառակն՝ վերջարաս ածականք ոչ համաձայնին ընդ գոյականաց իւրեանց միայն յայնժամ,

երբ անհաւանն է բառ անհոլովելի. զօ, լցեալ լուսովն
անհոլովոյ. առաքեաց զնոսա ըստ հրամանն արտոնի. ևն:

Գ. Զբարբա համայնին պուղակն անհանձն ըստ
Քրիստոսայ.

Յուցական դերանունքն՝ սոյն, սոյն և սոյն միշտ
կարեն համաձայնիլ ընդ գոյականաց իւրեանց՝ [Թէ
'ի յետադասիլն և [Թէ 'ի յառաջադասիլն (Թէ-
պետև երբեքն ընդհակառակն ևս տեսանի). զօ,
ըստ սոյն օրինակի առնելն մարդարէից. յորոգայն
'ի սոյն անկցին. ևն:

Իսկ այսօրիկ անհաւան դերանունքն՝ այս, այս,
այն, որք կրկնակի հոլովին (որպէս ցուցաւ 'ի տեղւոջ
իւրում յերես 38) 'ի նախադաս դնիլն քան զգոյա-
կանս իւրեանց՝ համաձայնին ընդ նոսին ըստ առա-
ջին հոլովման, իսկ 'ի յետադաս դնիլն՝ ըստ երկր
հոլովման. զօ, յարկ այսր սոյն չիք. այսո- չնու- խօ-
սեսջիր ընդ Փարաւօնի. յայնձ օրէ խոդրէին ունել
զնա. յայնձ Բան- էն առ մեզ ոմանք յողգակա-
նաց քոց. իրատք այնց արարողաց այս են. լուա-
րուք բանից առնս այսօրիկ. փառաւոր առնիցէ զԼ. ծ
անհամէն այսո- էն. որ որ լուծցէ մի ինչ 'ի պարտ- ի-
րանացն յայնցանէ. զոսէ-բօսն զայսոսի-ս լուսափայլեսցէ:

Կ. Կրկնակի և Լ. Լուսափայլ:

Որ և իցէ գոյական եթէ յառաջոյ ունիցի զա-
ծական և զնախդիր՝ դնէ զնախդիր իւր 'ի վերայ
յառաջադաս անհաւանին. զօ, 'ի Բար- ձ վայտից զու-

տրթանայ հուր. դառնալ պարտ է 'ի շաբա և 'ի
Լի-ր ճանապարհէ. ևն:

Իսկ եթէ գոյականն 'ի վերջոյ ունի զբազում
ածականս և զնախդիր, նախդիր նորին դնի 'ի վե-
րայ հեռաւոր ածականին. այլ իջերբէք 'ի վերայ
այնր, որ զինի գոյականին անմիջաբար հետևի. զօ,
'ի ճարդոյ մեղաւորէ և 'ի Դէնգաւորէ վրկիա զիս.
յուսմոնն պէսպէսս և յօրաբաշայն մի դանդաղէր.
Կահման հինս և Կահման վրկեմք. տանջին 'ի
ճգոնն զանազանս և 'ի Բողոքապարհն. ևն:

Ծանօթ. 1. Եւ ընդհակառակն վերջին կանոնիս՝ վեր-
ջադաս ածականն եթէ է 'ի ցուցական դերանուանց՝ նախ-
դիր գոյականին դնի՝ և 'ի վերայ գոյականին և 'ի վերայ ցու-
ցական ածականի նորին. զօ, ե յաւորոս յայնոսիչ գայ
Յիսուս Արուսաղէմ. ընդ աւորոսն ընդ այնոսիչ եւ
աշխարհագիր ընդ ամ հրէաստան, որ որ կերցէ 'ի հայէս
յայմանէ. յորոգայլ 'ի Դոյն անկցին. ևն:

Ծանօթ. 2. Եթէ լինիցին բազում ածականք՝ եղեալք
յաջմէ և յահեկէ որ ևիցէ գոյական բառի՝ նախդիր գոյա-
կանին կրկնի 'ի վերայ երկուստեք ածականաց. զօ, տեսա-
նէին Կահմանքն հարուածս և Կահմանքն յոյժ. ևն:

Ծանօթ. 3. Եթէ ընդ մէջ գոյականին և վերջադաս
ածականի նորին անկանի այլ բառ՝ նախդիր գոյականին կրկնի
'ի վերայ երկուցունց ևս. զօ, ածցէ Տէր 'ի վերայ ձեր Կար-
գետոյն զհզօրն և Կարգոն. ևն:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

Պաշտամունք Յատկացուցչի:

Կանոն Թ. Որ Բարեհաճութեամբ շնորհեալ Յարկապետացի և
Յարկապետացի:

Յատկացուցիչ կարեն լինել

Թ՝ Այժմ գոյական անուանք. զո, եղբայր Պարտաւոր.
յարկապետ. բիբ. աշխատ. ակն աղբէր. ևն.

Բ՝ Ածական և թուական անուանք և ընդունել-
լովիք՝ ՚ի զօրուք ունելն զգոյականս իւրեանց, որք
և առնուն յիւրեանց վերայ զգիմորոշող տառ. զո,
մինչև կոչեցին զծնողս Բարեւոյն. ստորաբարչ էզե-
ւոյն զաղօթս ոչ անտես արար. անուն միոյն ՚ի նո-
ցանէ կոչի Պետրոս. ևն.

Գ՝ Գոյական գերանուանք. զո, ծառայ է՛ս ես դու.
նա է եղբայր ոտր. զորոյ զհայրն գիտեմք. ևն.

Դ՝ Աներևոյթք. զո, ժամանակ ճանաչելոյ և ժա-
մանակ հեռանելոյ. ևն:

Իսկ յատկանալի կարեն լինել Թժմ բառք՝ բաց
՚ի յարաբերական գերանուանց:

Կանոն Բ. Հարկ Յարկապետացի և Յարկապետացի:

Յատկանալին ըստ պաշտաման իւրում. կարէ
գնիլ յԹժմ հոլովս, իսկ յատկացուցիչն պարտի
գնիլ միշտ սեռական հոլովով. զո, բաց զգուռն
ողորմոհ. Է ք.՝ Տէր. ևն:

Բայցառի ՚ի գրուլիս նախնեաց մերոց ուրեք ուրեք տեսանի, զի յատկացուցիչն փոխանակ սեռականի դնի ւն՝ Այնու հոլովով, որով եղեալ է յատկանալին. փո, միաբանական ճայնի էրգով մեծացուցանեմք (յի ձայնիւ երգոյ). և բնով Բանիւս ողորմոս ածէր զթագաւորն ՚ի հաւանուլի. ևն.

Բ. Աւերջահոլով տրականաւ, որ է սովորական կիրառուլի նախնի մատենագրաց մերոց. փո, սրուսանունն էր Մարիամ. պահեան զմեզ ՚ի կարգի հրօշաւորուէ Տերուս. ևն.

Գ. Հայցականաւ, յորժամ յատկանալին է կազմեալ յաներևուածից. և այս գործածուլի առեալ է ՚ի մեզ ՚ի լեզուէ լատինաց (որ կոչի Accusativus cum Infinitivo. յի հայցական ընդ աներևուածին). զի լինի այդ փոփոխուք դիմաւոր բային յաներևուած և ենթակային ՚ի հայցական հոլով. փո, որք յայլմէ հուծենէ ասեն լինել զորդին Ա. Յ. (յի ասեն, եթէ յայլմէ հուծէ է որդին Ա. Յ. կամ ըստ կանոնիս՝ ասեն զլինելն որդւոյն Ա. Յ. . .). այսպէս են և նախադասուիքս՝ ՚ի նմանէ ուսաք զդուռն նեղ լինել (յի ուսաք զնեղ լինելն դրան). իմացեալ գիտացաք զհայկն գոլ որդի թորգոմայ. ևն.

Դ. Երբեքն յատկացուցիչն դնի ՚ի հոլով յատկանալոյն և յատկանալին՝ ՚ի հոլով յատկացուցչին. փո, միշտ ուսանիմ և երբէք ՚ի ճշմարտուէ գիտուէ ոչ հասանիմ (յի ոչ հասանիմ ՚ի գիտուլի ճշմարտուէ). տուր զողորմուէ չո շնորհացո. ևն:

Կանոն Գ. Հոլովապատ Թարգմանոցիցն

Յատկանալին եթէ ունի զնախդիր՝ կարէ դնել

զայն 'ի վերայ յատկացուցչին և ամականի նորին՝
 ԳՕ, զլուսոյն ճառագայթն տպաւորէր 'ի յինքեան, որ
 զէրհնաւոր Լազարոսէն թո զօրինակ ցուցնէր 'ի յերկ-
 րի. զորոյ գիտեմք մեք զհայրն. ևն:

Կանոն Դ. Գոյուի Յառակացուցչին և Յառակնաւոյն

Յատկացուցիչն 'ի նախադասուէր դնի միշտ ներ-
 գործուք, իսկ յատկանալին բողոքում ուրեք մնայ զօ-
 րուք, որ և և թէ ունիցի զնախդէր՝ նախդիր նորին
 դնի 'ի վերայ յատկացուցչին. ԳՕ, տուք զհայրն
 կայսեր և զԱԳՅոյն՝ Ա. Ե. զառայուէն 'ի բաց խափա-
 նեցի. չոքան յետս յետս և զարկան զգեանի. զլուս-
 րապետի իմաստնոյ թեկն ամեմք. ևն:

ԳԼՈՒԽ ԱԵՑԵՐՈՐԴ:

Պաշտամունք Բացայայտչի:

Կանոն Թ. Ո՞ր Բառք լինին Բացայայտիչ և Բացայայ-
 տիչ.

Բացայայտիչ կարեն լինել

ա՛ Յատուկ և այլ գոյական անուանք. ԳՕ, փառք
 քեզ՝ Տէ՛ր ԱԳ մեր. թաղաւորն հայոց Տրոսա. ևն.

բ՛ Անիրևոյթք՝ ստեպ ցուցական դերանուանց.
 ԳՕ, զիարճ լինիցի այդ՝ փոխանակել զիմ՝ ախտացեալ
 ոչխարն ընդ առողջ դաղանին. յերկոսինս զօրաւոր
 է՛ 'ի պարծէլն և 'ի Բարեգործէլն ևն:

Ամեն 4. Հարև Բացայայտելն և Բացայայտելույն

Թէպէտ բացայայտիչն և բացայայտելին պարտին միշտ համաձայն լինել ընդ միմեանս հօլովով, սակայն բացայայտիչն բաղում ուրիք զնի սեռական հօլովով իբր յատկացուցիչ բացայայտելոյն. և այս սովորուն պատահի յաւէտ յայնժամ, երբ բացայայտիչն է յատուկ անուն կամ փոխաբերական մտօք եղեալ աւելորդաբար. 40, շինէ քաղաքս առ գետովն Եփրատայ. առաքեաց զնոսս ՚ի վանս սուրբ Եջմեօցայ. ՚ի վերայ ամի առէք զժահան հասարայ հասարայ զհոռն վառեցարուք. արբո մեզ յաղթէրէ ողորմուէ քո՝ Տէր. ևն:

Յատուկ անուանք ՚ի լինելն բացայայտիչ՝ և ՚ի դնիլն յառաջ քան զբացայայտելին՝ բաղմիցս ոչ համաձայնին ընդ բացայայտելոյն՝ ոչ թուով և ոչ հօլովով. 40, եւ հրաման Յօգոստոս հայերէ. խաղաց, գնաց յԱրարատ քաղաքէ. բերին հրովարտակս ՚ի Հոռն քաղաքէ առ թաղաւորս. ամ հրապարակքն եղիմի՝ Բն-բէջ և Դահմահ և Սարգիսն ահամէք կազմեցին. ևն:

ՅԼԻԵԼՈՒԱԾ ԱՌԼՁԻՆ:

Յաղագս Յարաբերական դերանուանց:

Յարաբերող կոչին երկօքին դերանուանքս Որ և Ո, որք զնին ՚ի խօսս փոխանակ այլոց բառից և

կազմեն զնոր նախադասութիւնս. զօ, նա, որ բճակ է ՚ի ջրոյն հէնաց, զոր սաց նճա, մի ծարաւեսոյի յաւիտեան. մի նախանձիր ընդ այնոսիկ, ոյս քործէն զանօրէնուէ, ևն:

Արդ՝ դերանուանքս՝ ո և որ, որպէս սասցաք, կոչին Յարաբէրոյ, իսկ այլ բառք, որոց փոխանակ դնին դոքին, կոչին Յարաբէրէլէ:

Կանոն ւ. Պաշտօն Յարաբէրոյայ ՚ի Խօսակցուէ:

Պաշտօն Յարաբերողաց է լինել

ւ՛ Ենթակայ դիմաւոր բայից. զօ, սիրեցէք զայնոսիկ, ոյս լիկեն զձեզ և չարչարեն. ևն.

բ՛ խնդիր յամ հոլով՝ ամ դիմաւոր բայից և բառից՝ ՚ի բայից ելելոց. զօ, զբանն առաջին, զոր արարի վա ամի. որո՛ճ ետ զարծաթն. զոր սկսաւ Յա առնել և ուսուցանել. ևն.

գ՛ Յատկացուցիչ, որ կարէ ևս առնուլ յիւր վերայ զնախդիր յատկանալոցն. զօ, գնաց Յա առ այր ոմն, որոյ անունն էր Տիտոս. ո՛չ է սա որդի հիւսան, զորոյ մք գիտեմք զհայրն. զորոյ չեմ բաւական բառնալ զհօշիչն. ևն.

դ՛. Բացայայտելի՝ այլում բառի. զօ, զորոյ ես զգլուինն հատի զՅօհաննու. զոր իբրև տեսին հօքն զհօշիչն. ևն:

Յարաբերականք ոչ երբէ՛ս լինին՝ ո՛չ լինդրասու, ո՛չ Ահաբանն այլում բառի, ո՛չ Բացայայտիչ, ո՛չ Յարաբանուլի. և ո՛չ սուրն յեւրեանց վերայ զբ՛ճորոշող ասու, որք և եթէ պատահիցին, դնին ՚ի վ՛ բառին, որ զկնի նոյին հիտեի (բաց ՚ի շղկից և միբ՛ից ոմանց). զօ, արարից զկամս այնորիկ, որ սասեացն զիս. զոր ինչ էսս գործեմ, դուդ այժմ՝ ո՛չ գիտես. զայդ նշանդ առ-

նել, զոր Կո-Կ առնես. լինելոց է այդ, զոր Կոյդ
մարդարէանայ. ևն:

Արդ՝ յարաբերող դերանուանք՝ սոքո՛ք զնվին
ի հարցական դերանուանցս՝ Ռ և Ռբ, որք ընդ-
դէմ յարաբերողաց վարին ՚ի խօսս. զօ, որով
իշխանուի առնես զայդ. զնրն ասեմ կամ զնրն
խոստովանիմ. ևն:

Կանոն Է. Թիւ Յարաբերողաց:

Թիւն յարաբերականաց կախեալ կայ զյարաբե-
րելոցն, իբր զի

Յարաբերելին եթէ է մի կամ եզական, յարա-
բերողն ևս դնի եզական թուով. զօ, յո՞ Յի-ո-ո,
որ վերացուն ՚ի ձէնջ, սոյնպէս եկեոցէ. խորհեցան
իորհո-րդ, զոր ոչ կարացին հաստատել. ևն.

Իսկ եթէ Յարաբերելին է բազում կամ յոգ-
նական, յարաբերողն ևս դնի յոգնական թուով.
զօ, «պատ-որչն գիտէին, որս արկին զջուրն. կուռք
են պատարիտ-ի-ն և հարգահաճո-ի-ն, որս և զհա-
ւատսն իսկ հալածեն. ևն:

Ծանօթ. Եւ ընդհակառակն՝ յորժամ յարաբերելին
է բառ յոգնական կամ բազում, յարաբերողն ՚ի վսեմ
գրուածս բազում ուրեք դնի եզական թուով. զօ, տեսա-
նէին զնշանն, զոր առնէր. ցուցանէ նմա զգործս, ընդ որ
գուրդ զարմանայք. զգոյշ լերուք ՚ի Կոյսց անտի, որ
կամին ՚ի հանդերձս երևելիս շրջիլ. սկսաւ ասել Կոյ-
նո-իչ, որ շուրջ կային. ևն:

Կանոն Գ. Հոլով Յարաբերողն և Յարաբերելոցն:

Հոլով յարաբերողն և յարաբերելոցն կախեալ

կայ զըպէն. այսինքն՝ դնին դռքին այնու հոլովով, զոր պահանջէ բայն. զօ, խորհէցան խորհո՞րբ, զոր ոչ կարացին հաստատել. ոչ ոչ է, որ ասէ՛ք զքաղցրութիւն որո՞ճ մեք ամենեքին վէ՛յց նմք. ևն:

Բացառ. Սակայն ՚ի գրութիւն նախնի հեղինակաց մերոց բազում՝ ուրեք տեսանի, զի յորաբերողս՝ որ և յարաբերելին թողեալ զպաշտամունս իւրեանց՝ վարին ՚ի խօսս հոլովով խոտորնակի՝ հնդեքումք տեսակօք, որք են

Նախ՝ Յարաբերողն թողեալ զպաշտօն իւր՝ դնի ՚ի հոլով յարաբերելոյն. զօ, մոլորեցոյց զնոսա ՚ի ճանապարհս, յոր ոչ գիտէին (յի՛ զորս ոչ գիտէին). հայեսցիս ՚ի նա, յոր խօցեցիւ. ոչ գարշիս յո՞ճէք, յորոց արարեր. ևն.

Երկր՝ Յարաբերելին թողեալ զպաշտօն իւր՝ դնի ՚ի հոլով յարաբերողին. զօ, զմճ, զոր ինչ արասցէ, յաջողեսցինմա (յի՛ ամ ինչ յաջողեսցինմա). հայեսցիս դու յէրկնս և որ ՚ի նոսա արարածս իցեն. իսկ որ ինչ ՚ի նորա ժամանակս Գործս, յայտնէքեզ Ագաթանդեղոս. ևն.

Երրորդ՝ Յորժամ յարաբերելին դնի հոլովով յարաբերողին, յայնժամ փոխանակ յարաբերելոյն և հոլովով նորին դնի մին ՚ի ցուցական դերանուանցս՝ ա, դա, նա ևն, որք համարին աւելորդ կամ թարմատալ. զօ, զվէն, զոր անարգեցին շինողքն, նա եղև գլուխ անկեան (յի՛ վէմն եղև գլուխ անկեան). զԳործս, զորս ես գործեմ յանուն Հօր իմոյ, նախն իսկ վկայեն վասն իմ. իսնն կէնարար, որ եղև մեզ փրկութիւն, որո՞ճ ամենեքեան զքեզ բարեբանեմք. ևն.

Չորրորդ՝ ՚ի մի և նոյն պարբերութիւն յարաբերողն դնի ՚ի հոլով յարաբերելոյն և յարաբերելին ՚ի

հոլով յարաբերողին. զօ, ողջոյն տամ և որոյ ընդ ձեզ են պաշտօնէայս Քսի (յ՛ր ողջոյն տամ պաշտօնէից Քսի, որք ընդ ձեզ են). տալ զողորմութի շնորհ և որոյ յԵրուսողէմ աղչասէն իցեն. ապստամբութի ուսուցանես ՚ի Մովսիսէ որոյ ՚ի հեթանոսս հրէայսն իցեն. ևն.

Հինգեր՝ Յորժամ յարաբերելին դնի զօրութի, յարաբերողն բազմիցս դնի հոլովով զօրութի միացեալ յարաբերելոյն. զօ, որո՛ւ խնդրէ ՚ի քէն՝ տուր (յ՛ր տուր այնմ, որ խնդրէ ՚ի քէն). դու ոչ մտանես և զորս մտանեն, ընդդէմ կացեալ՝ արդէլուս. վասն որոյ հիացուք իմի են ճառքս և սարսափելի՝ որոյ միտս ունին. ևն:

Ծանօթ. Վասն յարաբերողաց բաց ՚ի կանոնացս՝ գիտելի է

Նախ՝ Ջայս, զի դռքին բազում անգամ դնին փոխանակ շաղկապիս զի, զօ, պատուիրեաց նոցա թագաւորն, որ ընդ առաւօտն յանդիման լիցին նմա (յ՛ր զի յանդիման լիցին). ևն.

Երկր՝ Աղկապս զի՞ դնի փոխանակ յարաբերական դերանուանց. զօ, ետես՞ զհոգին, զի իջանէր ՚ի վերայնորա (յ՛ր որ իջանէր). բացին ՚ի վերայ իմ՝ զբերանս իւրեանց որպէս առիւծ, զի մռնչէ և յափշտակէ. ևն.

Երժ՝ Ջի բազում անգամ ՚ի վսեմ շարագրութիս դռքին դնին փոխանակ անորոշ դերանուանցս՝ ոհն, իհն, ինչ. զօ, ժողովեցին որ շատ և որ սակաւ (յ՛ր ոմանք շատ և ոմանք սակաւ). զօրք պարսպապահք ՚ի վեր անդր կային՝ որ ՚ի ներքս և որ արտաքս. ևն.

Չրժ՝ Իշական և ցուցական դերանուանք ՚ի մի և նոյն նախադասութի աւելորդաբար դնին ընդ

յարաբերողին հոլովով նորին. Գօ, երանեալ է այր, որոյ օգնութիւնս ՚ի քէն է. և էր ՚ի ժողովրդեան նոցա այր մի, յորո՛ւս այս պիղծ գոյր ՚ի նճս. ևն:

ՅԼԻԵԼՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Յաղագս դիմորոշական դերանուանց:

Դիմորոշող կոչին երեքին տառքս՝ Ս, Դ և Ն, յորոց առաջինն պատշաճի առաջին դիմաւոր առարկայի, երկրէն՝ երկր դիմաւոր առարկայի, իսկ երրորդն՝ երրորդ դիմաւոր առարկայի. Գօ, ողբալիս եղէ արժանի ողորմութեան. Բէ՛նեայեալսք ՚ի ծանր բեռանց՝ անձամբ անձին առիք զբեռն ծանրութե. էնբայեալսն վրիպեցան ՚ի կենաց. ևն:

Արդ՝ դիմորոշող՝ կոչին այդոքիկ երեքին տառքդ, իսկ բառքն, յորս դոքին յարին և ցուցանեն ըզդէմս նոցին, կոչին դիմորոշելի. Գօ, օրհնեալ է իսրայիմ, որով լինի արդարութիւն: Աստ բառս իսրայիմ է դիմորոշելի, իսկ տառս ն՝ դիմորոշող:

Ա. յդոքիկ դիմորոշող տառքդ վարին ՚ի խօսս
 ա՛ Րնկերութեամբ և փոխանակ էական դերանուանց.

Բ՝ Րնկերութեամբ և փոխանակ ցուցական դերանուանց.

Գ՝ Րնկերութեամբ և առանց ստացական դերանուանց.

Ամեն Թ. Դիմորշոյչ ընկերութիւն եւ փոխանակ էական
դերանուանոց՝ դնին

Թ՝ Ի վերայ նոյն հականայ՝ Ի սաստկուի նշա-
նակութեան իմաստից խօսակցութե. զօ, քանզի ի
լուաւ զձայն Աստուծոյ, որպէս Տէս. քանզի և ես
իբրև զձեզ էի. եցոյց զի-ն մարդասիրուի. ևն.

Ք՝ Ի վերայ բացայայտելոյն, երբ բացայայտիչ
նորին է յհական դերանուանոց. զօ, է՝ հովե՝ յան-
ցեայ, որոչս ոչխարս զլ՛արարին. նստցին որոչս՝ երկու
որոչս իմ. ևն.

Գ՝ Ի վերայ գիմաւոր բայից, յորժամ ենթա-
կայացեալ հական դերանունն դնի զօրութե. զօ, մչ
գիտեմ՝ զի՛նչ իօնիս. որպէս ուսոյն ձեզ՝ կայք Ի
նմա. ևն.

Ը՝ Ի վերայ յատկանաւելոյն, յորժամ յատկա-
ցուցիչն է յհական դերանուանոց և եղեալ զօրութե.
զօ, հոգի՝ յօժար է, բայց Տարժն՝ տկար. իբրս՝ նան-
րախորհուրդ, Տարժն՝ փտեալ, Էբրան՝ չարախօս. ևն:

Ծանօթ. Տացի կանոնացս՝ Ի զիմորշական դերանուանց
տառս Գ՝ յաւէտ յարի՛ ի կոչական անուանս. զօ, մարգարէաց
մեզ՝ Քրիստոսի. գիտեմք սիլ ես՝ որոչս Աստուծոյ ևն:

Տառս ն ստեպ յարի յհական դերանունս է՝ վասն
քաղցրութե. զօ, ուր էն իցեմ, անդ և դուք իցէք, զոր
էն հիւսեմ ընդ փունջ ծաղկանց. ևն:

Ամեն Ը. Դիմորշոյչ ընկերութիւն եւ փոխանակ ցուցա-
կան դերանուանոց՝ յարին

Թ՝ Յայն բառս, որք ներգործութե ունին զցու-
ցական դերանունս. զօ, ասա չարիտ յարիչ, զի հայ
լիցի. յարս յարս եղև ստաճաւ կորստեան մերոյ. ևն.

բ' Յայն բառս՝ որք զօրուծք ունին զցուցական
դերանունս. զօ, զի՞նչ արտայուր քեզ և ծովս դա-
դարեսցէ 'ի մէնջ. էջ 'ի խշէր. հան նախ զգե-
րանք յականէ քումմէ. ևն.

գ' 'ի յատկացուցիչն, յորժամ յատկանալին դնի
զօրուծք. զօ, աշակերտքն Յովհաննու պահեն և
չոյսք ուտեն. ահաւասիկ չոյսք ցքեզ. ան զչոյսք և
երթ աստի. ևն.

դ' Յաճականս, յորժամ գոյականք նոցին դնին
զօրուծք. զօ, էրէցն հրասերոյն ծառայեսցէ. խոս-
տիւրսն բարեաց ոչ պատահէ. զՊապանիանն համար-
ձակագոյն այժմ բարբառիմ. ևն.

ե' 'ի գոյականս, յորժամ աճականացեալ դրադէքն
դնի զօրուծք. զօ, բարեբանեցէք զ'ի վերայ չերովքե-
լցն (յի՛ զբազմեալն 'ի վերայ քերովքելից). հրամայեաց
ընթանալ և նեախը խոցոտել զ'ի վերայ պարսպին. ևն:

Կանոն գ. Դիմորոշոյս ընկերու-թէ համ ասանց սասցա-
հան դերանունանց՝ յարին

ա' 'ի գոյականս, որք զօտացական աճականս իւ-
րեանց ունին ներգործուծք. զօ, հալածեցէք յաշ-
խարհէր ճերմէ. Թոշահօսք ճերմէ բաւականասջիք. ևն.

բ' 'ի ստացականս, որք միայնակ դնին փոխանակ գո-
յականաց. զօ, և զչոյս 'ի չոյսք քեզ մատուցանեմք.
Տերայնովս զչոյսնսք ծանեալ հրաշափառապէս. ևն:

Ծանօթ. Բաց 'ի կանոնացս՝ վասն դիմորոշական դե-
րանուանց գիտելի է

ա' Չայս, զի դոքին 'ի վերայ յարաբերականաց
ոչ երբէք դնին, այլ եթէ հարկ լիցի դնել 'ի վի-
նոցին ևս զգլմորոշող տառս, յայնժամ սլարտ է

դնել զայնս ՚ի վերայ բառից, որք զկնի նոցին հե-
տևին (իմա՛ բաց ՚ի շաղկապից և մակբայից ոմանց)•
՞ո, ես եմ, որ իօսինս ընդ քեզ• յոսո՛ճ դո՛ւր կաս ՚ի
դմա, երկիր սուրբ է• քաղցեալ ինքն և ոչ ընդ
նճայն էին• ևն•

Ը՛ Եթէ ՚ի միում նախադասութեան գտանիցին
բազում շաղկապեալ միատեսակ անդամք նախադա-
սուե՛ միով դիմաւ և միով թուով եդեալք, յայն-
ժամ զդիմորոշողն, եթէ հարկ լիցի, պարտ է դնել
միայն ՚ի վերայ առաջնոյն• ՞ո, հասին ՚ի վերայ նոցա
հաննայչն և իշխանս տաճարին• ՚ի մերս գանձէ
հանցուք զնորն և զհին• ևն•

ՎՆԻՃԱՆ ԵՐԿՐՈՐԻ ՄԵՍԻՆ:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

Քերականութեան,

որ է

Անտոնիանովիչ:

Անտոնիանովիչին է մասն քերականութեան, որ ուսուցանէ զբառս և զբանս տրոհել ՚ի միմեանց զանազան նշանագծիւք:

Նշանագիծք լեզուիս մերոյ են բնիմ, յորոց զլիսաւորքն են՝ Ստորահէտ (,) • Միջահէտ (•) • Աւերահէտ (:) • Բռն (՝) • Շէշտ (՛) • Ուրտէ կամ Պարոյէ (°) • Ենթահայ (•) • Փահագիծ (()) • Մահահէտ (՛) • Պարիւ (˘) • Երհտ (˘) • Սուղ (o) • Երհտեհէտ (") • ևն:

Արտ՝ Ստորահէտն (,) դնի

Նախ ՚ի մէջ զլիսաւոր և կախ նախադասուեց, երբ դռքին կազմին յարաբերական դերանուամբք, մակբայիւք կի՛ շաղկապօք. զօ, նա իսկ է նեռն, որ ուրանայ զհայր և զրդի. և էր օրն շաբաթ, յորժամ արար Յս զկու. ոչ եկի լուծանել զօրհնս, այլ լնուլ. ոչ նա զքեզ, այլ դու զնա ատես. ևն.

Երկր՝ ՚ի մէջ միատեսակ անդամոց նախադասութեան, յորժամ նօքին են բազում և չեն կապակցեալ ընդ միմեանս բաղճիւսական շաղկապօք. զօ, ելին ՚ի վերնատունն՝ Պետրոս և Յօհաննէս, Անդրէաս և Փիլիպպոս... աղաւաղեցաւ, բարձաւ, տեղի հա ՚ի մէջ բարեկարգութի. յայնժամ տեսցեն զօրդի մարդոյ եկեալ ամսուիք, զօրութք և փառօք բաղմօք. ևն.

Երբ՞դ՝ ՚ի վերջոյ և յառաջոյ ներածական նախադասութից. զօ, զի եթէ վասն բանին մեք, որպէս ասի, պատկեր Աստուծոյ. Այս Հայկն, ասէ, գեղապատշաճն և անձնեայ. ևն:

Մեջնէն (•) դնի մշտ

՚ի մէջ երկդ և երբ՞դ նախադասութից եռանդամ պարբերութի իրիք՝ առ ՚ի ցուցանել, թէ անդանօր հանգիստ տուեալ շնչոյն՝ կամի անցանել յերբ՞դ նախադասութի. զօ, եթէ խնդիր ինչ իցէ վասն բանի և անուանց օրինաց ձերոց, տեսէք ձեզէն. քանզի դատաւոր այնպիսի իրաց չկամիմ լինել. ևն:

Բռնն (՝) դնի

Նախ՝ ՚ի ներքոյ դասական թուականաց՝ և սկիզնաւորական շաղկապաց. զօ, առաքեալն պատուիրէ նախ՝ պատուել զճնորս, երկդ՝ մի անդոսնել զճերս, երբ՞դ՝ սիրել զընկերն իբրև զանձն. արդ՝ զայս խնդրեմ ՚ի ձէնջ. իսկ արդ՝ զլ՞ պատրէք զանդէտ ժողովուրդ իմ. ևն.

Երկդ՝ Յառաջոյ աներևութից և խնդրոց նոցին՝ ՚ի ցուցանելն զնպատակ և զժամանակ գործողութեան կամ կրելութեան. զօ, առաքեաց զճառայս իւր առ մշական՝ առնուլ զպտուղս այգւոցն. ՚ի մտանելն նորա յերուսաղէմ՝ դըրդեցաւ քաղաքն ամենայն. ևն.

Երբ՞դ՝ ՚ի վերջոյ ընդունելութից և խնդրոց նոցին՝ միայն յայնժամ, յորժամ ընդունելութիք չեն ուղղական խնդիր հական բայից. զօ, և ելեալ Յս ՚ի տանէն՝ նստէր առ ծովեղերբն. օրհնեսցուք զյուրուցեալն ՚ի մեռելոյ՝ զՔրիստոս. ևն.

բառ, յայնժամ շեշտն դնի 'ի վերայ վերջին վանկի կոչականաց. զօ, Աստուած իմ. արքայք քաջ. մարդարէնց մեզ՝ Քրիստոսդ. մանկունք իմ. ևն.

Բ՝ 'ի վերայ վերջին վանկի հրամայական բայից. զօ, եկանք առիս՝ անշխատեալք. ևն.

Գ՝ 'ի վերայ բացասական բառից. զօ, չմ' ըլիցի քեզ. Տէ՛ր դատէք, զի Տէ՛ր դատիջիք. ևն.

Դ՝ 'ի վերայ վարանական շաղկապաց՝ Գո՛ւնէ, Գէ՛լէ. ևն.

Ե՝ 'ի վերայ առաջին վանկի քանակական մակբայիցս՝ ա՛յապէս, ա՛յբպէս, ո՛րչապէս. ևն.

Ղ՝ 'ի վերայ շաղկապաց՝ ե, էմ, որք եթէ 'ի մի և նոյն նախադասութիւն քանիցս կրկնեսցիրն.

Ծ՝ 'ի վերայ վերջին վանկի դիմազուրկ բայից, երբ չունին դռքին յառաջոյ զբացասական կամ զայլ բառ. զօ, արժան է, պարտ է. ևն.

Շ՝ 'ի վերայ Միջարկութից. զօ, աւսող, վայ. ևն:

Ուրախ էմ Պարոյնն (°) դնի

Թ՝ 'ի վր հարցական դերանունից և հարցա՛ մակբայից. զօ, ՚՛հ է այդ, զոր խօսիսդ. ընդէ՞ր խռովեցան հեթանոսք. զի ո՛չ գիտեմ, ո՞րք եզին զնա. ևն.

Ր՝ 'ի վերայ վերջին վանկի Թմ դիմաւոր բայից, յորժամ վարին դռքին ընդ մակբայիցս՝ Տէ՛լէ, ա՛յբպէս. զօ, միթէ տկարանայցէ՞ առ յԱստուծոյ Թմ բան. տեսե՞ր զնա արդեօք. միթէ չիցէ՞ ընթերցեալ ձեր. ևն.

Փ՝ 'ի վերայ ամենայն բառից, որք ձևացուցանեն զհարցումն. զօ, թիս պահէ ընդ մեզ Աստուած. կոչիցե՞ս զմէք բարբառով. ևն:

Ենթասոյն (-) դնի

Թ՝ 'ի ստորև կիսատ բառի իրիք, որոյ մասն ան-

ցանէ յերկր տողն գրուածի. քօ, մեծու-թիւն. հրեշ-
տակ. երկրա-ծին. անթա-ւամ. ևն:

Փակակիճն ( ) Գնի

Ի մէջ խօսակցութեան և պարունակէ յինքեան
զմիջանկեալ բան կամ զվկայութիս՝ այլուստ ա-
ռեալս, կամ ՚թիւս, զանուանս գրոց, հեղինակաց
կամ անձանց, որպէս տեսանի յաւէտ ՚ի մատեանս
ամենայն ազգաց:

Երկարն (-) Գնի

Ի վերայ երգիծական և այլ միջարկութից.
քօ, վահ, որ քակելիք վտաճարն և զերիս առուրս
շինելիք. ակէ, եկ դու՝ ՚ի լսել զբան մարգարէին. ևն:

Սուղն (օ) Գնի

Ի վերայ բառից, զորս արագութեւ պարտ է ե-
զերել. քօ, կոչեա զորսս ՚ի կեանս քո և դասեցո
ընդ արդարոցն. ևն:

Մակակիճն (') Գնի

Ի վերայ նախդրիս ՚ի, յորժամ կաղմէ դա զոր
և իցէ հօլով. քօ, ՚ի քէն. ՚ի տան. ՚ի միջի. ևն:

Պակակիճն (-) Գնի

Ի վերայ համառօտեալ բառից. քօ, Ա. ծ. Ե. զմ.
Յ. սի. ամ. իմ. ծ. ս. սրբութի. ևն:

Երկարեակն (") Գնի

Ի վերայ ամ բառից վոխանակ ձայնաւոր տա-
ռիս՝ ա. քօ, կ' ա' րեմ. մեծ' բ' նութիւն. ևն.

Ը՛ Ի վերջոյ կիսատ բառից, զորս ընթերցողաց
հնար է իմանալ. քօ, Լատին'. Ղուկ' աւետ'.
Ի գերս Մակաբայ'. Հայաստ'. ևն:

ՎԱԽՂԱՆ:

491.99.02-
 Ա-44

ՎՐԻՊԱԿԻՔ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Երեւոյ	Տող	Սթաւ	Ուղիղ
18	4	ձայնաւոր	բաղաձայն
18	28	զձայնաւոր տառս ք	զբաղաձայն տառս ք
19	29	Հաւական	Հաւաքական
21	6	առ օրեայ	առօրեայ
22	2	այ	ս
23	23	զաստեղ	զաստղ
41	14	յեօթն	ի վեց
49	23	ցաւ	եաց
79	26	մի յայտնեսցին	մի յայտնեսցեն
88	2	այսնիքն	այսինքն

